

การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

นายรัชชัย ยอดพิชัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2543

ISBN 974-13-1099-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE DEVELOPMENT OF AESTHETICS COURSE INSTRUCTION IN ART EDUCATION
CURRICULUM OF PUBLIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS
UNDER THE MINISTRY OF UNIVERSITY AFFAIRS

Mr. Tatchai Yodpichal

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
For the Degree of Master of Education in Art Education

Department of Art Education

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2000

ISBN 974-13-1099-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

โดย

นายรัชชัย ยอดพิชัย

สาขาวิชา

ศิลปศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร. ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณะบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูริย์ สีนลารัตน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปุณณรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เกษร ธิตะจारी)

รัชชัย ยอดพิชัย : การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย (THE DEVELOPMENT OF
AESTHETICS COURSE INSTRUCTION IN ART EDUCATION CURRICULUM OF
PUBLIC HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE MINISTRY OF
UNIVERSITY AFFAIRS) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร. ปุณณรัตน์ พิชญไพบุญย์
125 หน้า. ISBN 974-13-1099-4.

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตร
ศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

การดำเนินการวิจัย เป็นการวิจัยอนาคตโดยใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ในรูปแบบที่เรียก
ว่า Mini EDFR กลุ่มประชากรคือผู้เชี่ยวชาญจำนวน 11 ท่าน ผู้วิจัยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จากนักวิชาการ
ด้านศิลปศึกษา นักวิชาการด้านสุนทรียศาสตร์ และคณาจารย์ที่สอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างและแบบสอบถามการเก็บรวบรวมข้อมูลได้
ดำเนินการรวม 2 รอบ โดยรอบที่ 1 ใช้การสัมภาษณ์เพื่อทราบความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับแนวคิด
การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสร้าง
แบบสอบถามชนิดประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน โดยครอบคลุมประเด็นดังนี้ จุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหา
วิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล และแนวคิดในการเสริมการ
พัฒนา เพื่อให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแสดงความคิดเห็นในรอบที่ 2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในรอบที่ 2 ผู้
วิจัยนำมาคำนวณหาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ โดยพิจารณาแนวคิดการพัฒนามีค่าตามเกณฑ์
ที่กำหนดไว้ เพื่อสรุปข้อมูลและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์
ในหลักสูตรศิลปศึกษา ตามที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญระบุและพิจารณาไว้ในหลายประเด็น อาทิ ด้านจุดประสงค์การ
เรียนการสอน เน้นให้เห็นความสำคัญของคุณค่าทางสุนทรียภาพ เนื้อหาที่มีความสำคัญ ได้แก่ ประสบการณ์
ทางสุนทรียะ ทฤษฎีสุนทรียศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอนจะมุ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ได้รับประสบการณ์จริง
และให้ผู้เรียนสำคัญที่สุด สื่อการเรียนการสอนควรมีความกว้างหลากหลายและทันสมัย การวัดผลและประเมิน
ผลมีหลักการและทฤษฎีที่ชัดเจนในการกำหนดเกณฑ์การประเมิน สำหรับแนวคิดในการเสริมการพัฒนาการ
เรียนการสอนกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะให้ พัฒนาและผลิตหนังสือและตำราเรียนสุนทรียศาสตร์ หรือ
สุนทรียศึกษาให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา

ภาควิชา.....ศิลปศึกษา..... ลายมือชื่อนิสิต.....
สาขาวิชา.....ศิลปศึกษา..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ปีการศึกษา.....2543.....

4183703427 : MAJOR ART EDUCATION

KEY WORD : INSTRUCTION DEVELOPMENT/AESTHETICS/ART EDUCATION/HIGHER EDUCATION

TATCHAI YODPICHAI : THE DEVELOPMENT OF AESTHETICS COURSE
INSTRUCTION IN ART EDUCATION CURRICULUM OF PUBLIC HIGHER
EDUCATION INSTITUTIONS UNDER THE MINISTRY OF UNIVERSITY AFFAIRS.
THESIS ADVISOR: ASSO.PROF. POONARAT PICHAYAPAIBOON, Ed.D. 125 pp.
ISBN 974-13-1099-4.

The purpose of this research was to develop of aesthetics course instruction in art education curriculum of public higher education institution under the ministry of university affairs.

The research process is a future research based on the EDFR future research technique, known as Mini EDFR. The population included eleven specialists, specifically chosen by the researcher from academicians in art education, scholars in aesthetics and teachers teaching aesthetics in art education. The research instruments were semi-structural interview forms and questionnaires. Data were collected twice. First, they were collected through interviews gathering opinions and ideas from experts concerning concepts in the development of aesthetics course instruction in art education curriculum. Information obtained from the interviews was used to develop questionnaires of a five-point range assessment type. The questionnaires covered the following issues : teaching and learning objectives, course content, teaching and learning activities, media, measurement and evaluation, as well as the instruction concepts for the experts to express their second opinions . The researcher made use of the obtained data from the second round in the questionnaires. The data was calculate by median and the interquartile range which was considered the development concepts that follow the criteria. The finding was brought to conclude and discuss.

The research result showed many important aspects in the development of aesthetics course instruction in art education curriculum which were in accordance with what had been indicated and considered by the experts. For instance, in aspect of teaching and learning objectives, the experts emphasized to the significance of the value of aesthetics. For the course content aspect, it was mainly involved with aesthetic experience, aesthetic education theory. Teaching and learning activities aimed at enabling learners to gain first-hand experience and work as well as focused on the learners. Teaching and learning media should vary and up-date. There were clear principles and theories in designating standards of measurement and evaluation. In terms of teaching and learning, development aspect, the experts suggested that writing aesthetics books or aesthetic education books should appropriate for the teaching and learning in art education.

Department.....Art Education..... Student's signature.....

Field of study.....Art Education..... Advisor's signature.....

Academic year...2000.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของ รองศาสตราจารย์ ดร.ปยุตต์ วัชรินทร์ พิชฌูปัญญา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ รวมถึงข้อคิดเห็นต่างๆ ประกอบการวิจัยมาด้วยดีตลอด ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาที่ท่านมอบให้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.อำไพ ตีรณสาร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์กิตติคุณ วัชรินทร์ พิชฌูปัญญา รองศาสตราจารย์ ดร.เกษร ธิตะจारी กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำที่มีคุณค่าในการปรับปรุงแก้ไขวิทยานิพนธ์ด้วยความเมตตา และเอาใจใส่ตลอดระยะเวลาในการดำเนินการ

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่านเป็นอย่างสูงที่ให้ความเมตตา และกรุณาสละเวลาให้ข้อมูล รวมทั้งให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่าน และผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ กীরติ บุญเจือ ศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พีระพงษ์ กุลพิศาล ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และได้ให้คำแนะนำอย่างดียิ่งในการวิจัย

แรงเสริมที่เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งก็คือ การให้กำลังใจ และการให้ความช่วยเหลือจากพี่ๆ เพื่อนๆ และน้องๆ ชาวครุศิลป์ โดยเฉพาะพี่ๆ และเพื่อนๆ ปริญญาโทศิลปศึกษา รุ่น 14 ผู้วิจัยมีกำลังใจที่จะกล่าวคำขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนบางส่วนจากบัณฑิตวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายสุดนี้ ขอขอบพระคุณสำหรับความรัก ความห่วงใยของคุณพ่อ คุณแม่ น้องสาว ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งในการผลักดันให้กำลังใจ และให้การสนับสนุนทั้งด้านกำลังใจ และกำลังทรัพย์แก่ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษา

รัชชัย ยอดพิชัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	7
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
วิธีดำเนินการวิจัย.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	9
1. ความหมายของสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษา และสุนทรียภาพ.....	10
1.1 ประสบการณ์ทางสุนทรียะ.....	11
1.2 คุณค่าของสุนทรียศาสตร์.....	13
1.3 สุนทรียศาสตร์ในทรรศนะของนักปรัชญา.....	14
1.4 สุนทรียศาสตร์ในทรรศนะของนักการศึกษา.....	15
2. แนวทางการศึกษาสุนทรียศาสตร์.....	16
2.1 สภาพการศึกษาสุนทรียศาสตร์.....	18
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียศึกษา.....	21
2.3 ทฤษฎีสุนทรียศึกษาของ แฮร์รี โบรดี.....	21

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3	การพัฒนาการเรียนการสอน..... 23
3.1	ทฤษฎีการสอน และวิธีการสอน..... 25
3.2	สื่อการเรียนการสอน และนวัตกรรม..... 29
3.3	กิจกรรมการเรียนการสอน..... 32
3.4	การวัดผลและประเมินผล..... 34
4.	สถาบันอุดมศึกษา และวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา..... 36
5.	การวิจัยอนาคตและเทคนิคการวิจัยอนาคต..... 42
5.1	เทคนิควิจัยอนาคตแบบ อีเอฟอาร์ (EFR)..... 43
5.2	เทคนิควิจัยอนาคตแบบ เดลฟาย (Delphi)..... 44
5.3	เทคนิควิจัยอนาคตแบบ อีดีเอฟอาร์ (EDFR)..... 45
5.4	รูปแบบของเทคนิควิจัยอนาคตแบบ อีดีเอฟอาร์ (EDFR)..... 48
6.	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 49
6.1	งานวิจัยภายในประเทศ..... 49
6.2	งานวิจัยต่างประเทศ..... 55
3	วิธีดำเนินการวิจัย..... 58
การศึกษาข้อมูล..... 58	
การเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร..... 58	
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล..... 61	
การวิเคราะห์ข้อมูล..... 63	
การสรุปข้อมูลและนำเสนอ..... 65	
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล..... 66
5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ..... 83
รายการอ้างอิง..... 102	
ภาคผนวก..... 110	
ประวัติผู้เขียน..... 125	

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดการพัฒนา จุดประสงค์การเรียนรู้การสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา.....	67
2	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดการพัฒนา เนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา.....	69
3	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้การสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา.....	72
4	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดการพัฒนา สื่อการเรียนรู้การสอนในวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา.....	75
5	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดการพัฒนา การวัดผลและประเมินผลวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา.....	78
6	ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดในการเสริม การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา.....	81

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในโลกปัจจุบันของสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่ความรู้และภูมิปัญญาของแต่ละสังคม ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันกับนานาชาติ ได้ส่งผลให้หลายประเทศทั่วโลกต่างหันกลับมาทบทวนบทบาทและแนวทางการจัดการศึกษาของตนอย่างจริงจัง ด้วยเป้าหมายเพื่อสร้างและพัฒนากำลังคนที่มีความสามารถที่จะนำการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศให้ก้าวสู่ศตวรรษใหม่ได้อย่างมั่นคงสมภาคภูมิ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีอิทธิพลและส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ดังนั้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) จึงมีเป้าหมายที่จะพัฒนาศักยภาพของคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีสุขภาพพลานามัยที่ดี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2542) เนื่องจากการศึกษาเป็นบันไดขั้นแรกที่จะนำไปสู่การมีความรู้ความเข้าใจและความสามารถในการแก้ปัญหา การเรียนรู้ของมนุษย์จึงจำเป็นต้องอาศัยการสอน อันเป็นกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น และผู้สอนต้องพัฒนาการสอนของตนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ จึงจะทำให้การสอนบรรลุผลตามจุดหมายที่ตั้งไว้

อุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาระดับหนึ่ง มีหน้าที่สำคัญในการผลิตกำลังคนระดับกลางและระดับสูง สร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ค้นคว้า วิจัย บริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยี จึงต้องจัดให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น ทั้งโครงสร้าง รูปแบบ หลักสูตร การเรียนการสอนที่มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) โดยเฉพาะกระบวนการเรียนการสอนที่ดีมีคุณภาพ จะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากระบวนการเรียนการสอนที่ไม่ดีไม่มีคุณภาพ จึงจำเป็นต้องพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ความสอดคล้องเหมาะสมกับเงื่อนไขต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป (ธีรพงศ์ แก่นอินทร์, 2537)

การเรียนการสอน ในที่นี้หมายถึง การเรียนของนิสิตและการสอนของอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา บลูม (Bloom, 1981) กล่าวว่า หากผู้สอนได้ปรับปรุงการเรียนการสอนให้มี

คุณภาพมากขึ้นจะส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ผู้เรียนในหลักสูตรศิลปศึกษาหรือศิลปะ มีความจำเป็นที่จะต้องมีความเข้าใจและซาบซึ้งถึงความงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะ เพราะบุคคลเหล่านี้มีความจำเป็นที่จะต้องสะท้อนและให้ประสบการณ์ในด้านการสอนหรือปฏิบัติงานศิลปะอย่างมีสุนทรียที่สะท้อนความงามจากธรรมชาติ วัตถุ สิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นสื่อในการสอนหรือสร้างสรรค์งานศิลปะ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2529) กล่าวว่า ความรู้สึกซาบซึ้งในความงามทางศิลปะ เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับความเข้าใจความงามเชิงสุนทรียศาสตร์ ซึ่งมีคุณค่าทั้งต่อบุคคลและสังคม คุณค่าที่มีต่อบุคคลคือคุณค่าของศิลปะที่มุ่งส่งเสริมให้บุคคลเจริญในทางศิลปนิยม การสร้างสรรค์และพัฒนาในด้านต่างๆ ส่วนคุณค่าของศิลปะต่อสังคม คือช่วยส่งเสริมพัฒนาการบุคคลให้เหมาะสมกับปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน เพื่อจะเป็นกำลังที่สามารถช่วยกันสร้างสังคมให้งดงาม การพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรู้สัมผัสถึงความงามได้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาศิลปะ

ดังนั้นหน้าที่สำคัญของศิลปศึกษาก็คือการสร้างสมพัฒนาการด้านสุนทรียให้เกิดแก่ตัวผู้เรียน ได้รับประสบการณ์การแสดงออกที่สร้างเสริมสติปัญญาและอารมณ์ที่เต็มไปด้วยความสอดคล้องกลมกลืนอย่างงดงาม (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2541)

แม้ว่าสุนทรียศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสำคัญและมีคุณค่าต่อมนุษย์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักวิชาการศึกษาว่าเป็นศาสตร์หรือความรู้และประสบการณ์ที่จำเป็นที่ต้องมีการสร้างและปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน แต่ก็ปรากฏว่าพัฒนาการทางการศึกษาที่ส่งเสริมพัฒนาความรู้และประสบการณ์ทางสุนทรียนั้นยังมีน้อยมาก

การเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์ที่เนื้อหาของความคิดยึดมั่นบนพื้นฐานของแนวคิดแบบปรัชญา ถือเป็นความรู้ส่วนหนึ่งของปรัชญาที่เกิดจากความคิดของชาวตะวันตก สำหรับชาวตะวันออกรู้สึกว่าเป็นแนวคิดใหม่ อารี สุทธิพันธุ์ ระบุว่ายุ่งยากและมีลักษณะเป็นนามธรรม วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ กล่าวถึงความเกี่ยวพันกับศาสตร์ต่างๆ มากจึงเป็นธรรมดาที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงซ้ำซ้อนกับสาขาวิชาต่างๆ ได้ สุชาติ สุทธิ ถือว่าเป็นปัญหาสำหรับผู้เรียนศิลปะจนบางครั้งแทบลำดับความไม่ได้ว่าความสัมพันธ์ของสุนทรียศาสตร์กับศิลปะมีประโยชน์ที่แท้จริงกับการนำมาใช้มีส่วนสำคัญในการเรียนการสอนศิลปะมีตรงไหน (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2524; สุชาติ สุทธิ, 2526; อารี สุทธิพันธุ์, 2540) ศาสตร์แขนงนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับความงามหรือปรัชญาทาง

ความงามที่เรียกเป็นนิยามว่าปรัชญาศิลปะ การเรียนรู้ทางสุนทรียศาสตร์จึงมีคุณค่าส่งเสริมให้บุคคลเข้าใจเกี่ยวกับความงาม (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2536)

จรรยา โกมุทร์ตานนท์ (2539) กล่าวว่า มีนักวิชาการของไทยที่สนใจทางด้านสุนทรียศาสตร์นี้มีอยู่น้อยมาก ทั้งๆ ที่สุนทรียศาสตร์เป็นรากฐานสำคัญของศิลปะทุกแขนง และจรรยา โกมุทร์ตานนท์ (2540) ยังกล่าวอีกว่า อาจเป็นเพราะลักษณะของความเป็นอุดมคติ ความซับซ้อน และความเข้าใจยากในเนื้อหาวิชา จนทำให้หลายคนคิดไปว่าคงเป็นวิชาที่มีประโยชน์น้อยเกินไปสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในโลกของความเป็นจริง อันที่จริงสุนทรียศาสตร์มิได้เป็นดังที่หลายคนคิด เพราะถึงแม้มันจะมีลักษณะอุดมคติ ซับซ้อน หรือเข้าใจยาก แต่เป้าหมายของวิชานี้คือการค้นหา “ความจริง” หรือ “แก่นสาร” ของสิ่งที่เรียกว่า “ศิลปะและความงาม” ดังนั้นสุนทรียศาสตร์จึงเป็นต้นตอหรือบรรทัดฐานในสาขาศิลปะด้านต่างๆ อันจะนำไปสู่ประโยชน์ด้านอื่นอีก เช่น เป็นบรรทัดฐานในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปิน เป็นบรรทัดฐานการวิจารณ์ศิลปะของนักวิจารณ์ศิลปะ และเป็นบรรทัดฐานศิลปะศึกษาแก่ครูผู้สอนศิลปะ และอื่นๆ อีกหลายด้าน

นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว อารี สุทธิพันธุ์ (2540) ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า แม้สุนทรียศาสตร์จะมีการศึกษามานานแล้วก็ตามแต่วิชานี้ก็ไม่ได้เป็นที่สนใจเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุสำคัญสองประการ คือ

1. วิชาสุนทรียศาสตร์มีเนื้อหาวิชายุ่งยาก สลับซับซ้อนและมีลักษณะเป็นนามธรรมเกินไป และเนื่องจากเนื้อหาวิชาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความงาม ซึ่งเป็นปัญหายุ่งยาก
2. วิชาสุนทรียศาสตร์นั้นโดยธรรมชาติของวิชาแล้วมีลักษณะเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของผู้อื่นประกอบกับจะต้องเป็นผู้มีใจกว้าง เป็นคนมีเหตุผลพอที่จะโต้แย้งในประเด็นเล็กๆ ได้ ดังนั้นธรรมชาติวิชาดังกล่าวนี้ จึงทำให้ผู้ศึกษาท้อถอยขาดความอดทนไปได้เหมือนกัน

การจัดการศึกษาศิลปะในต่างประเทศเองก็ประสบปัญหาเช่นกัน เกรียร์ (Greer, 1984) กล่าวว่า สาระความรู้ที่แก่นที่ขบวนการปฏิรูปหลักสูตรแบบ ดีบีเออี (Discipline-based Art Education หรือ DBAE) ซึ่งเป็นระบบหลักสูตรที่เสนอให้มีการเรียนการสอนแบบบูรณาการของความรู้ด้านศิลปะที่แก่นอย่างเป็นระบบ เกรียร์ ยอมรับว่าแก่นบางแก่นก็ยากที่จะพัฒนามากกว่าบางแก่น ซึ่งก็คือแก่นสุนทรียศาสตร์นั่นเอง โดยระบุว่าแก่นสุนทรียศาสตร์นั้นเป็นสาระความรู้ที่แยกเป็นเอกเทศจากแก่นที่เหลือ แต่บางครั้งก็เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับแก่นอื่นๆ อีกสามแก่น (ศิลปะปฏิบัติ, ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะวิจารณ์) จุดอ่อนของขบวนการปฏิรูปหลักสูตร ดีบีเออี เกรียร์

(Gray, 1987) มีความเห็นสอดคล้องกับ เกรียร์ (Greer) และกล่าวเพิ่มเติมถึงปัญหาที่ทำให้ขบวนการนี้พัฒนาได้ค่อนข้างช้า เพราะมีปัญหาในเรื่องของการเรียนการสอนศิลปะ (Art Instruction) โดยเฉพาะการเรียนรู้อาจทำให้เกิดสุนทรียภาพ ซึ่งยังคงเป็นประเด็นปัญหาอยู่

สำหรับการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในประเทศไทย ได้มีข้อสรุปจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ของกรมการฝึกหัดครู (กรมการฝึกหัดครู, 2527 อ้างถึงใน วิศา อิศเวศน์, 2532) มีผลสรุปเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ 5 ด้าน คือ

1. ด้านเนื้อหาวิชา เนื่องจากวิชาสุนทรียศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา โดยลักษณะวิชาแล้วเนื้อหาวิชาค่อนข้างยาก ทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสน
2. ด้านเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร สืบเนื่องมาจากเนื้อหาวิชาของสุนทรียศาสตร์ค่อนข้างยากเป็นนามธรรมและซับซ้อน จึงยากที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจในระยะเวลาอันจำกัด ได้ เมื่อหลักสูตรได้กำหนดเวลาเรียนไว้แล้ว ผู้สอนต้องรับผิดชอบในการสอนให้ครบตามเนื้อหาที่วางไว้ในหลักสูตร จึงอาจต้องสอนแบบเร่งหรือข้ามขั้นตอนไป จนเป็นสาเหตุให้ผู้เรียนเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง
3. ด้านผู้สอนและวิธีสอน แนวความคิดเกี่ยวกับวิธีสอนของผู้สอนไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน
4. ด้านเอกสารทางวิชาการ เอกสารและตำราเกี่ยวกับวิชาสุนทรียศาสตร์ยังขาดแคลน
5. ด้านผู้เรียน พื้นฐานของผู้เรียนในวิชาสุนทรียศาสตร์แตกต่างกัน

ในส่วนของงานวิจัยเรื่อง “สภาพการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์วิชาเอกศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู” ของวิศา อิศเวศน์ (2532) ผลการศึกษาพบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าควรบรรจุวิชานี้ในหลักสูตรศิลปศึกษา เนื้อหาวิชาทางสุนทรียศาสตร์สอดคล้องกับหลักสูตรและเป็นประโยชน์ต่อการเป็นครูสอนศิลปะ ในส่วนการเรียนการสอนข้อมูลปัญหาจะสอดคล้องกับผลสรุปจากการสัมมนา ของกรมการฝึกหัดครู และผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าการสอนควรสร้างบรรยากาศที่ดี ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็น ถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

สุชาติ สุทธิ (2530) กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะในประเทศไทยนั้น เน้นหนักไปทางด้านศิลปะปฏิบัติ แม้หลักสูตรจะระบุให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้ง แต่ไม่มีวิธีเรียนให้ซาบซึ้งเลย มีแต่การเรียนการสอนให้เกิดความเข้าใจเท่านั้น สุนทรียภาพจึงยากที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนให้มีสุนทรียภาพซึ่งสามารถรับรู้สัมผัสถึงความงามได้นั้น เป็นสิ่งสำคัญและมีความจำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาศิลปะ ในด้านการเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์เป็นสิ่งที่ต้องสร้างมโนทัศน์และความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนกระบวนการเรียนการสอนที่จะให้ผู้เรียนเกิดสุนทรียภาพ มิใช่เพียงการเรียนรู้เพื่อเข้าใจศาสตร์ทางสุนทรียหรือธรรมชาติของสุนทรียภาพเท่านั้น แต่ควรต้องมองถึงการที่ผู้เรียนสามารถพัฒนาไปสู่การถ่ายทอดได้ โดยเฉพาะการเป็นครูสอนศิลปะในระดับต่างๆ

เมื่อวิชาสุนทรียศาสตร์และความสำคัญของความรู้ทางสุนทรียศาสตร์ถูกกำหนดขึ้นเป็นวิชาภาคทฤษฎี โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาที่มีหลักสูตรศิลปศึกษามีการกำหนดให้เรียนวิชาสุนทรียศาสตร์เป็นวิชาบังคับสำหรับผู้เรียน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาในระดับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ที่เปิดสอนหลักสูตรศิลปศึกษา ซึ่งมี 4 สถาบัน ดังนี้

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ซึ่งการศึกษาในระดับอุดมศึกษานี้ ถือว่าเป็นการศึกษาขั้นสูงที่มุ่งพัฒนาคนให้เข้าสู่อาชีพในสาขาต่างๆ ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาย่อมถือว่าเป็นผู้มีความรู้ในศาสตร์ที่ศึกษาอย่างเพียงพอที่จะเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้ตามสมควร และสามารถเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศต่อไป วิรุณ ตั้งเจริญ (2542) กล่าวว่า หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นคำที่ใช้เรียกกระบวนการจัดการเรียนการสอนศิลปะให้นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาที่ต้องการเป็นครูสอนศิลปะ ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมถึงพัฒนาการของนักเรียน วิธีสอน การจัดหลักสูตร การจัดห้องเรียน การสร้างสื่อการสอนและการรู้จักสกัดเนื้อหาวิชาศิลปะนำมาปรับปรุงใช้สอนให้เหมาะสมกับระดับการศึกษา เช่น ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา

ดังนั้นครูศิลปศึกษา ควรเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกปฏิบัติทางศิลปะระดับหนึ่งมีความรู้ทางประวัติศาสตร์ศิลป์ ศิลปวิจารณ์ สุนทรียศาสตร์ การศึกษา (ปรัชญาการศึกษา การจัดการเรียนการสอน การประเมินผล) จิตวิทยา มนุษยวิทยาและสังคมวิทยา (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2542: 102) สุนทรียศาสตร์จึงมีส่วนสำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปศึกษา

สำหรับการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้ง 4 สถาบัน โดยเฉพาะวิชาสุนทรียศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาทฤษฎี แบ่งลักษณะที่สอนได้ 2 ลักษณะ พิจารณาจากคำอธิบายรายวิชาของแต่ละสถาบัน ดังนี้ ลักษณะที่ 1 เป็นการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในแนวทางที่เป็นวิชาทางด้านปรัชญา หรือปรัชญาศิลปะ เพื่อผู้เรียนจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียภาพ ลักษณะที่ 2 เป็นการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในลักษณะบูรณาการกับการศึกษา ซึ่งเรียกว่า สุนทรียศึกษา เพื่อผู้เรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ทำให้เกิดความรู้สึกถึงคุณค่าทางสุนทรียภาพ (ดูคำอธิบายรายวิชาในบทที่ 2) เมื่อพิจารณาจากปัญหาของธรรมชาติวิชาสุนทรียศาสตร์ และลักษณะการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาที่มีความแตกต่างกัน ก็เป็นอีกประเด็นที่ผู้เกี่ยวข้องควรพิจารณาปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ให้มีความสอดคล้องกับหลักสูตรศิลปศึกษา

วิธีการที่จะได้มาซึ่งการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ดังกล่าวจึงใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR เป็นเทคนิควิจัยอนาคตที่ จุมพล พูลภัทรชีวิน เป็นผู้พัฒนามาจากเทคนิค EFR (Ethnographic Futures Research) และเทคนิค (Delphi) ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ด้านการรวบรวมความคิดเห็นและการพิจารณาตัดสินใจที่มีระบบและแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกันในการคิดเห็นเป็นอย่างดี ดังนั้นเทคนิควิธีดังกล่าวจึงสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาข้อมูล และความคิดเห็นมาช่วยประกอบการพิจารณาตัดสินใจ การวิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสารและการประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ในรูปแบบที่เรียกว่า Mini EDFR โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการศิลปศึกษา นักวิชาการสุนทรียศาสตร์ และคณาจารย์ที่สอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าข้อมูลแนวคิดที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญ จะเป็นข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางสามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามคุณค่าของรายวิชา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา โดยศึกษาใน 6 ด้าน คือ

- 1.1 จุดประสงค์การเรียนการสอน
- 1.2 เนื้อหาวิชา
- 1.3 กิจกรรมการเรียนการสอน
- 1.4 สื่อการเรียนการสอน
- 1.5 การวัดผลและการประเมินผล
- 1.6 แนวคิดในการเสริมการพัฒนา

2. กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้เชี่ยวชาญซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ นักวิชาการศิลปศึกษา 4 ท่าน นักวิชาการสุนทรียศาสตร์ 3 ท่าน และอาจารย์ผู้สอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาของ 4 สถาบันละ 1 ท่าน จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยขอนแก่น และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ข้อตกลงเบื้องต้น

การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา เกิดจากแนวคิดการพัฒนาของผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มประชากร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาการเรียนการสอน หมายถึง การกำหนดสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน นำมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแก้ไข จัดลำดับตามขั้นตอนและตามความเหมาะสม เพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอน

การเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของนิสิต และการถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์ในวิชาสุนทรียศาสตร์

วิชาสุนทรียศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความงาม

หลักสูตรศิลปศึกษา หมายถึง หลักสูตรในสาขาวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีความสามารถในการสอนสาขาวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตลอดจนมีความรอบรู้ในศาสตร์ทัศนศิลป์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับดังนี้ คือ

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น และวิเคราะห์ปัญหาในการวิจัย ศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์และหลักและวิธีการสอน จากหนังสือ วารสาร เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย
3. สร้างเครื่องมือในการวิจัย ตามเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ในรูปแบบที่เรียกว่า Mini EDFR
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการเสนอแนวความคิดการพัฒนาการเรียนการสอนร่วมกันของอาจารย์ผู้สอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา นักวิชาการศิลปศึกษา และนักวิชาการสุนทรียศาสตร์
2. เพื่อนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการปรับปรุง หรือพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
3. เพื่อเป็นแนวทางในการค้นคว้าสำหรับผู้สนใจ และเป็นแนวทางในการทำวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสุนทรียศาสตร์หรือประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. ความหมายของสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษา และสุนทรียภาพ
  - 1.1 ประสพการณ์ทางสุนทรียะ
  - 1.2 คุณค่าของสุนทรียศาสตร์
  - 1.3 สุนทรียศาสตร์ในทรรศนะของนักปรัชญา
  - 1.4 สุนทรียศาสตร์ในทรรศนะของนักการศึกษา
2. แนวทางการศึกษาสุนทรียศาสตร์
  - 2.1 สภาพการศึกษาสุนทรียศาสตร์
  - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียศึกษา
  - 2.3 ทฤษฎีสุนทรียศึกษา ของ แฮรี โบรดี
3. การพัฒนาการเรียนการสอน
  - 3.1 ทฤษฎีการสอน และวิธีการสอน
  - 3.2 สื่อการเรียนการสอน และนวัตกรรม
  - 3.3 กิจกรรมการเรียนการสอน
  - 3.4 การวัดผลและประเมินผล
4. สถาบันอุดมศึกษา และวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
5. การวิจัยอนาคตและเทคนิคการวิจัยอนาคต
  - 5.1 เทคนิควิจัยอนาคตแบบ อีเอฟอาร์ (EFR)
  - 5.2 เทคนิควิจัยอนาคตแบบ เดลฟาย (Delphi)
  - 5.3 เทคนิควิจัยอนาคตแบบ อีดีเอฟอาร์ (EDFR)
  - 5.4 รูปแบบของเทคนิควิจัยอนาคตแบบ อีดีเอฟอาร์ (EDFR)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 6.1 งานวิจัยภายในประเทศ
  - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. ความหมายของสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษา และสุนทรียภาพ

ปรัชญาบริสุทธิ์สามารถแยกออกเป็นสามศาสตร์ใหญ่ๆ คือ อภิปรัชญา (Meta-physics) ญาณวิทยา (Epistemology) และคุณวิทยา (Axiology) สุนทรียศาสตร์จัดเป็นสาขาหนึ่งของคุณวิทยา ซึ่งสาขาย่อยของคุณวิทยาก็มี 2 สาขา คือ ตรรกศาสตร์ (Logic) และจริยศาสตร์ (Ethics) ศาสตร์ทั้งสามนี้เป็นศาสตร์แห่งการหาคำคุณค่าอันเป็นคุณค่าขั้นพื้นฐานของมนุษย์ 3 ประการด้วยกัน คือ ความจริง ความดี และความงาม (จรรยา โกมุทร์ตานนท์, 2533 ; สุเชาว์ พลอยชุม, 2534)

ก่อนจะกล่าวถึงสุนทรียศาสตร์ ควรจะทำความเข้าใจความหมายของคำอื่นๆ เช่น สุนทรียหรือสุนทรียะ สุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษา และสุนทรียภาพควบคู่ไปด้วย

คำว่า สุนทรียะ นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525: 845) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความงามหรือความเป็นสุนทรียะไว้ดังต่อไปนี้

สุนทรีย – สุนทรียะ = หมายถึงเกี่ยวกับความนิยมความงาม

ส่วนคำว่า สุนทรียศาสตร์ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 845) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ปรัชญาสาขาหนึ่งว่าด้วยความงาม และสิ่งที่งามในธรรมชาติหรืองานศิลปะ

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษ – ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2541: 8) ได้ให้ความหมายของคำว่า aesthetics สุนทรียศาสตร์ วิชาที่ว่าด้วยความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งงดงามไพเราะหรือรื่นรมย์ ไม่ว่าจะ เป็นของธรรมชาติหรืองานศิลปะ มักกล่าวในลักษณะเป็นปรัชญาหรือทฤษฎีทั้งในเชิงจิตวิทยา จริยศาสตร์ สังคมศาสตร์ รวมถึงประวัติ รสนิยม และการวิจารณ์งานศิลปะด้วย

กิริติ บุญเจือ (2522) ได้กล่าวถึงคำว่า สุนทรียศาสตร์ว่ามาจากศัพท์บาลีว่า “สุนทรี” แปลว่า ดี งาม สุนทรียศาสตร์จึงมีความหมายตามรากศัพท์ว่า วิชาว่าด้วยความงาม

ส่วนคำว่า สุนทรียศึกษา วิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์ (2516) ได้ให้คำอธิบายความหมายของสุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับหลักการของความงามศิลปนิยม และการสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อคุณค่าทางความงาม และพัฒนาการของบุคคล

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์ (2524) สุนทรียศึกษา เป็นการศึกษเกี่ยวกับทฤษฎีของความงาม งานศิลปะและศิลปศึกษาในโรงเรียน รวมทั้งการวิเคราะห์ การประเมินผลเกี่ยวกับความงามด้วย

จากศัพท์บัญญัติและแนวคิดของนักวิชาการศึกษาด้านปรัชญาและศิลปศึกษาสรุปได้ว่าสุนทรียศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความงาม รวมไปถึงความงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะ โดยศึกษาถึงหลักการของศิลปะความหมายและขอบข่ายของงานศิลปะแขนงต่างๆ รวมถึงความรู้ความสามารถในการพิจารณาคุณค่าของงานศิลปะนั้นด้วย การศึกษาเกี่ยวกับความงามนี้ก็เพื่อที่จะนำมาพัฒนารสนิยมทางศิลปะ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ส่วนสุนทรียศึกษานั้นก็คือ การเรียนการสอนและประสบการณ์ที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการรับรู้ถึงความงาม และคุณค่าของสิ่งที่เป็นธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น

ส่วนคำว่า สุนทรียภาพ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525: 845) ให้ความหมายไว้ว่า ความงามในธรรมชาติ หรืองานศิลปะที่แต่ละบุคคลสามารถเข้าใจและรู้สึกได้, ความเข้าใจและรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีต่อความงามในธรรมชาติหรืองานศิลปะ

ศิลป์ พีระศรี (2515) กล่าวว่า สุนทรียภาพ (Aesthetic) หมายถึง ความรู้สึกโดยธรรมชาติของคนเราทุกคนซึ่งรู้จักค่าของวัตถุที่งาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเสียงและถ้อยคำที่ไพเราะ ความรู้สึกนี้ย่อมเป็นไปตามอุปนิสัย การอบรม การศึกษา ซึ่งรวมเรียกว่ารสน (Taste) ฉะนั้นความรู้สึกนี้จึงอาจแตกต่างกันไป ความงามที่เป็น สุนทรียภาพ ได้แก่ ความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอาจเจริญงอกงามได้ด้วยอาศัยการฝึกฝนปรนเปรอในการอ่าน การฟัง และการพินิจดูสิ่งซึ่งงดงามเจริญใจไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นธรรมชาติหรือศิลปะ

จากคำอธิบายข้างต้นจะเห็นได้ว่า คำว่า สุนทรียศาสตร์ กับสุนทรียภาพ นั้น มีความหมายแตกต่างกัน คือ สุนทรียศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความงาม ส่วนคำว่า สุนทรียภาพ หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งซึ่งงดงาม ไม่ว่าจะเป็ความงามของธรรมชาติ หรือความงามของศิลปะ ซึ่งความรู้สึกนี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

1.1 ประสบการณ์ทางสุนทรียะ

ปัญหาที่สำคัญของสุนทรียศาสตร์คืออะไรเป็นเนื้อหาสาระที่สำคัญในการศึกษา สุนทรียศาสตร์ คำตอบก็คือ การตอบสนองหรือประสบการณ์ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะที่งานศิลปะ

หรือสิ่งสวยงามตามธรรมชาติก่อให้เกิดขึ้น นั่นก็คือเราพยายามศึกษาประสบการณ์ทางสุนทรียะ (นิพาดา เทวกุล, 2528) ในการศึกษาสุนทรียศาสตร์ การรับรู้ว่าประสบการณ์ทางสุนทรียะคืออะไร เป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสุนทรียศาสตร์ เกิดขึ้นมาจากการมีประสบการณ์หรือการได้รับรู้สิ่งต่างๆ ในเชิงสุนทรียะ

Kreilter and Kreitler (1972) กล่าวว่า ประสบการณ์ทางสุนทรียะคือการตัดสินใจตัดสินรสนิยมซึ่งสะท้อนออกมาในรูปความชอบ และระดับความชอบขององค์ประกอบในงานศิลปะชิ้นหนึ่งๆ ซึ่งความชอบของแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป ซึ่งประสบการณ์ทางสุนทรียะนี้จะมีความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นส่วนประกอบเสมอ

กิริติ บุญเจือ (2522) กล่าวถึง ประสบการณ์ทางสุนทรียะ ว่าเป็นประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ในความงามของงานศิลปะ เช่น ความงามกลมกลืนกันของภาพเขียน และความงามในธรรมชาติ

อารี สุทธิพันธุ์ (2533) กล่าวว่า ประสบการณ์ เป็นคำที่ใช้เรียกการรับรู้ที่เกิดขึ้นแก่เรา เมื่อเราสัมผัสหรือปะทะกับโลกภายนอก โดยจะได้รับการสั่งสมไว้ตามประสิทธิภาพของอวัยวะสัมผัสของแต่ละคน ประสบการณ์สุนทรียะเมื่อเกิดแก่เราทำให้เราเกิดความเพลิดเพลิน พึงพอใจ เกิดความอิมใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เช่น การไปชมนิทรรศการ การไปเดินเล่น การไปชมภาพยนตร์ การไปฟังเพลง ฯลฯ

ประสบการณ์ทางสุนทรียะได้รับการยอมรับว่าไม่ใช่การรับรู้เชิงปฏิบัติ การรับรู้เชิงปฏิบัติคือการรับรู้เพื่อมุ่งผลประโยชน์ เป็นการรับรู้เพื่อใช้สิ่งที่รับรู้เป็นเครื่องมือนำไปสู่เป้าหมายอื่น แต่ประสบการณ์ทางสุนทรียะเป็นการรับรู้ที่จบในตัวเอง หรือเป็นการรับรู้เพื่อการรับรู้ ในการรับรู้ อย่างที่จบในตัวเอง ผู้รับรู้จะได้รับความเพลิดเพลินจากการรับรู้นั้น (จรรยา โกมุทร์ตานนท์, 2540)

ดังนั้น ประสบการณ์ทางสุนทรียะ คือ การรับรู้ความงามไม่ว่าจะเป็นความงามตามธรรมชาติ หรือความงามของงานศิลปะ ซึ่งการรับรู้ความงามนี้ทำให้เกิดความพึงพอใจและความสนุกสนานเพลิดเพลิน เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ทำให้มนุษย์ได้รับความสุข ความสบายใจ จรรยา โกมุทร์ตานนท์ (2540) กล่าวว่า ประสบการณ์ทางสุนทรียะอย่างถูกต้องจะต้องรับรู้อย่างที่จบในตัวเอง เป็นการรับรู้เพื่อการรับรู้ หรือรับรู้เพียงคุณสมบัติทางปรากฏการณ์ของวัตถุ ในการรับรู้ดังกล่าวเราจะได้รับความสุขความเพลิดเพลินทางสุนทรียะ อันทำให้ชีวิตจริงหยุดชั่วระยะหนึ่ง เมื่อเราเลิกการรับรู้ทางสุนทรียะเราจะกลับมาสู่ชีวิตจริงดังเดิม

1.2 คุณค่าของสุนทรียศาสตร์

ความงามหรือความสุนทรีย์ (Aesthetics) เป็นความรู้สึกเกี่ยวกับความซาบซึ้งในคุณค่าของสิ่งทั้งดงาม ไพเราะ หรือรื่นรมย์ ไม่ว่าจะเป็นของธรรมชาติหรืองานศิลปะ ความรู้สึกนี้เจริญได้ด้วยประสบการณ์หรือการศึกษาอบรม ผักผ่อนจนเป็นอุปนิสัย เกิดเป็นรสนิยม (Taste) ซึ่งย่อมจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2530) การรู้สึกซาบซึ้งในความงามทางศิลปะจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับความเข้าใจความงามเชิงสุนทรียศาสตร์ซึ่งมีคุณค่าทั้งต่อบุคคลและสังคม คุณค่าที่มีต่อบุคคลคือคุณค่าของศิลปะที่มุ่งส่งเสริมให้บุคคลเจริญในศิลปะ นิยม การสร้างสรรค์และพัฒนาในด้านต่างๆ ส่วนคุณค่าของศิลปะต่อสังคม คือช่วยส่งเสริมพัฒนาการบุคคลให้เหมาะสมกับปัญหาของสังคมไทยในปัจจุบัน เพื่อที่จะเป็นกำลังที่สามารถช่วยกันสร้างสังคมให้ดงาม (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุณย์, 2516) อีกประการหนึ่ง คุณค่าของสุนทรียศาสตร์จึงส่งเสริมในด้านต่างๆ ดังนี้

1. สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมความเจริญทางสุนทรียภาพและการรับรู้
2. สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมความเจริญทางสติปัญญา
3. สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมความเจริญทางอารมณ์
4. สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมการสร้างสรรค์
5. สุนทรียศาสตร์ส่งเสริมความเจริญทางเทคนิคของการทำงาน

สุนทรียศาสตร์จึงมีความสำคัญต่อความชื่นชมในความงามของมนุษย์ซึ่งสามารถปลูกฝังได้ด้วยสุนทรียศึกษา ซึ่งสุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) เป็นพื้นฐานต่อความสัมพันธ์ทางทักษะความรู้และอารมณ์ เป็นความสามารถในการวิเคราะห์สิ่งที่ได้เห็น ได้ยิน สัมผัส ทั้งต่อผลงานศิลปะและการกระทำด้านศิลปะทุกแขนง เช่น นาฏศิลป์ การละคร ทัศนศิลป์ วรรณกรรม และดนตรี ผลกระทบจากสุนทรียศึกษาจะช่วยให้พัฒนาความสามารถเฉพาะตัวต่อศิลปะสูงขึ้น (Silverstein, 1981 อ้างถึงใน ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล, 2534) การพัฒนาผู้เรียนให้สามารถรู้สัมผัสความงามได้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาศิลปะ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2529)

สุนทรียศาสตร์ยังเป็นต้นตอหรือบรรทัดฐานในสาขาศิลปะด้านต่างๆ อันจะนำไปสู่ประโยชน์ในด้านอื่นอีก เช่น เป็นบรรทัดฐานในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปิน เป็นบรรทัดฐานการวิจารณ์ศิลปะของนักวิจารณ์ศิลปะ และเป็นบรรทัดฐานศิลปะศึกษาแก่ครูศิลปะและอื่นๆ อีกหลายด้าน (จรรยา โกมุทรัตนานนท์, 2540)

1.3 สุนทรียศาสตร์ในทฤษฎีของนักปรัชญา

สุนทรียศาสตร์ หรือปรัชญาว่าด้วยความงาม และการรับรู้คุณค่าทางความงาม ก็เป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่ว่าความงามมีอยู่จริงหรือไม่ นั่น นักปรัชญาทางสุนทรียศาสตร์มีทฤษฎีที่ต่างกันเป็นกลุ่มซึ่งอธิบายไว้ดังนี้

1. กลุ่มอัตวิสัย (Subjectivism)

กลุ่มนี้เชื่อว่า ความงามไม่ได้มีอยู่จริงในวัตถุ แต่เรารับรู้ได้เพราะจิตใจของเราเป็นตัวกำหนดขึ้นเอง คือ เรารู้สึกเอาเองว่าสวยหรืองาม จึงทำให้คิดไปว่ามีความงามอยู่ที่วัตถุ ดังนั้นมาตรฐานการตัดสินความงามจึงไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับความรู้สึกหรือรสนิยมของแต่ละบุคคล นักปรัชญาที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ ไครเซ่ ตอลสตอย และฮูม (กีรติ บุญเจือ, 2521)

2. กลุ่มวัตถุวิสัย (Objectivism)

กลุ่มนี้เชื่อว่าความงามมีอยู่จริงในวัตถุหรือโลกภายนอก ซึ่งเรารับรู้ได้เพราะวัตถุหรือสิ่งต่างๆ มีความงามอยู่ในตัวเอง และมีเกณฑ์การตัดสินความงามที่ตายตัว กล่าวคือถ้าเราตัดสินว่าภาพเขียนนั้นสวยไม่ได้หมายความว่าเราตัดสินด้วยจิตใจภายใน แต่สีและรูปทรงที่ประสานกลมกลืนภายนอกนั้นต่างหากที่งาม ความงามจึงมีอยู่อย่างอิสระ เราจะตัดสินหรือไม่ มันก็ปรากฏเช่นนั้นอยู่ตลอดเวลา นักปรัชญาที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ เพลโต เบลล์ และคานท์ (กีรติ บุญเจือ, 2521)

อย่างไรก็ตาม คำตอบทั้ง 2 นั้น อาจเป็นการมองเฉพาะด้านเกินไป ดังนั้นจึงมีคำตอบที่ 3 ที่ประนีประนอมกันระหว่างอัตวิสัยและวัตถุวิสัย ซึ่งอาจจะจัดให้อยู่ในกลุ่มดังนี้ คือ

3. กลุ่มสัมพัทธนิยม (Relativism)

กลุ่มนี้เชื่อว่าเราสามารถรับรู้ความงามได้ เพราะเป็นสภาวะสมดุลระหว่างจิตกับวัตถุ นั่นคือการรับรู้ค่าความงามที่สมบูรณ์นั้นวัตถุต้องมีความงามด้วย และจิตใจของเราต้องอยู่ในสภาพพร้อมที่จะรับรู้ความงามด้วย (กีรติ บุญเจือ, 2522) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแลงเฟลด์ (Langfeld) ที่ว่าความงามเป็นสัมพันธภาพระหว่างสิ่งสองสิ่ง คืออินทรีย์มนุษย์กับวัตถุ

ดังนั้นการรับรู้คุณค่าของความงามที่กล่าวมาพอจะสรุปได้ว่า คุณค่าของความงามหรือความสุนทรีย์นั้น เกิดจากกระบวนการหาคุณค่าที่มีหลักเกณฑ์แตกต่างกันไป ซึ่งบ้างก็เชื่อว่าความงามของวัตถุนั้นแท้จริงแล้ว เราเป็นคนกำหนดและรู้สึกไปเอง และบ้างก็เชื่อว่าวัตถุต่างหากที่ต้องมีความงามเป็นพื้นฐาน เราถึงรู้สึกได้ถึงความงามนั้น ซึ่งสำหรับสองหลักเกณฑ์ที่

ผ่านมานั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับมากนัก ดังนั้นจึงเกิดหลักเกณฑ์ที่สามขึ้นมาเพื่อสร้างความเชื่อถือและเป็นที่ยอมรับมากขึ้น โดยหลักเกณฑ์นี้เชื่อว่าคุณค่าทางสุนทรียะนี้เกิดจากการตีคุณค่าของเรา โดยอาศัยความงามที่มีอยู่ในวัตถุ และหลักเกณฑ์บางประการซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเป็นเครื่องตัดสินความงาม

1.4 สุนทรียศาสตร์ในทฤษฎีของนักการศึกษา

สำหรับสุนทรียศาสตร์ตามทฤษฎีของนักศึกษานั้น โบรดี (Broudy, 1972) เรียกว่า “การรับรู้อย่างมีศิลปะ” (Artistic perception) ซึ่งจัดให้เป็นศูนย์กลางของสุนทรียศึกษา การรับรู้อย่างมีศิลปะนี้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับการรับรู้ 2 ทาง คือ

1. ความรู้ซึ่งอย่างมีสุนทรีย (Aesthetic apprehension)
2. การวิเคราะห์ส่วนต่างๆ (Analysis into parts)

และสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิด “ความรักอย่างรู้แจ้ง” (“Enlightened Cherishing”) นั่นคือความสามารถที่จะรักทะนุถนอม เห็นคุณค่าของสิ่งอันเป็น “สุนทรียวัตถุ” (Aesthetic Objects) เพราะได้รู้แจ้งถึงคุณค่าของสุนทรียวัตถุเหล่านั้น (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2541: 19)

คิลแพทริค (Kilpatrick) ได้เสนอแนวทางการศึกษาที่ส่งเสริมให้เกิดความซาบซึ้ง เกิดความพึงพอใจและผลิตผลในสุนทรียภาพ ไม่ว่าจะเป็สุนทรียภาพในธรรมชาติ ในศิลปะ หรือในกิจกรรมที่พึงประสงค์ที่ก่อให้เกิดคุณค่าอื่นๆ ไว้ดังนี้

1. โรงเรียนสามารถปลูกฝังความซาบซึ้ง และความเข้าใจในความงามของธรรมชาติ โดยให้เด็กได้มีโอกาสใกล้ชิดธรรมชาติ
2. ในการที่จะปลูกฝังความซาบซึ้งในศิลปะนั้น ก็อาจจะใช้วิธีเดียวกันกับการให้เด็กได้มีโอกาสใกล้ชิดธรรมชาติ แต่ก็มีข้อควรระวังในการปลูกฝังความรักซาบซึ้งนี้ กล่าวคือ ไม่ใช่เป็นการบังคับให้เด็กชอบหรือบังคับให้เกิดความผลิตผล หากแต่จะเป็นการค่อยเป็นค่อยไป ถ้าครูไม่กระทำอย่างเร่งรีบใจร้อนแล้ว ก็ย่อมจะมีความหวังว่าปลูกฝังความรักซาบซึ้งเช่นนั้น จะประสบความสำเร็จได้
3. การศึกษาย่อมจะมีโอกาสที่จะเสริมคุณค่าในสุนทรียะโดยอาศัยกิจกรรมอื่นๆ เป็นสื่อ ซึ่งสุนทรียภาพในลักษณะนี้อาจจะไม่จำเป็นต้องเป็นธรรมชาติหรือศิลปะ แต่เป็นกิจกรรมต่างๆ ที่จะช่วยส่งเสริมให้คนเกิดความผลิตผลใจเพิ่มควมมีชีวิตชีวาให้แก่การ

ประดิษฐ์ต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นกิจกรรมที่จะส่งเสริมให้คนเกิดสุนทรียภาพได้ทั้งสิ้น (Kilpatrick, 1951: 993 – 996 อ้างถึงใน บรรจง จันทรสา, 2522: 225 – 226)

การพัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้การสอน หรือที่รู้จักในนามของการปฏิรูปหลักสูตรแบบ DBAE (Discipline-based Art Education) ที่เริ่มมาตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1960 เริ่มแรกให้ความใส่ใจต่อการเรียนการสอนที่เสริมสร้างพุทธิปัญญาหรือการรู้คิดเป็นหัวใจสำคัญ แต่กระแสนี้ของบรรดานักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญในวงการศิลปศึกษาคัดค้าน และเตือนให้ตระหนักว่าสุนทรียภาพนั้นเป็นหัวใจสำคัญของสาขาศิลปศึกษา หรือสุนทรียศึกษา ซึ่งบุคลากรศิลปศึกษาไม่ควรลืมและมองข้าม (Efland, 1971) ดังนั้นต่อมาในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960–1970 จึงมีการค้นคิดและค้นคว้าทั้งในด้านทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เน้นหนักด้านสุนทรียเป็นลำดับแรก (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2541 : 1) ซึ่งที่กล่าวมาทั้งหมดแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของนักการศึกษาในการศึกษาพัฒนาด้านสุนทรียศาสตร์

2. แนวทางการศึกษาสุนทรียศาสตร์

การเรียนรู้สุนทรียศาสตร์ สามารถเรียนรู้ได้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ทางทฤษฎีเป็นการเรียนรู้ค่าความงามทางอ้อม มุ่งหาความรู้จากความคิดต่างๆ ทางสุนทรียศาสตร์ ซึ่งจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ ทางศิลปะ เช่น ความหมายของศิลปะ การสร้างสรรค์ศิลปะ รวมถึงความสัมพันธ์ของศิลปะกับสังคมและประวัติศาสตร์ บทบาทของศิลปะที่มีต่อคนและชุมชน ศิลปะกับความเพลิดเพลิน ความรู้สึกแสดงออกและอื่นๆ สำหรับการเรียนรู้ทางปฏิบัติจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับการรับรู้โดยตรงของประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร (พีระพงษ์ กุลพิศาล, 2531)

การเรียนรู้สุนทรียศาสตร์นั้นยังเป็นการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานศิลปะ เพื่อให้ผู้อื่นมีความคิดเห็นสอดคล้องด้วย มักจะเป็นปัญหาวางานศิลปะชิ้นนั้นๆ งามหรือไม่งาม และสรุปไม่ได้ว่าสิ่งนั้นๆ เป็นงานศิลปะหรือไม่ อะไรเป็นที่มาของเหตุผลเหล่านั้น โดยเฉพาะปัญหาความงามที่เกี่ยวกับจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณคดี และดนตรี นักปรัชญาเรียกศาสตร์ทางนี้ว่า “สุนทรียศาสตร์” หมายถึง การขบคิด การพุดจาอภิปรายถึงปัญหาต่างๆ ของความงามและผลงานที่ยอมรับกันว่าเป็นงานศิลปะ ซึ่งนับว่าเป็นหลักการสำหรับใช้ในการเรียนรู้เพื่อความเข้าใจในปัญหาเกี่ยวกับงานศิลปะได้ (วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์, 2528)

วิชาสุนทรียศาสตร์ เป็นวิชาการแขนงหนึ่งที่เกี่ยวข้องอยู่กับโลกจิตสำนึกสามัญของมนุษย์ ซึ่งมีระดับความรู้สึก เหตุผล และรสนิยมแตกต่างกัน ความแตกต่างกันในคุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้เป็นตัวกำหนด และแปลความหมายของอารมณ์ที่รับรู้แตกต่างกันออกไป (พวงมีนอก, 2536)

จรรยา โกมุทร์ัตนานนท์ (2540) กล่าวว่า การศึกษาเรื่องของศิลปะและความงาม มีทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎี ภาคทฤษฎีเป็นการศึกษาถึงหลักการและความคิดความเข้าใจในศิลปะและความงาม ความรู้ที่ได้จากภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎีพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ภาคทฤษฎียังมีการศึกษาหลายด้านแตกต่างกัน ถ้าศึกษาเรื่องประวัติหรือวิวัฒนาการของศิลปะในแต่ละยุคสมัย เรียกว่า ทฤษฎีประวัติศาสตร์ศิลปะ ถ้าศึกษาด้านการเรียนการสอนศิลปะในระดับชั้นต่างๆ เรียกว่า ทฤษฎีศิลปศึกษา และยังมีอีกหลายๆ ด้าน สุนทรียศาสตร์เป็นการศึกษาภาคทฤษฎีอีกด้านหนึ่ง ซึ่งมีวิธีการเฉพาะตัว

สุนทรียศาสตร์หาความรู้ทางศิลปะและความงามโดยวิธีการทางปรัชญา คือการใช้เหตุผลล้วนๆ เป็นเครื่องมือในการหาความรู้ การศึกษาสุนทรียศาสตร์ในแนวทางปรัชญาแบ่งได้เป็น 2 ทางดังนี้

1. ประวัติศาสตร์ของสุนทรียศาสตร์ (History of Aesthetics)

ทางแรกศึกษาดูว่าในประวัติศาสตร์ของสุนทรียศาสตร์ มีการวิวัฒนาการและเปลี่ยนแปลงอย่างไร และนักสุนทรียศาสตร์แต่ละคนในแต่ละยุคสมัยมีการถกเถียงและให้ความสำคัญในปัญหาสุนทรียศาสตร์เรื่องใดบ้าง

2. ปัญหาของสุนทรียศาสตร์ (Problem of Aesthetics)

ทางที่สองเริ่มต้นโดยการนำปัญหาสำคัญทางสุนทรียศาสตร์มาเป็นจุดเริ่มต้น แล้วดูว่าในประวัติศาสตร์สุนทรียศาสตร์มีนักสุนทรียศาสตร์ถกเถียงในเรื่องนี้อย่างไร แล้วจึงนำความคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับปัญหาเหล่านั้นมาวิเคราะห์เปรียบเทียบถึงความน่าเชื่อถือ หรือความบกพร่องของแต่ละความคิด

ในด้านวงการศิลปศึกษา การเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรักซาบซึ้งเห็นคุณค่าศิลปะ (สุนทรียภาพ) โยฮันเซน กล่าวว่า การพูดถึงศิลปะในเชิงสุนทรียนั้นเป็นการพูดแสดงภูมิปัญญาแห่งผู้รู้ถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผลงานนั้น (Johansen, 1978)

2.1 สภาพการศึกษาสุนทรียศาสตร์

แม้ว่าสุนทรียศาสตร์เป็นวิชาที่มีความสำคัญและมีคุณค่าต่อมนุษยชาติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักวิชาการศึกษาว่าเป็นศาสตร์หรือความรู้และประสบการณ์ที่จำเป็นที่ต้องมีการสร้างและปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน แต่ก็ปรากฏว่าพัฒนาการทางการศึกษาที่ส่งเสริมพัฒนาความรู้และประสบการณ์ทางสุนทรียนั้นยังมีน้อยมาก

การเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์ที่เนื้อหาของความคิดยืนบนพื้นฐานของแนวคิดแบบปรัชญา ถือเป็นความรู้ส่วนหนึ่งของปรัชญาที่เกิดจากความคิดของชาวตะวันตก สำหรับชาวตะวันออกรู้สึกว่าเป็นแนวคิดใหม่ อารี สุทธิพันธุ์ ระบุว่ายุ่งยากและมีลักษณะเป็นนามธรรม วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ กล่าวถึงความเกี่ยวพันกับศาสตร์ต่างๆ มากจึงเป็นธรรมดาที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงการซ้ำซ้อนกับสาขาวิชาต่างๆ ได้ สุชาติ สุทธิ ถือว่าเป็นปัญหาสำหรับผู้เรียนศิลปะจนบางครั้งแทบลำดับความไม่ได้ว่าความสัมพันธ์ของสุนทรียศาสตร์กับศิลปะมีประโยชน์ที่แท้จริงกับการนำมาใช้มีส่วนสำคัญในการเรียนการสอนศิลปะมีตรงไหน (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2524; สุชาติ สุทธิ, 2526; อารี สุทธิพันธุ์, 2540) ศาสตร์แขนงนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับความงามหรือปรัชญาทางความงามที่เรียกเป็นนิยามว่าปรัชญาศิลปะ การเรียนรู้ทางสุนทรียศาสตร์จึงมีคุณค่าส่งเสริมให้บุคคลเข้าใจเกี่ยวกับความงาม (วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์, 2536)

จรรยา โกมุทร์ัตนานนท์ (2539) กล่าวว่า มีนักวิชาการของไทยที่สนใจทางด้านสุนทรียศาสตร์นี้มีอยู่น้อยมาก ทั้งๆ ที่สุนทรียศาสตร์เป็นรากฐานสำคัญของศิลปะทุกแขนง และจรรยา โกมุทร์ัตนานนท์ (2540) ยังกล่าวอีกว่า อาจเป็นเพราะลักษณะของความเป็นอุดมคติ ความซับซ้อน และความเข้าใจยากในเนื้อหาวิชา จนทำให้หลายคนคิดไปว่าคงเป็นวิชาที่มีประโยชน์น้อยเกินไปสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในโลกของความเป็นจริง อันที่จริงสุนทรียศาสตร์มิได้เป็นดังที่หลายคนคิด เพราะถึงแม้มันจะมีลักษณะอุดมคติ ซับซ้อน หรือเข้าใจยาก แต่เป้าหมายของวิชานี้คือ การค้นหา “ความจริง” หรือ “แก่นสาร” ของสิ่งที่เรียกว่า “ศิลปะและความงาม” ดังนั้นสุนทรียศาสตร์จึงเป็นต้นตอหรือบรรทัดฐานในสาขาศิลปะด้านต่างๆ อันจะนำไปสู่ประโยชน์ด้านอื่นอีก เช่น เป็นบรรทัดฐานในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปิน เป็นบรรทัดฐานการวิจารณ์ศิลปะของนักวิจารณ์ศิลปะ และเป็นบรรทัดฐานศิลปะศึกษาแก่ครูผู้สอนศิลปะ และอื่นๆ อีกหลายด้าน

นอกจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว อารี สุทธิพันธุ์ (2540) ยังกล่าวเพิ่มเติมอีกว่า แม้ว่าสุนทรียศาสตร์จะมีการศึกษามานานแล้วก็ตามแต่วิชานี้ก็ไม่ได้เป็นที่สนใจเท่าที่ควร ทั้งนี้ อาจเนื่องจากสาเหตุสำคัญสองประการ คือ

1. วิชาสุนทรียศาสตร์มีเนื้อหาวิชายุ่งยาก สลับซับซ้อนและมีลักษณะเป็นนามธรรมเกินไป และเนื่องจากเนื้อหาวิชาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความงาม ซึ่งเป็นปัญหายุ่งยาก
2. วิชาสุนทรียศาสตร์นั้นโดยธรรมชาติของวิชาแล้วมีลักษณะเกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของผู้อื่นประกอบกับจะต้องเป็นผู้มีใจกว้าง เป็นคนมีเหตุผลพอที่จะโต้แย้งในประเด็นเล็กๆ ได้ ดังนั้นธรรมชาติวิชาดังกล่าวนี้ จึงทำให้ผู้ศึกษาท้อถอยขาดความอดทนไปได้เหมือนกัน

การจัดการศึกษาศิลปะในต่างประเทศเองก็ประสบปัญหาเช่นกัน เกรียร์ (Greer, 1984) กล่าวว่า สารความรู้ที่แกนที่ขบวนการปฏิรูปหลักสูตรแบบ ดีบีเออี (Discipline-based Art Education หรือ DBAE) ซึ่งเป็นระบบหลักสูตรที่เสนอให้มีการเรียนการสอนแบบบูรณาการของความรู้ด้านศิลปะที่แกนอย่างเป็นระบบ เกรียร์ ยอมรับว่าแกนบางแกนก็ยากที่จะพัฒนามากกว่าบางแกน ซึ่งก็คือแกนสุนทรียศาสตร์นั่นเอง โดยระบุว่าแกนสุนทรียศาสตร์นั้นเป็นสารความรู้ที่แยกเป็นเอกเทศจากแกนที่เหลือ แต่บางครั้งก็เชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับแกนอื่นๆ อีกสามแกน (ศิลปะปฏิบัติ, ประวัติศาสตร์ศิลป์ และศิลปะวิจารณ์) จุดอ่อนของขบวนการปฏิรูปหลักสูตร ดีบีเออี เกรย์ (Gray, 1987) มีความเห็นสอดคล้องกับ เกรียร์ (Greer) และกล่าวเพิ่มเติมถึงปัญหาที่ทำให้ขบวนการนี้พัฒนาได้ค่อนข้างช้า เพราะมีปัญหาในเรื่องของการเรียนการสอนศิลปะ (art instruction) โดยเฉพาะการเรียนรู้อำนาจให้เกิดสุนทรียภาพ ซึ่งยังคงเป็นประเด็นปัญหาอยู่

สำหรับการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในประเทศไทย ได้มีข้อสรุปจากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ ของกรมการฝึกหัดครู (กรมการฝึกหัดครู, 2527 อ้างถึงใน วิชา อิศเวศน์, 2532) มีผลสรุปเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ 5 ด้าน คือ

1. ด้านเนื้อหาวิชา เนื่องจากวิชาสุนทรียศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา โดยลักษณะวิชาแล้วเนื้อหาวิชาค่อนข้างยาก ทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสน
2. ด้านเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร สืบเนื่องมาจากเนื้อหาวิชาของสุนทรียศาสตร์ค่อนข้างยากเป็นนามธรรมและซับซ้อน จึงยากที่จะให้ผู้เรียนเข้าใจในระยะเวลาอันจำกัดได้ เมื่อหลักสูตรได้กำหนดเวลาเรียนไว้แล้ว ผู้สอนต้องรับผิดชอบในการสอนให้ครบตามเนื้อหาที่วางไว้ในหลักสูตร จึงอาจต้องสอนแบบเร่งหรือข้ามขั้นตอนไป จนเป็นสาเหตุให้ผู้เรียนเข้าใจบ้างไม่เข้าใจบ้าง

3. ด้านผู้สอนและวิธีสอน แนวความคิดเกี่ยวกับวิธีสอนของผู้สอนไม่เป็นมาตรฐานเดียวกัน
4. ด้านเอกสารทางวิชาการ เอกสารและตำราเกี่ยวกับวิชาสุนทรียศาสตร์ยังขาดแคลน
5. ด้านผู้เรียน พื้นฐานของผู้เรียนในวิชาสุนทรียศาสตร์แตกต่างกัน

ในส่วนของงานวิจัยเรื่อง “สภาพการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์วิชาเอกศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู” ของวิชา อิศเวศน์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าควรบรรจุวิชาี้ในหลักสูตรศิลปศึกษา เนื้อหาวิชาทางสุนทรียศาสตร์สอดคล้องกับหลักสูตรและเป็นประโยชน์ต่อการเป็นครูสอนศิลปะ ในส่วนการเรียนการสอนข้อมูลปัญหาจะสอดคล้องกับผลสรุปจากการสัมมนาของกรมการฝึกหัดครู และผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าการสอนควรสร้างบรรยากาศที่ดี ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็น ถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (วิชา อิศเวศน์, 2532)

ดังนั้นศิลปศึกษาและหลักสูตรศิลปะ จึงควรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านสุนทรียภาพของผู้เรียน ฮักเกอร์สัน (Haggerson, 1979) ได้ศึกษาบทบาทของสุนทรียศาสตร์ในประเด็นที่ว่าสุนทรียศาสตร์เป็นพื้นฐานที่สำคัญ ผลการศึกษารายงานว่างานที่สำคัญของการพัฒนาความรู้สึกรักของนักเรียนอาจจะกระทำได้โดยการวางหลักสูตรโครงการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนโดยใช้สุนทรียศาสตร์เป็นพื้นฐาน เนื่องด้วยเป็นการวางรากฐานบนการบูรณาการเชิงสร้างสรรค์ของประสาทสัมผัส ความรู้สึก สัญชาตญาณและความคิด หลักสูตรศิลปะอาจใช้ส่งเสริมความตระหนักต่อสุนทรีย์เพิ่มขึ้น อาจารย์และผู้บริหารอาจจะประยุกต์ใช้โดยการจัดสภาพแวดล้อมให้เกิดการสำรวจความซาบซึ้งในสุนทรียภาพ ส่งเสริมการศึกษาด้านปรัชญาและสุนทรียภาพในหลักสูตรการฝึกหัดครู ให้การศึกษาแก่นักศึกษาศิลปศึกษา ในการมองสุนทรียศาสตร์ให้กว้างขวางออกไปจากด้านงานวิชาของตนเอง ใช้ระบบสุนทรียศาสตร์ของวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และเปิดโอกาสให้เด็กได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางด้านสุนทรียภาพแก่กันและกัน สุนทรียศึกษาจึงเป็นวิชาพื้นฐานที่จะช่วยให้เกิดความคิดหรือพุทธิปัญญาผสมรวมเข้ากับความรู้สึกรู้หรือจิตพิสัยได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานต่อความสัมพันธ์ทางทักษะความรู้และอารมณ์

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียศึกษา

วิรุณ ตั้งเจริญ (2535) กล่าวว่า เมื่อกล่าวถึงสุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) โบรดี (Broudy, 1972) เสนอว่า บทบาทของศิลปะในสุนทรียศึกษาประกอบด้วยปัจจัยสองด้าน คือ

1. แสดงปรากฏการณ์สำหรับการรับรู้ในเชิงอุปมาซึ่งศิลปินสร้างสรรค์ขึ้น ปัจจัยนี้จะช่วยให้นักเรียนแสดงปรากฏการณ์จากความรู้สึกและคุณค่าส่วนบุคคลได้ ในการกระทำ เช่นนั้นนักเรียนจะขยายขอบเขตคุณค่าของเขา เพื่อเปิดเผยความเป็นไปได้ของชีวิตอีกด้านหนึ่ง ซึ่งหาไม่ได้จากประสบการณ์ตรง

2. บทบาทของศิลปะ คือ การสร้างความกระจ่างชัดในคลังจินตภาพ (Imagic store) ของนักเรียน สร้างสำนึกให้ดีขึ้น ช่วยลดจินตภาพตามแบบแผน (Stereotyped imagic) และสร้างอุปมาอุปไมยให้เกิดขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็เท่ากับเป็นการสร้างให้นักเรียนมองเห็นความหลากหลายแตกต่างของศิลปะและชีวิตในตัวของมันเอง

สุนทรียศึกษาในสองทศวรรษแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ในสหรัฐอเมริกา ได้รับการเรียกขานในระยะแรกเริ่มว่า “การศึกษาภาพ” (Picture study) เป็นการพิจารณาผลงานศิลปะในแง่คุณค่าทางความงาม คุณค่าทางชาตินิยม คุณค่าทางศาสนา และคุณค่าทางความรู้สึก (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2535: 121)

สุนทรียศึกษาได้รับอิทธิพลความคิดทางการศึกษาและสุนทรียศาสตร์จาก จอห์น ดิวอี้ ที่เชื่อว่าการสร้างสรรค์และความซาบซึ้งถึงความงามเป็นสิ่งจำเป็นทางการศึกษา ประสบการณ์ทางสุนทรียะของจอห์น ดิวอี้ เปิดกว้าง ทั้งศิลปะ ธรรมชาติ และประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน จอห์น ดิวอี้ กล่าวว่า ภาระสำคัญของสุนทรียศาสตร์ คือ สร้างเสริมการสืบเนื่องระหว่างศิลปะกับเหตุการณ์ประจำวัน การกระทำ เป็นการสร้างสมรรถภาพทางประสบการณ์ เขายืนยันว่า “ศิลปะคือประสบการณ์” ประสบการณ์สร้างเสริมสมรรถภาพทางสุนทรียะ (Dewey, 1980)

2.3 ทฤษฎีสุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) ของ แฮร์รี โบรดี (Harry Broudy) 1972

ทฤษฎีหลักสูตรซึ่งนักวิชาการศิลปศึกษาจะอ้างอิงในนามของทฤษฎีสุนทรียศึกษา โดยเฉพาะทฤษฎีของโบรดี ทฤษฎีของหลักสูตรต่างกับทฤษฎีการสอนเฉพาะทางก็ในแง่ที่ทฤษฎี

หลักสูตรจะกล่าวถึงเป้าหมายของการศึกษา เนื้อหาขั้นตอนการเรียนรู้ การจัดการด้านการเตรียมสื่อการสอน ประเภทของสื่อที่ใช้ และการประเมินผล

ทฤษฎีสุนทรียศึกษาของโบรดีเป็นระบบการเรียนรู้การสอนวิชาศิลปะทุกๆ หมวดในสายวิจิตรศิลป์ เช่น ดนตรี ทัศนศิลป์ การเต้นรำ ศิลปการแสดง ฯลฯ หัวใจของทฤษฎีนี้อยู่ที่สิ่งที่โบรดีเรียกว่า การรับรู้ที่มีศิลปะ (Artistic perception) ซึ่งเขาจัดให้เป็นศูนย์กลางของสุนทรียศึกษา การรับรู้ที่มีศิลปะนี้เกี่ยวข้องกับสัมพันธกับการรับรู้สองทางคือ ความรู้ซึ่งอย่างมีสุนทรีย (Aesthetic apprehension) และการวิเคราะห์ส่วนต่างๆ (Analysis into parts) และสิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิด การรักอย่างรู้แจ้ง (Enlightened cherishing) นั่น คือความสามารถที่จะรักทะนุถนอมเห็นคุณค่าของสิ่งอันเป็น สุนทรียวัตถุ (Aesthetic objects) เพราะได้รู้แจ้งถึงคุณค่าของสุนทรียวัตถุเหล่านั้นๆ

ทฤษฎีของโบรดี ประกอบด้วยขั้นตอน ประมวลได้ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ผู้ชำนาญพิจารณาถึงมาตรฐานของศิลปะ โบรดีแยกออกเป็นสองจำพวกใหญ่ๆ คือ

- 1.1 ศิลปะที่เป็นศิลปะแท้ (serious art)
  - 1.1.1 ศิลปะในระบบ (classic)
  - 1.1.2 ศิลปะนอกระบบ (avant-garde)
- 1.2 ศิลปะมวลชน (popular art)

ขั้นที่ 2 ผู้สร้างและวางแผนหลักสูตรเลือกสื่อการสอนตามมาตรฐาน 4 ด้าน

- 2.1 สื่อที่มีคุณสมบัติด้านส่วนประกอบารรับรู้ (Sensory properties)
- 2.2 สื่อที่มีคุณสมบัติด้านโครงสร้าง (Formal properties)
- 2.3 สื่อที่มีคุณสมบัติด้านความรู้สึก (Expressive properties)
- 2.4 สื่อที่มีคุณสมบัติด้านเทคนิค (Technical properties)

ขั้นที่ 3 ผู้สร้างและวางแผนหลักสูตรเลือกตัวอย่างสุนทรียวัตถุ (Aesthetic exemplars) เพื่อใช้ในการเรียนการสอน วัตถุที่เลือกมี 5 ประเภท คือ

- 3.1 ผลงานศิลปะที่มีคุณสมบัติด้านส่วนประกอบารรับรู้
- 3.2 ผลงานศิลปะที่มีคุณสมบัติด้านโครงสร้าง
- 3.3 ผลงานศิลปะที่มีคุณสมบัติด้านความรู้สึก

3.4 ผลงานศิลปะที่มีคุณสมบัติด้านเทคนิค

3.5 ผลงานศิลปะที่มีคุณสมบัติพิเศษด้านสุนทรีย์

ขั้นที่ 4 ครูเป็นผู้นำบทเรียนในประสบการณ์การแสดงออกสามด้านคือ

4.1 ประสบการณ์ศิลปะปฏิบัติ (จากวัสดุต่างๆ)

4.2 ประสบการณ์ด้านสุนทรีย์ (จากงานศิลปะที่เลือกสรร)

4.3 ประสบการณ์ด้านศิลปะวิจารณ์ (จากงานศิลปะที่เลือกสรร)

ประสบการณ์ข้างต้นจะเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดความซาบซึ้งในศิลปะ เนื่องจากมาจากสองสาเหตุ คือ

ก. เนื่องจากเกิดความกระจ่างแจ้ง (Clarification)

ข. เนื่องจากเกิดความรู้และการศึกษาที่เข้มข้น (Intensification)

ขั้นที่ 5 ผู้เรียนจะสามารถที่จะรับรู้ เจกเช่น นักประวัติศาสตร์ด้านศิลปะ (art historian) นักวิจารณ์ด้านศิลปะ (art critic) และผู้รักความงาม (aesthetician)

ดังนั้นในขั้นต่อไป ผู้เรียนจะบังเกิด “ความรักอย่างรู้แจ้ง” (Enlightened Cherishing) ซึ่งเป็นความรักเห็นคุณค่าในศิลปวัตถุที่มีรากฐานมาจากความรู้ และได้วิเคราะห์โดยถ่องแท้แล้ว (A love justified by knowledge) มิใช่รักแบบลมๆ แล้งๆ หลับหูหลับตาตามเขาไป คือรักอย่างมีสติตนเอง (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2541 : 19 – 20)

3. การพัฒนาการเรียนการสอน

การเรียนการสอนเป็นกระบวนการของความพยายามที่จะช่วยเหลือ หรือสร้างหรือชักจูงผู้เรียนไปสู่เป้าหมายบางประการ กระบวนการดังกล่าวอาจจะเป็นกระบวนการที่ดีมีคุณภาพหรืออาจจะเป็นกระบวนการที่ไม่ดีไม่มีคุณภาพ กระบวนการเรียนการสอนที่ดีมีคุณภาพจะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากระบวนการเรียนการสอนที่ไม่ดีไม่มีคุณภาพ

หลังจากที่ได้ศึกษารายงานวิจัยของตนเองและผู้อื่นแล้ว บลูม (Bloom, 1976: 135) สรุปว่าตัวแปรที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน หรือที่บลูมเรียกว่าคุณภาพของการสอนมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ บลูม (Bloom, 1981: 10) ยังได้สรุปไว้ว่า หากผู้สอนได้ปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีคุณภาพมากขึ้น จะส่งผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

ข้อสรุปจากการศึกษาผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นการยืนยันถึงความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องปรับปรุงคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ (2525 อ้างถึงใน ทวีพงษ์ แก่นอินทร์, 2537) ได้กล่าวถึงความจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลาไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนของผู้สอนจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตร ดังนั้นเมื่อหลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลง ผู้สอนจะต้องพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรด้วย

2. การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในวงการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเรียนการสอน ผู้สอนจำเป็นต้องปรับและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตน เพื่อจะได้นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

3. การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับผู้เรียนทั้งในด้านจำนวน และด้านพื้นฐานความรู้และสภาพโดยทั่วไป เนื่องจากสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นผู้สอนจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย

คำว่า “การสอน” (Teaching) หมายถึง พฤติกรรมของครูที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ส่วนคำว่า “การเรียนรู้” (Learning) หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียนในสถานการณ์การเรียนรู้ นักการศึกษาหลายคนนิยมเรียกรวมกันว่า “การเรียนการสอน” (Instruction) ซึ่งหมายถึง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ดังเช่น กาเย่ บริกส์ และเวเกอร์ (Gagne, Briggs and Wager, 1988: 3) ได้นิยามการเรียนการสอนว่าหมายถึง เหตุการณ์ (events) ที่จัดขึ้นเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งรวมทั้งเหตุการณ์ภายนอกและภายในของผู้เรียน เหตุการณ์ภายนอกของผู้เรียน ได้แก่ หนังสือ ตำราเรียน การพูดของครู รายการโทรทัศน์ หรือวัตถุสิ่งของต่างๆ โดยมีครูเป็นผู้จัดเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ส่วนเหตุการณ์ภายในของผู้เรียน หมายถึง การที่ผู้เรียนมีกิจกรรม “การเรียนการสอนด้วยตนเอง” (Self-Instruction) ดังนั้น กาเย่ บริกส์ และเวเกอร์ (Gagne, Briggs and Wager, 1988: 4) จึงนิยมใช้คำว่า การเรียนการสอน มากกว่าคำว่า การสอน เพราะการสอนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน การเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบก็เพื่อช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มความสามารถในวิถีทางของตนเอง

จากการสัมภาษณ์เรื่อง “การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อสร้างทักษะทางปัญญาให้กับบัณฑิต” ซึ่งทบทวนมหาวิทยาลัยจัดขึ้น ณ หอประชุมจุฬาฯ มีคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน

ร่วมอภิปรายนำเสนอแนวคิดที่มีคุณค่าในการสร้างปัญญาและพัฒนาบัณฑิต ดังนี้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540)

ธรรมรักษ์ การพิศิษฐ์ (อดีตรองเลขาธิการคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) กล่าวว่า การสร้างทักษะทางปัญญาเป็นหัวใจสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 การปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้และเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเรียนการสอนจะต้องอาศัยความร่วมมือเป็นระบบ รวมทั้งสร้างขีดความสามารถของครูและระบบต่างๆ รอบตัวที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้

สุน อมรวิวัฒน์ กล่าวว่า กระบวนการเรียนการสอนที่อยากให้เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย คือ การเรียนรู้แบบซึมซับสุนทรีย์ภาพ คุณธรรม ฯลฯ แหกพ้นจากประสบการณ์จำเจสู่ประสบการณ์ใหม่ สิ่งที่แสดงถึงทักษะทางปัญญา ได้แก่ ความสนใจใฝ่รู้ ความสามารถทางภาษา มีจินตนาการ วุฒิภาวะ ตลอดจนเป็นผู้มีความงาม ความดี

โสภณ สุภาพงษ์ กล่าวว่า “ปัญญา” เกิดจากการได้พบความจริงด้วยตนเองจากการเรียนรู้ความจริงของผู้อื่น รวมทั้งเกิดความงามจากจินตนาการจากการได้คิดด้วยตนเอง ซึ่งการทำให้เกิดปัญญาในมหาวิทยาลัยจะต้องทำให้เกิดกระบวนการเหล่านี้

นิธิ เอียวศรีวงศ์ กล่าวว่า การสร้างคนและความรู้ของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันกำลังล้ำสมัย ระบบการผลิตกำลังคนในมหาวิทยาลัยมีลักษณะตอบสนองการผลิตในยุคอุตสาหกรรม โดยมีการแยกความรู้ออกเป็นส่วน แต่หัวใจของการผลิตบัณฑิตในโลกยุคปัจจุบันต้องสร้างความสามารถในการเรียนรู้ตลอดเวลา ต้องคิดสิ่งใหม่ๆ มีจินตนาการ และจะต้องมีการเชื่อมโยงความรู้กับวิชาอื่นๆ อย่างกว้างขวางด้วย

โดยสรุปจากแนวคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาที่ร่วมอภิปรายในการสัมมนาสะท้อนว่าการสร้างทักษะทางปัญญาให้บัณฑิตยุคใหม่ต้องพัฒนาการเรียนการสอน ปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ที่ทันสมัย และก้าวพ้นวงวนการศึกษาแบบเดิม

3.1 ทฤษฎีการสอน และวิธีการสอน

การสอนเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ กล่าวคือ การสอนเป็นศาสตร์ที่มีทฤษฎี มีวิธีการ มีขั้นตอนที่จะเรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติตามได้ ส่วนการสอนที่เป็นศิลป์นั้นก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพของผู้สอน ซึ่งบางคนอาจมีความสามารถที่จะสอนได้ มีเทคนิคการพูดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ

คือ มีพรสวรรค์ในการพูด สามารถสร้างบรรยากาศการพูดให้สนุกสนานน่าสนใจ และได้สาระเป็น
 อย่างดี (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2544)

วารินทร์ รัชมีพรหม (2542: 126-128) กล่าวว่า ทฤษฎีการสอนจะประกอบด้วย
 องค์ประกอบ 3 ประการ คือ วิธีการ (Methods) ผลผลิตของการสอน (Outcomes) และเงื่อนไข
 ของการสอน (Conditions)

วิธีการสอน แยกได้เป็น 3 ประเภทคือ กลยุทธ์การจัดระเบียบ กลยุทธ์การถ่าย
 ทอดและกลยุทธ์การจัดการ

กลยุทธ์ในการจัดระเบียบ เป็นการจัดระเบียบเนื้อหาความรู้ที่ถูกเลือกสรรเพื่อนำ
 มาสอนซึ่งรวมถึงตัวอย่างสื่อการสอน ลำดับเนื้อหา และรูปแบบของเนื้อหา กลยุทธ์ในการจัด
 ระเบียบยังแยกออกเป็นระดับจุลภาค และระดับมหภาค โดยระดับจุลภาคหมายถึง การจัด
 ระเบียบการสอนในแนวคิดเพียงหนึ่งแนวคิด เช่น มโนทัศน์เดี่ยว หรือหลักการเดี่ยว ซึ่งหมายถึง
 การให้ความหมาย ตัวอย่างการฝึกปฏิบัติและการนำเสนอแบบต่างๆ ส่วนระดับมหภาค เป็นการ
 สอนที่มีมากกว่าหนึ่งแนวคิด เช่น การสอนด้านการจัดลำดับ การสังเคราะห์ การสรุปเนื้อหา

กลยุทธ์ในการถ่ายทอด เป็นวิธีการถ่ายทอดการสอนไปสู่ผู้เรียนและหรือการรับ
 การตอบสนองของผู้เรียน รวมทั้งสื่อการสอน ตัวครูผู้สอนและตำราเรียนก็ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของ
 กลยุทธ์การถ่ายทอนนี้ด้วย

กลยุทธ์การจัดการ เป็นวิธีการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้กลยุทธ์การจัดระเบียบและ
 กลยุทธ์ในการถ่ายทอดแบบใดและเมื่อใดในกระบวนการสอน ซึ่งรวมไปถึงจะใช้วิธีการสอนราย
 บุคคลอย่างไร และจะใช้แหล่งทรัพยากรการสอนเมื่อใด

ผลผลิตของการสอน ผลผลิตของการสอนสามารถแยกได้เป็นหลายวิธีการ ในที่
 นี้จะแยกออกเป็น 3 ประเภท คือ

ผลผลิตด้านประสิทธิผลของการสอน โดยวัดจากระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 ของผู้เรียนในเรื่องต่างๆ เช่นในเรื่องทั่วไปจะมีความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการ
 ค้นพบความสัมพันธ์ในเรื่องที่เรียน ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลและในเรื่องเกี่ยวกับ
 เนื้อหาเฉพาะที่เรียน

ผลผลิตด้านประสิทธิภาพของการสอน ซึ่งวัดได้จากประสิทธิผลด้านเวลาการเรียนของผู้เรียน ด้านค่าใช้จ่ายในการสอน เช่น เวลาของครูผู้สอน ค่าใช้จ่ายในการออกแบบและพัฒนาระบบการสอน เป็นต้น

ความประทับใจในการสอน วัดได้จากแนวโน้มที่ผู้เรียนมีความต้องการจะเรียนเรื่องนั้นต่อไปหรือไม่

เงื่อนไขของการสอน การที่จะระบุหรือจัดระดับวิธีการสอนและผลผลิตของการสอนได้อย่างเหมาะสมนั้น เป็นเรื่องสำคัญที่ทฤษฎีและรูปแบบการสอนจะต้องระบุเงื่อนไขของการสอนที่กลุ่มผู้เรียนที่วิธีการสอนนั้นจะถูกนำมาใช้ ตัวอย่างเช่น องค์ประกอบของวิธีการสอนหนึ่งจะเหมาะสมสำหรับผู้เรียนที่มีแรงจูงใจต่ำแต่อาจไม่เหมาะสมต่อผู้เรียนที่มีแรงจูงใจสูง เพราะอาจเป็นการให้ผลทางลบได้

จากการศึกษาที่เกี่ยวกับลักษณะอาจารย์ที่ดีในมหาวิทยาลัย มักจะพบว่าลักษณะที่ผู้เรียนคิดว่าสำคัญมากที่สุด คือ วิธีสอน รองลงมาคือ ความสามารถของอาจารย์ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดมโนภาพทางสมอง (Moron and Sigal, 1978 อ้างถึงในอุทุมพร จามรมาน, 2523: 7) ในการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนจะต้องรู้วิธีการถ่ายทอดความรู้ ความคิดให้ผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ที่น่าสนใจและเหมาะสมวิธีสอนหลักๆ ในระดับอุดมศึกษานั้นจะมีจุดมุ่งหมายของวิธีการสอนแต่ละแบบที่แตกต่างกันไป (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์ 2524) ดังนี้

การสอนแบบบรรยาย จะใช้ได้ผลกับจุดประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาวิชา แนวคิดเบื้องต้น หรือข้อมูลที่จะต้องมีการอธิบายเพิ่มเติม หรือสรุปรวบยอดการสอนวิธีนี้ได้ เรื่องราวและเนื้อหาวิชามากในวิชาที่ยุ่งยากซ้ำซ้อน และทำให้เข้าใจเนื้อหาวิชาได้เร็วขึ้น

การสอนแบบอภิปราย มีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักใช้ความคิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ ประยุกต์ และผสมผสานความรู้ หรือสิ่งที่เรียนต่างๆ เข้าด้วยกันแล้วแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อเพื่อนร่วมชั้นเรียนหรือต่อครู รวมทั้งฝึกฝน และพัฒนาความสามารถในการแสดงออก และการรับฟังของผู้เรียน

การสอนแบบฝึกปฏิบัติ มุ่งหมายให้ผู้เรียนเห็นเข้าใจ สัมผัส และปฏิบัติได้ในสิ่งที่เรียนเป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติในสิ่งที่เรียนนั้นและการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการลงมือทำ

การสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง มีจุดเน้นสำคัญอยู่ที่ตัวผู้เรียน ผู้เรียนควรจะ มีอิสระในการเรียนรู้ จุดมุ่งหมายของการสอนให้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง จึงมุ่งให้ผู้เรียนเรียนรู้ ด้วยตนเอง และรู้จักที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเมื่อจบการศึกษาแล้ว

การสอนแบบศึกษานอกสถานที่ มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้เห็นสภาพที่แท้จริง ของสิ่งที่ศึกษาโดยสัมผัสกับของจริง และเป็นการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศของชั้นเรียนอีกด้วย

วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544: 72) กล่าวถึง การพัฒนาการเรียนการสอน ระดับอุดมศึกษาให้มีคุณภาพ ผู้สอนจะต้องพิจารณาระบบการสอนโดยวิเคราะห์สถานการณ์ สาระการสอน สภาพนิสิตนักศึกษา ดังนั้นการเลือกวิธีการสอนจึงขึ้นอยู่กับการวางแผนการสอน ของผู้สอน ว่ามีวัตถุประสงค์อย่างไร วิธีการสอนนั้นในบทเรียนหนึ่งหรือชั่วโมงหนึ่งอาจใช้วิธีการ สอนหลายๆ แบบก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระที่จะสอน ผู้สอนควรตั้งคำถามตนเองเสียก่อนว่า

1. สอนทำไม ผู้สอนจะต้องทราบวัตถุประสงค์ของการสอนว่าจะสอนไปทำไม ให้นิสิตนักศึกษาได้อะไรบ้าง ผู้สอนจำเป็นจะต้องจัดประสบการณ์และกิจกรรมให้สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ ถ้าจะให้ความรู้เป็นพื้นฐานผู้สอนต้องวางแผนให้ผู้เรียนได้ทฤษฎีเพื่อปูพื้นฐานความ รู้ความคิดตามที่กำหนดไว้ การสอนจึงต้องจัดการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระดังกล่าว

2. สอนใคร ผู้สอนควรรู้จักผู้เรียนว่ามีพื้นฐานอย่างไร อุปนิสัยใจคอ ธรรมชาติ ของผู้เรียน เพื่อพยายามจัดการเรียนการสอนให้เข้ากับสภาพผู้เรียน

3. สอนอะไร ผู้สอนจะต้องทราบว่าเนื้อหาสาระที่จะสอนนั้นครอบคลุมหัวข้อใด บ้างตรงกับหลักสูตรที่วางไว้หรือไม่ และนิสิตนักศึกษาควรได้รับความรู้ ความคิด หรือทักษะใดจาก บทเรียนนั้นๆ ผู้สอนจะต้องพยายามศึกษาเนื้อหาสาระของรายวิชา พยายามจัดลำดับของสาระ การสอนให้น่าสนใจ ไม่ยากเกินไป ไม่ง่ายเกินไป ได้ประโยชน์และมีส่วนสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน

4. สอนอย่างไร การเตรียมวิธีการสอน โดยคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลัก จำเป็นจะ ต้องจัดเนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับรายวิชานั้นๆ ในบางกรณีจะต้องสอนแบบบรรยาย เช่น การให้ ความรู้หลักหรือทฤษฎีสำคัญๆ แต่เนื้อหาสาระบางอย่างต้องใช้วิธีการฝึกความคิดและการตัดสินใจ ซึ่งน่าจะได้ใช้การอภิปรายหรือการเรียนกลุ่มย่อยมากกว่าวิธีอื่น การเลือกวิธีสอนนั้นหมายรวม ไปถึงการกะเวลาให้สอดคล้องกับบทเรียน ตลอดจนการเลือกใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม ชัดเจนและน่าสนใจอีกด้วย

5. สอนแล้วได้อะไร การเตรียมแผนที่จะประเมินผลว่าสอนไปแล้ว นิสิตนักศึกษาได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือพัฒนาความรู้ ความคิด ทักษะคติ หรือทักษะตามที่อาจารย์สอนหรือไม่ วิธีการวัดผลอาจมีหลายวิธี ผู้สอนจึงควรเตรียมแผนที่จะคิดวิธีการประเมินผลไว้ล่วงหน้า

เกษร ธิตะจारी (2541) กล่าวถึง การพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษาว่าผู้สอนควรจะเน้นให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพของตนเองให้มากที่สุดในทุกๆ ด้าน ซึ่งการพัฒนาแต่ละด้านมีดังนี้

1. การพัฒนาความสามารถด้านการรับรู้
2. การพัฒนาการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์
3. การพัฒนาความแตกต่างของบุคคลที่อยู่รอบข้าง
4. การพัฒนาความซาบซึ้งของขนบธรรมเนียม ประเพณี
5. การพัฒนาทักษะทางศิลปะ
6. การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยี

และการพัฒนารายวิชาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับผู้สอน เพราะเนื้อหาวิชาเทคนิคการสอนจะคงที่ไม่ได้ถ้าสังคมและความต้องการของมนุษย์เปลี่ยนไป

โดยสรุปวิธีการสอน เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ วิธีการสอนมีหลายวิธี แต่ละวิธีมีลักษณะความมุ่งหมาย ขั้นตอนการสอน ข้อดี ข้อจำกัด และวิธีการนำไปใช้แตกต่างกัน ผู้สอนควรเลือกใช้ให้สอดคล้องกับ จุดประสงค์การสอน เนื้อหา ความสามารถ ความสนใจตามวัยของผู้เรียน เวลาและสถานที่

3.2 สื่อการเรียนการสอน และนวัตกรรม

Kemp (1985: 133-134 อ้างถึงในไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2533: 90) กล่าวว่า การเรียนการสอนส่วนใหญ่จะประสบความสำเร็จด้วยการใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม ทั้งนี้เพราะสื่อการเรียนการสอนจะช่วยให้การจัดกิจกรรมการเรียนสอนบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สื่อการเรียนการสอนไม่ว่าสื่อไหนจะเป็นสื่อในรูปแบบใดก็ตาม ล้วนแต่เป็นทรัพยากรที่สามารถอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น ในการใช้สื่อการเรียนนั้นผู้สอนจำ

เป็นต้องศึกษาถึงลักษณะเฉพาะ และคุณสมบัติของสื่อแต่ละชนิดเพื่อเลือกสื่อให้ตรงกับวัตถุประสงค์การสอนและสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กิดานันท์ มลิทอง, 2543: 89)

สื่อการเรียนสอนแบ่งออกเป็น 4 ประเภทตามลักษณะที่ใช้ (กิดานันท์ มลิทอง, 2543: 112-120) ดังนี้

1. สื่อการสอนประเภทไม่ใช้เครื่องฉาย อาทิ สิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น หนังสือ ตำราเรียน คู่มือ หรือของจริง ของตัวอย่าง ภาพถ่าย ภาพโปสเตอร์ และการศึกษาณสถานที่ยื่นเรียน คู่มือ หรือของจริง ของตัวอย่าง ภาพถ่าย ภาพโปสเตอร์ และการศึกษาณสถานที่ยื่นเรียน
2. สื่อการสอนประเภทใช้เครื่องฉาย แบ่งเป็น ประเภทเสนองภาพนิ่ง เช่น แผ่นโปร่งใส สไลด์ เครื่องฉายภาพทึบแสง และประเภทเสนองภาพเคลื่อนไหว เช่น ภาพยนตร์ วีดิทัศน์
3. สื่อการสอนประเภทเครื่องเสียง เช่น วิทยุ เทปบันทึกเสียง แผ่นซีดี
4. สื่อเชิงโต้ตอบ แบ่งเป็น ด้านวัสดุ/อุปกรณ์ เช่นคอมพิวเตอร์ บทเรียนการใช้คอมพิวเตอร์ช่วย (CAI) ซีดี-รอม แผ่นวีดิทัศน์ (Laserdisc) และด้านเทคนิควิธีการ เช่น สื่อหลายมิติ อินเทอร์เน็ต ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ การสอนบนเว็บ (Web-Based Instruction)

ส่วนสื่อการสอนทางศิลปะ วิรุณ ตั้งเจริญ (2526) ได้เสนอเกี่ยวกับลักษณะของสื่อการสอนศิลปะไว้ดังนี้

1. สื่อประเภทวัสดุเป็นสื่อการสอนที่นำวัสดุมาประยุกต์ เปลี่ยนแปลงสร้างสรรค์ หรือใช้ร่วมกับสื่ออื่นๆ เพื่อใช้ประกอบการสอน โดยเฉพาะการสอนด้านทัศนศิลป์ ส่วนใหญ่จะเป็นวัสดุกราฟฟิค อาทิ กระดาษชอล์ค ภาพประกอบ ป้ายแสดง แผนภูมิ และภาพถ่าย
2. สื่อประเภทอุปกรณ์เป็นสื่อการสอนที่สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะด้านเพื่อปฏิบัติงาน หรือใช้ประกอบสิ่งอื่นๆ โดยมากเป็นอุปกรณ์ด้านสื่อเทคโนโลยี เช่น เครื่องฉายสไลด์ เครื่องฉายภาพยนตร์ โทรทัศน์ ซึ่งรวมถึง สไลด์ วีดิทัศน์ ฯลฯ
3. สื่อดลใจในการฝึกปฏิบัติทัศนศิลป์ศึกษา เป็นสื่อที่ใช้สำหรับเร้าใจ เพื่อเป็นแบบสำหรับการถ่ายทอด ดัดแปลงหรือกระตุ้นความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน ได้แก่ สิ่งแวดล้อม สื่อที่จัดขึ้น และเหตุการณ์หรือเรื่องราว
4. วิธีการในการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่ร่วมกันทั้งผู้สอนและผู้เรียน เป็นวิธีการหรือกระบวนการที่ถูกจัดขึ้นเพื่อเป็นสื่อความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน และมีสภาพเป็นเทคนิคการเรียนการสอน ได้แก่ การสาธิต การทดลอง และกิจกรรมการเรียนการสอน

Bates (2000) กล่าวว่าสื่อการเรียนการสอนศิลปะที่ดีจะต้องมีความสอดคล้องกับบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน วัตถุประสงค์การสอน ซึ่งสื่อต่างๆ อาจแบ่งได้ดังนี้

1. ผลงานศิลปะจริง การใช้สื่องานศิลปะจริงก็เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมจริง และอาจใช้สอนควบคู่ไปกับการบรรยาย การนำผลงานศิลปะจริงมาสอนนั้นเหมาะสมกับการที่ให้ผู้เรียนได้รู้จักกับพื้นผิววัสดุเช่น งานประติมากรรม เครื่องปั้นดินเผา เพื่อเพิ่มประสบการณ์ทางสุนทรียะของผู้เรียนเชื่อมโยงจากห้องเรียนไปสู่ศิลปะที่อยู่นอกห้องเรียน

2. ภาพจำลองงานศิลปะ มีลักษณะเป็นผลงานตัวอย่าง เช่น ภาพโปสเตอร์ ภาพโปสการ์ด ภาพจำลองงานศิลปะผู้เรียนสามารถพิจารณาได้อย่างใกล้ชิด ในการสอนผู้สอนสามารถนำภาพต่างๆ มาเปรียบเทียบให้ผู้เรียนเห็นได้ ทั้งนี้ผู้สอนอาจจะตั้งคำถามช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาผลงานมาตอบข้อคำถามดังกล่าว

3. สไลด์และเครื่องฉายภาพ โดยทั่วไปผู้สอนอาจหาซื้อ สไลด์ผลงานศิลปะที่มีขายอยู่ทั่วไปได้ หรือ ผู้สอนจะผลิตด้วยตนเอง ไม่ว่าจะซื้อหรือผู้สอนผลิตเองสื่อดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับหลักสูตร บทเรียน และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานศิลปะด้วย ผู้สอนจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม ลำดับของสื่อด้วย

4. หนังสือและวารสาร เป็นทรัพยากรที่ให้ทั้งแนวคิดในการทำงานศิลปะรวมถึงให้ข้อมูลที่เป็นเนื้อหาสาระด้วย ผู้สอนอาจจะเสนอแนะให้ผู้เรียนอ่านหนังสือและวารสารทางด้านศิลปะและนำมาพิจารณางานศิลปะในประเด็นต่างๆ กับผู้สอน

5. สื่อการสอนแบบสำเร็จรูป สื่อการสอนนี้มักพบในรูปของสื่อที่จำหน่ายตามศูนย์การศึกษาต่างๆ ซึ่งในสื่อ 1 ชุดอาจประกอบด้วย ภาพโปสเตอร์ วิดีทัศน์ สไลด์ และเกมเกี่ยวกับศิลปะ สื่อที่จำหน่ายโดยส่วนใหญ่จะเป็นด้านประวัติศาสตร์ศิลป์ หรือสื่อการสอนทางสุนทรียศาสตร์ สื่อประเภทนี้จะเน้นให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง แต่สื่อประเภทนี้อาจมีเนื้อหาหรือกิจกรรมไม่สอดคล้องกับบทเรียนหรือผู้เรียนบางกลุ่ม ผู้สอนอาจจะสร้างชุดการสอนขึ้นมาหรือดัดแปลงจากสื่อที่มีอยู่ โดยเพิ่มหรือลดข้อความ กิจกรรม ให้เหมาะสมกับบทเรียนที่สอนโดยต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายเป็นสำคัญ

โดยสรุปสื่อการเรียนการสอนศิลปะที่ดีจะต้องมีความหลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการมองเห็นและพิจารณางานศิลปะต่างๆ ไม่ว่าจะเตรียมใช้สื่อชนิดใด หรือจะใช้สื่อต่างๆ ร่วมกันก็ตาม ผู้สอนจะต้องพยายามใช้สื่อในห้องเรียนเพื่อโยงไปสู่ความรู้ และประสบ

การณ์จริงนอกห้องเรียน สันติ คุณประเสริฐ (2541) เน้นว่าสื่อในการพัฒนาการเรียนการสอน พึงระลึกลึกเสมอว่าควรจะใช้หลักสูตรศิลปศึกษา เป็นหลักเพื่อกำหนดกรอบการใช้สื่อ

ส่วนนวัตกรรม (Innovation) กิดานันท์ มลิทอง (2543) กล่าวว่า เป็นแนวความคิด การปฏิบัติหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อน หรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงจากของเดิมที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น สิ่งเหล่านี้อาจเป็นวัสดุและอุปกรณ์ในระบบดิจิทัลที่มีขนาดเล็กและพกพาสะดวก เช่น กล้องถ่ายภาพระบบดิจิทัล ซีดี-รอม ฯลฯ หรือการติดต่อสื่อสารกับโดยโครงข่ายโยงใยทั่วโลกในลักษณะของเว็ลด์ไวด์เว็บในระบบอินเทอร์เน็ต เหล่านี้เป็นต้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและแรงงานได้ด้วยในปัจจุบันมีการนำนวัตกรรมมาใช้ในวงการศึกษากันแพร่หลายและประเภทที่กำลังเผยแพร่ อาทิเช่น สื่อหลายมิติ ความเป็นจริงเสมือน อินเทอร์เน็ต และการสอนบนเว็บ

ข้อจำกัดของการนำนวัตกรรมไปใช้ต้องพิจารณาถึงความแตกต่างกันในเรื่องของทรัพยากรด้านต่างๆ เช่น ด้านบุคลากร ทุนทรัพย์ อาคารสถานที่ และต้องพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะได้รับ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ตลอดจนความคุ้มค่าของนำมาใช้นั้นมีจุดเด่นกว่าวัสดุ อุปกรณ์ หรือวิธีการที่ใช้อยู่ในปัจจุบันมากน้อยเพียงใด

3.3 กิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมลักษณะหนึ่งของกิจกรรมการศึกษา ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะคือ (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2540)

1. กิจกรรมในหลักสูตร (Curricular Activities) หมายถึงกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อหาในบทเรียนตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจในบทเรียนนั้นๆ
2. กิจกรรมเสริมหลักสูตร (Cocurricular Activities) หมายถึง การกระทำเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนที่จัดขึ้นนอกเวลาเรียนตามปกติของชั้นเรียน เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ในการเรียนตามหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น
3. กิจกรรมนอกหลักสูตร (Extra-Curricular Activities) หมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้จากการเรียนรู้เอง ซึ่งไม่มีในห้องเรียนหรือในหลักสูตร

จากการแบ่งลักษณะกิจกรรมการศึกษาดังกล่าวจะเห็นว่า กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมการศึกษาลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540: 70) กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอน คือ การปฏิบัติต่างๆที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน เพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การสอนที่กำหนดไว้

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ประสบการณ์การเรียนรู้แบ่งได้เป็น 2 ประเภท (อ้าง บัวศรี, 2532) คือ

1. ประสบการณ์ตรง หมายถึง ประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับโดยตรงจากการสัมผัสกับวัตถุสิ่งของหรือสิ่งที่ใช้เป็นตัวแทน ซึ่งมีได้หมายเพียงการสัมผัสเท่านั้นแต่ยังหมายรวมถึงความรู้สึกนึกคิดด้วย กิจกรรมที่ถือเป็นประสบการณ์ตรง ได้แก่ การเขียนรายงาน การทดลอง การแสดงละคร การเขียนภาพ การระบายสี

2. ประสบการณ์รอง หมายถึง ประสบการณ์ที่ผู้เรียนไม่ได้สัมผัสโดยตรง แต่เกิดจากการบอกเล่าของผู้อื่นหรือเกิดจากการอ่านหนังสือและเอกสารต่างๆ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนบางอย่างไม่สามารถจัดของจริงให้สัมผัสได้

อำเภอ ตีรณสาร (2536) กล่าวว่า เมื่อพิจารณาจากกระบวนการเรียนรู้ จะพบว่าการมองเห็นนั้นมีบทบาทเป็นปัจจัยพื้นฐานในการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางศิลปศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่การเห็น การเห็นจึงเป็นจุดหมายปลายทางของการรับรู้ และการรับรู้ต่างๆ จะมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ก็ต้องอาศัยการคิดซึ่งเป็นกระบวนการจัดการกับสิ่งที่รับรู้มาจากโลกภายนอก เป็นขั้นตอนเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้เดิมกับประสบการณ์ใหม่ ฉะนั้นในการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา ผู้สอนจะต้องจัดประสบการณ์การเรียนการสอนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ที่จะเพิ่มพูนในตัวผู้เรียน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการมองเห็นเป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้มีข้อควรคำนึงคือ ต้องสอดคล้องกับเจตนาของหลักสูตรและจุดประสงค์การเรียนการสอน สอดคล้องกับวัย ความสามารถ ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับลักษณะเนื้อหาวิชา ต้องมีความหลากหลาย ทันสมัยและน่าสนใจ กิจกรรมควรมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิต

ของผู้เรียน และทำลายความสามารถของผู้เรียน ควรให้ผู้เรียนเป็นผู้ทำกิจกรรม และควรมีการวัดผลการใช้กิจกรรมทุกครั้ง (ธำรง บัวศรี, 2532; อภรณ์ ใจเที่ยง, 2540)

3.4 การวัดผลและประเมินผล

การดำเนินกิจกรรมใดๆ ก็ตามจำเป็นที่จะต้องมีการตรวจสอบผลของการดำเนินการว่าเป็นอย่างไร บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีข้อควรปรับปรุงแก้ไข หรือไม่ อย่างไร โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอน จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องดำเนินการตรวจสอบ ผลการจัดการเรียนการสอนว่าให้ผลอย่างไร สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ เครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการตรวจสอบก็คือ การวัดผลและประเมินผล

ในการวัดผลการศึกษา นั้น มีคำที่สำคัญอยู่ 3 คำคือ การทดสอบ (Testing) การวัดผล (Measurement) และการประเมินผล (Evaluation) (วิเชียร เกตุสิงห์, 2520)

1. การทดสอบ (Testing) หมายถึง ขบวนการวัดอย่างหนึ่ง อันจะได้มาซึ่งจำนวนหรือปริมาณ ขบวนการนี้หมายถึง การใช้เครื่องมือชนิดหนึ่งไปรื้อ แล้วทำให้เกิดการตอบสนอง การนำเครื่องมือไปรื้อนั้นจะต้องมีปฏิริยาโต้ตอบออกมา จึงจะถือว่าเป็นการทดสอบ และเรียกเครื่องมือนี้ว่าแบบทดสอบ

2. การวัดผล (Measurement) หมายถึง ขบวนการที่ทำให้ได้มาซึ่ง ตัวเลขจำนวน หรือ ปริมาณ ซึ่งจำนวนหรือปริมาณนั้นมีความหมายแทนพฤติกรรมอย่างหนึ่ง หรือแทนผลงานที่แต่ละคนแสดงปฏิริยาโต้ตอบการรื้อออกมา การวัดผลมักจะเป็นผลที่ได้มาจากการทดสอบ

3. การประเมินผล หรือ การประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง การนำเอาข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการทดสอบหรือการวัดผลมาประเมินค่าหรือตีราคาอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณ (Judgement) ของผู้ที่จะประเมินผลด้วย

จากคำจำกัดความดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คำทั้ง 3 คำนี้มีความสัมพันธ์กันมาก กล่าวคือ การวัดผลมักจะใช้วิธีทดสอบและผลจากการทดสอบจะนำไปสู่การประเมินผล ซึ่งเป็นกระบวนการในการตัดสินใจอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดที่ได้จากการวัดผล การสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบ ประกอบการพิจารณา (ภัทรา นิคมานนท์, 2538)

การวัดผลการเรียนนั้นมีวิธีการวัดอยู่หลายวิธี ผู้นำไปใช้ควรจะต้องทราบว่าเครื่องมือชนิดใดควรจะใช้ในโอกาสและสถานการณ์ใดจึงจะเหมาะสม ประเภทของวิธีการวัดนั้น จำแนกออกได้เป็น 2 ประเภท (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539) ดังนี้

1. การวัดโดยใช้การทดสอบ (Testing Technique) เป็นการวัดโดยมีแบบทดสอบ (Test) เป็นเครื่องมือในการวัดแบ่งออกเป็น 3 ชนิดคือ

1.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) เป็นข้อสอบที่มุ่งวัดคุณลักษณะทางด้านความรู้ ความคิด และความสามารถ

1.2 แบบทดสอบวัดความถนัดและเชาว์ปัญญา (Aptitude and Intelligence Test) เป็นข้อสอบที่วัดความสามารถของผู้เรียนว่าจะเรียนได้มากน้อยแค่ไหน หรือมีความถนัดในทางใด

1.3 แบบทดสอบวัดบุคลิกภาพ (Personality Test) หรือวัดการปรับตัว (Adjustment Test) เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวัดคุณลักษณะด้านความรู้สึก หรือ จิตพิสัย และวัดบุคลิกภาพของบุคคล

รูปแบบ (Format) ของข้อสอบมี 3 รูปแบบ คือ ข้อสอบแบบปากเปล่า ข้อสอบแบบข้อเขียนและข้อสอบภาคปฏิบัติรูปแบบของข้อสอบแบบข้อเขียนนั้น วิเชียร เกตุสิงห์ (2520: 42) กล่าวว่า “การจะเลือกสร้างข้อสอบแบบไหนดีระหว่างข้อสอบแบบอัตนัย กับปรนัย นั้นขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายในการสอบเป็นสำคัญกล่าวคือ

ถ้าต้องการให้ผู้เรียนได้แสดงความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ความสนใจ หรือความคิดริเริ่มรวมทั้งความสามารถในการใช้ภาษา ก็น่าจะทดสอบด้วยข้อสอบแบบอัตนัย

ถ้าต้องการวัดให้ครอบคลุมหลักสูตร ตรวจง่าย และสามารถนำเอาข้อสอบที่ใช้แล้วไป ปรับปรุงใช้ได้อีก รวมทั้งสามารถนำผลการทดสอบมาวิเคราะห์ เพื่อประเมินค่าได้ ก็น่าจะใช้ข้อสอบแบบปรนัย”

2. การวัดโดยไม่ใช้การทดสอบ (Non-testing Technique) ได้แก่ การวัดโดยใช้วิธีเหล่านี้คือ

2.1 การสอบถาม (Questioning) มักใช้ถามข้อเท็จจริง (Fact) และความคิดเห็นต่างๆ

2.2 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการพูดคุย สนทนาหรือซักถามความคิดเห็น หรือความรู้สึกคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

2.3 การสังเกต (Observation) เป็นการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าศึกษาพฤติกรรมต่างๆ ของผู้เรียน

2.4 การวัดผลงาน (Product Evaluation) บางที่เรียกว่า “การตรวจผลงาน” เป็นการวัดพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ในด้านรูปธรรมมากกว่านามธรรม

ส่วนของการประเมินผลด้านศิลปะและด้านสุนทรีย มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2543) กล่าวว่า การประเมินผลพฤติกรรมด้านสุนทรีย ซึ่งเป็นพฤติกรรมทางจิตพิสัยนั้นมีปัญหาซับซ้อน เพราะเป็นเรื่องของจิตใจ ความรู้สึก อารมณ์ ยากที่จะพิจารณาว่าพฤติกรรมที่กระทำให้เห็นภายนอกนั้นเป็นเช่นไร แต่นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทั้งในสาขาศิลปศึกษา และการศึกษาทั่วไป เช่น ปรัชญาการศึกษา จิตวิทยาการศึกษา และสาขาการวัดผลการศึกษา ต่างก็ให้ความร่วมมือในการเสาะแสวงหาระบบที่จะนำมาใช้ในด้านนี้ อาทิ ระบบของ เจนไทล์และเมอร์นิแอค (1989) และระบบประเมินของ จอห์นสันและคูเปอร์ (1994) เป็นต้น

การพัฒนาการเรียนการสอนเป็นกระบวนการของความพยายามที่จะช่วยเหลือหรือชักจูงผู้เรียนไปสู่เป้าหมายบางประการ การเรียนการสอนเป็นกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ การเรียนการสอนที่ดีมีคุณภาพจะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการเรียนการสอนที่ไม่ดี ไม่มีคุณภาพ ผู้สอนจึงต้องพัฒนาการจัดการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดความสอดคล้องเหมาะสมกับเงื่อนไขต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนตามแนวปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด ผู้สอนต้องพัฒนารูปแบบและวิธีการสอนให้มีความหลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติของเนื้อหา รายวิชาและระดับการศึกษา โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีควรเน้นการสอนที่ให้เกิดการคิดแบบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และทักษะการแก้ไขปัญหา (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

4. สถาบันอุดมศึกษา และวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

อุดมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาระดับหนึ่ง มีหน้าที่สำคัญในการผลิตกำลังคนระดับกลางและระดับสูง สร้างและพัฒนาองค์ความรู้ ค้นคว้า วิจัย บริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าของวิทยาการ และ

เทคโนโลยี จึงต้องจัดให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น ทั้งโครงสร้าง รูปแบบ หลักสูตร การเรียน การสอนที่มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา ต้องอาศัยหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และปรัชญาของหลักสูตรอุดมศึกษาจะได้รับอิทธิพลมาจากปรัชญาอุดมศึกษา ซึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเชื่อของการจัดการศึกษาในแต่ละยุคสมัย แนวปรัชญาอุดมศึกษาที่ใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่เน้นความรู้และฝึกฝนจิตใจ แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาวิชาชีพ เฉพาะอย่าง แนวคิดเกี่ยวกับการรวบรวมแสวงหาและคิดค้นความรู้ใหม่ เป็นต้น (วิจิตร ศรีสอาน, 2518; ไพฑูรย์ สีนลารัตน์, 2520) แนวคิดดังกล่าวนี้จะมีอิทธิพลต่อการจัดหลักสูตรระดับอุดมศึกษา และปรัชญาของหลักสูตรอุดมศึกษา

สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดหลักสูตรศิลปศึกษามี 4 สถาบัน และทั้ง 4 สถาบันเป็นสถาบันอุดมศึกษาของรัฐโดยแบ่งตามความเป็นเจ้าของ ซึ่งหมายถึงเป็นหน่วยงานราชการในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย (จรัส สุวรรณเวลา, 2540: 33) โดยปัจจุบันหลักสูตรศิลปศึกษาในระดับปริญญาตรีที่มีการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดการเรียนการสอนทางด้านศิลปศึกษา ในหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาการสอนวิชาเฉพาะ วิชาเอกศิลปศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2543) รายละเอียดของหลักสูตร มีดังนี้

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อให้บัณฑิตมีความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์และเนื้อหาสาระของศาสตร์ทางศิลปศึกษา สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมิน และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์
2. เพื่อให้บัณฑิตมีความตระหนักในคุณค่าของศาสตร์ศิลปศึกษา สามารถพัฒนาความคิดด้านคุณค่าให้เป็นระบบและนำไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

โครงสร้างหลักสูตร
 จำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร 145 หน่วยกิต โดยมีโครงสร้างของหลักสูตร
 ดังนี้

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	34	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	41	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเอกศิลปศึกษา	60	หน่วยกิต
4. หมวดวิชาเลือกเสรี	10	หน่วยกิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดการเรียนการสอนทางด้านศิลปศึกษา ในหลักสูตร
 ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) สาขาวิชาศิลปศึกษา (หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2534) รายละเอียดของ
 หลักสูตร มีดังนี้

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อแก้ไขความขาดแคลนของครูสอนศิลปะ ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ รั้
 ปัญหา แก้ปัญหา และพัฒนาการสอนศิลปศึกษาให้ก้าวหน้าเสมอ
2. เพื่อผลิตครูสอนศิลปะที่มีคุณลักษณะที่ดี กล่าวคือมีความรับผิดชอบ ใฝ่หา
 ความรู้และเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียน
3. สามารถใช้ความรู้ทางด้านศิลปะ ประกอบอาชีพในหน่วยงานเอกชน ห้างร้าน
 บริษัทและโรงงานอุตสาหกรรมและเห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อม
4. มีพื้นฐานความรู้ เพียงพอในการศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป

โครงสร้างหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตร 128 หน่วยกิต โดยมีโครงสร้างของหลักสูตรดังนี้

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	31	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาเฉพาะ	91	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเลือกเสรี	6	หน่วยกิต

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จัดการเรียนการสอนทางด้าน
ศิลปศึกษาในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต (ศป.บ.) สาขาวิชาศิลปศึกษา (หลักสูตรใหม่ พ.ศ.
2541) รายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ภาควิชาทัศนศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีความสามารถในการสอนสาขาวิชาศิลปศึกษา
และมีคุณสมบัติของผู้สอนศิลปะที่พึงประสงค์
2. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีความรอบรู้ในศาสตร์ทัศนศิลป์ ที่สัมพันธ์กับศิลป-
ศึกษาทางด้านอื่นๆ และมีความสามารถในการประยุกต์ความรู้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม
เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและชุมชน
3. เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีจิตสำนึกต่อสังคมส่วนรวม รู้จักอนุรักษ์และพัฒนา
ศิลปวัฒนธรรม และให้บริการแก่สังคมได้

โครงสร้างหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 142 หน่วยกิต โดยมีโครงสร้างของ
หลักสูตรดังนี้

1. วิชาศึกษาทั่วไป	ไม่น้อยกว่า	38	หน่วยกิต
2. วิชาชีพครู	ไม่น้อยกว่า	19	หน่วยกิต
3. วิชาเอก	ไม่น้อยกว่า	58	หน่วยกิต
4. วิชาโท	ไม่น้อยกว่า	18	หน่วยกิต
5. วิชาเลือกเสรี	ไม่น้อยกว่า	9	หน่วยกิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จัดการเรียนการสอนทาง
ด้านศิลปศึกษา ในหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) สาขาวิชาศิลปศึกษา (หลักสูตรใหม่
พ.ศ. 2540)

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1. เพื่อผลิตบัณฑิตทางการศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา ออกไปพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ด้านการสอนศิลปศึกษาในสถาบันการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา ทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน
2. เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านศิลปะออกไปปฏิบัติงานใน หน่วยงานภาครัฐบาลและเอกชน
3. เพื่อเป็นพื้นฐานและส่งเสริมการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจในด้านศิลปะ เพื่อ พัฒนาค่านิยมและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้ อันเป็นมรดกอันมีค่าของชาติ

โครงสร้างหลักสูตร

จำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 140 หน่วยกิต โดยมีโครงสร้างของ หลักสูตรดังนี้

1. หมวดวิชาศึกษาทั่วไป	35	หน่วยกิต
2. หมวดวิชาชีพการศึกษา	33	หน่วยกิต
3. หมวดวิชาเฉพาะ ไม่น้อยกว่า	60	หน่วยกิต
4. หมวดวิชาเลือกเสรี ไม่น้อยกว่า	12	หน่วยกิต

เมื่อการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติ ศิลปศึกษาก็เป็นสาขาหนึ่งที่ผลิตครูสอนศิลปศึกษา หรือนักวิชาการทางศิลปศึกษา หลักสูตรศิลป- ศึกษาเน้นให้นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจศิลปะ และศิลปศึกษา ที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้อย่าง มีขั้นตอน เพื่อให้หลักสูตรนั้นทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนารายวิชานับว่าเป็นสิ่งสำคัญ มากสำหรับผู้สอน เพราะเนื้อหาวิชา เทคนิคการสอนจะคงที่ไม่ได้ ถ้าสังคมและความต้องการของ มนุษย์เปลี่ยนไป (เกษร ธิตะจารี, 2541)

วิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษามีคำอธิบายรายวิชา ดังนี้

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(หมวดวิชาเอกศิลปศึกษา : รายวิชาบังคับ)

2709411 สุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) 2 (2-0-4)

ความหมาย ประวัติและความสำคัญของสุนทรียศึกษา สุนทรียภาพ และ ปรัชญาของศิลปะ มิติทางด้านสังคม วัฒนธรรม และมิติทางด้านมนุษยวิทยากับสุนทรียภาพ

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

(หมวดวิชาศึกษาทั่วไป : กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์)

211302 สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) 2 (2-0-4)

ศึกษาวิเคราะห์ ความงาม ความประณีต ความประสานกลมกลืนในงานศิลปะ ซึ่งเป็นต้นเหตุแห่งสุนทรียศาสตร์ มีความรู้ลึกซึ้งในสุนทรียภาพ ความสามารถยกตัวอย่าง อธิบายและเปรียบเทียบความงามได้อย่างมีเหตุผล

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

(วิชาเอก : วิชาเอกบังคับ ก)

ศล471 สุนทรียศึกษาและการวิจารณ์ (Aesthetic Education and Art Criticism)

2 (2-0)

ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสุนทรียภาพ การรับรู้ การถ่ายทอดและการวิจารณ์งานศิลปะแขนงทัศนศิลป์ขั้นพื้นฐาน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

(หมวดวิชาเฉพาะ : กลุ่มวิชาเอกศิลปศึกษา)

277-402 สุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) 3 (3-0-6)

ความรู้พื้นฐานของปรัชญาสาขาต่างๆ ความหมาย ประวัติ และวิวัฒนาการของสุนทรียศาสตร์ ความสัมพันธ์ของสุนทรียศาสตร์กับปรัชญา สุนทรียศาสตร์กับมนุษย์ วิเคราะห์ความคิดพื้นฐานทางด้านสุนทรียศาสตร์ต่อธรรมชาติ ความงาม และศิลปะของนักปรัชญาและนักการศึกษาจากอดีตถึงปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาแล้วตามธรรมชาติวิชานี้มักจะตั้งชื่อวิชาสุนทรียศาสตร์ คือ เป็นศาสตร์ที่มีมาแต่โบราณ และสุนทรียศาสตร์เป็นศาสตร์ในสายปรัชญาโดยส่วนใหญ่เป็นการเรียนการสอนแบบปรัชญา เพราะฉะนั้นเมื่อพิจารณาชื่อวิชาสุนทรียศาสตร์และคำอธิบายรายวิชาของแต่ละสถาบันจึงอาจแบ่งลักษณะที่สอนได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 เป็นการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในแนวทางที่เป็นวิชาทางด้านปรัชญา หรือปรัชญาศิลปะ เพื่อผู้เรียนจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียภาพ

ลักษณะที่ 2 เป็นการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในลักษณะบูรณาการกับการศึกษาซึ่งเรียกว่า สุนทรียศึกษา เพื่อให้เรียนจะมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ทำให้เกิดความรู้สึกถึงคุณค่าทางสุนทรียภาพ

ถ้าพิจารณาตามหลักสูตรศิลปศึกษา เมื่อสุนทรียศาสตร์ถูกนำเข้ามา มีการเรียนการสอนในสาขาวิชาศิลปศึกษา นอกจากจะต้องสอนให้เข้าใจในเชิงปรัชญาแล้ว สิ่งสำคัญควรเป็นเรื่องของการทำอะไรมนุษย์เราถึงจะถ่ายทอดความรู้ หรือทำให้ผู้เรียนเกิดสุนทรียได้หรือไปถ่ายทอดและสอนให้เกิดความรู้สึกถึงคุณค่าทางสุนทรียภาพได้

ซึ่งการจัดการเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) เดิมจะสอนในเชิงของปรัชญา ดังนั้นถ้านักวิชาการที่เกี่ยวข้องนิยามศัพท์ให้ดี จะได้ว่ามันมีหนทางการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน

5. การวิจัยอนาคต และเทคนิคการวิจัยอนาคต

นักอนาคตศึกษามีความเชื่อพื้นฐานว่า อนาคตเป็นเรื่องที่มนุษย์สามารถคิดและศึกษาหาทางเลือกต่างๆ ได้อย่างเป็นระบบ การคิดถึงอนาคตมีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ และเชื่อว่ามนุษย์นั้นสามารถจะควบคุมและสร้างอนาคตได้ตั้งแต่ปัจจุบัน จุมพล พูลภัทรชีวิน (2533) กล่าวว่า เป้าหมายหลักของการศึกษาและการวิจัยอนาคตอยู่ที่การสำรวจและศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้ หรือน่าจะเป็นของเรื่องที่ศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ เพื่อหาทางทำให้แนวโน้มที่พึงประสงค์เกิดขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็หาทางป้องกันหรือขจัดแนวโน้มที่ไม่พึงประสงค์ด้วยการกระทำในปัจจุบัน

การศึกษาและการวิจัยอนาคตมีประโยชน์หลายประการดังต่อไปนี้

1. การศึกษาและการวิจัยอนาคตช่วยให้ได้ข้อมูลที่สำคัญ และจำเป็นเกี่ยวกับอนาคตที่จะนำมาใช้ในกระบวนการตัดสินใจ การกำหนดนโยบาย และการวางแผน
2. ช่วยเตรียมมนุษย์ให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง
3. ช่วยให้ผู้เห็นถึงความสำคัญและความสัมพันธ์ของระบบต่างๆ ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันมากขึ้น
4. ช่วยชี้แนะและเสริมสร้างความสำเร็จก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และความคิด

5. ช่วยให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพราะไม่ติดอยู่กับปัญหาในอดีตและปัจจุบัน
6. ช่วยกระตุ้นให้มนุษย์ (ทั้งเด็กและผู้ใหญ่) ใฝ่หาความรู้โดยการเป็นผู้สร้างความรู้มากกว่าเรียนสิ่งที่ผู้อื่นบอกหรือทำมาแล้วแต่เพียงอย่างเดียว
7. ให้แนวคิดในการพัฒนาปรัชญาชีวิตให้ผสมกลมกลืน
8. ให้สันติภาพและความสนุกเพลิดเพลิน
9. และประโยชน์อีกหลายประการ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2533 : 86 – 87)

ปัจจุบันเทคนิคการวิจัยอนาคตมีหลายวิธี ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอลำเอียงถึงเทคนิควิจัยอนาคตแบบ EFR (Ethnographic Futures Research) เทคนิควิจัยอนาคตแบบเดลฟาย (Delphi Technique) และเทคนิควิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) โดยจะกล่าวถึงเทคนิค EFR และเดลฟายพอสังเขป เพื่อเป็นพื้นฐานเชื่อมโยงไปสู่เทคนิค EDFR ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

5.1 เทคนิควิจัยอนาคตแบบ อีเอฟอาร์ (EFR)

ผู้คิดค้นการวิจัยอนาคตแบบ EFR คือ ศาสตราจารย์ โรเบิร์ต บี เท็กซ์เตอร์ (Robert B. Textor) ซึ่งเป็นศาสตราจารย์ทางมนุษยวิทยาและการศึกษา แห่งมหาวิทยาลัย แอสตันฟอร์ด โดยพัฒนาจากเทคนิคการศึกษาด้านชาติพันธุ์วรรณะ (Ethnography) ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการศึกษามนุษยวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Anthropology) กล่าวคือ EFR จะพิจารณาตัวแปรด้านวัฒนธรรมและไม่ใช่วัฒนธรรมโดยตรง แต่มีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม อาทิ การเปลี่ยนแปลงโดยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เป็นต้น (พันธ์สุรีย์ ลดาวัลย์, 2524)

เทคนิค FER เป็นเทคนิคการวิจัยที่พยายามจะดึงเอาอนาคตภาพ และค่านิยมต่างๆ ที่เกี่ยวกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มประชากรที่ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือเป็นการสัมภาษณ์แบบเปิดและไม่ชี้แนะ (Non-directive, Open-ended) โดยผู้วิจัยอาจมีหัวข้อหรือประเด็นที่เตรียมไว้ประกอบเพื่อกันลืม แต่จะไม่มีลักษณะของการถามแบบชี้แนะ (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2530: 41) โดยปกติการสัมภาษณ์แบบ EFR จะประกอบด้วยอนาคตภาพที่เป็นทางเลือก (Alternative) 3 ภาพ และเรียงลำดับกันไป

คือ อนาคตภาพทางดี (Optimistic – Realistic Scenario) อนาคตภาพทางร้าย (Pessimistic – Realistic Scenario) และอนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด (Most - Probable Scenario)

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2530) กล่าวว่า อาจสรุปขั้นตอนใหญ่ๆ ของการวิจัยแบบ EFR ได้ดังนี้

1. กำหนดกลุ่มตัวอย่าง
2. สัมภาษณ์ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะ คือ
  - 2.1 เป็นแบบเปิดและไม่ชี้นำ
  - 2.2 เป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง คือ มีการเตรียมหัวข้อ หรือประเด็นการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า
  - 2.3 ใช้เทคนิคการสรุปสะสม
3. สัมภาษณ์อนาคตภาพ 3 แบบ คือ อนาคตภาพทางดี อนาคตภาพทางร้าย และอนาคตภาพที่น่าจะเป็นไปได้มากที่สุด
4. วิเคราะห์ / สังเคราะห์ หาฉันทามติ
5. เขียนอนาคต (Scenario Write-up)

5.2 เทคนิควิจัยอนาคตแบบ เดลฟาย (Delphi)

เดลฟายเป็นเทคนิควิจัยอนาคตที่พัฒนาขึ้นโดยนักวิจัยบริษัทแรนด์ (The Rand Corporation) ชื่อ โอลาฟ เฮลเมอร์ (Olaf Helmer) นอร์แมน ดาลกี (Norman Dalkey) เมื่อต้นปี พ.ศ. 2493 โดยใช้รวบรวมความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพยากรณ์และวางแผนงานด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี แล้วนำออกเผยแพร่ในปี พ.ศ. 2503 ซึ่งทำให้เทคนิคเดลฟายเป็นที่นิยมมากขึ้น (ประยูร ศรีประสาธน์, 2523)

เทคนิคเดลฟายมีแนวคิดพื้นฐานว่าในการตัดสินใจเรื่องใดก็ตาม ความคิดเห็นที่ได้ควรมาจากกลุ่มบุคคลมากกว่าจะมาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ด้วยเหตุนี้เทคนิคเดลฟายจึงใช้วิธีระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้เชี่ยวชาญไม่จำเป็นต้องมาประชุมเพื่อเผชิญหน้ากัน และจะไม่ทราบว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นจึงสามารถแสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างอิสระ วิธีนี้จึงสามารถใช้ได้แม้ในกรณีที่ผู้เชี่ยวชาญเป็นศัตรูกัน ซึ่งจะทำให้ได้ความคิดเห็นที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือได้มากที่สุด (สมบุญรัตน์ ต้นยะ, 2524) ดังนั้นความสำเร็จของเทคนิคและ

การวิจัยจะออกมาดีหรือถูกต้องมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับทางเลือกสรรผู้เชี่ยวชาญ (สุวรรณชาติ เชื้อรัตนพงศ์, 2528)

กระบวนการวิจัยตามเทคนิคเดลฟายนั้น ผู้วิจัยจะต้องขอความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับการคัดเลือกโดยการตอบแบบสอบถาม จนกระทั่งได้ความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน (Consensus) ซึ่งสมบุญรณ์ ตันยะ (2524) กล่าวว่า เทคนิคนี้จะเริ่มต้นด้วยแบบสอบถามประมาณ 3 รอบ คือ

รอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้ผู้เชี่ยวชาญกรอกในเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษา

รอบที่ 2 นำข้อความที่ได้จากการตอบแบบสอบถามรอบที่ 1 มารวมเข้าด้วยกัน โดยลดความซ้ำซ้อนลงหรือตัดส่วนที่เกินต้องการออก แล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จัดส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญให้นำหนักตามลำดับความสำคัญของเรื่องนั้นๆ

รอบที่ 3 นำคำตอบที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดมาหาค่าเฉลี่ย โดยปกติจะหาค่ามัธยฐาน (Median) หรือฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) แล้วส่งแบบสอบถามที่มีข้อความเดิม (แบบเดียวกับรอบที่ 2) พร้อมทั้งแสดงค่ามัธยฐานของกลุ่ม ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และค่าคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าเห็นด้วยกับตำแหน่งของคำตอบที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นสอดคล้องต้องกันหรือไม่ ถ้าหากไม่เห็นด้วยก็ขอให้แสดงเหตุผลประกอบ

รอบที่ 4 นำคำตอบที่ได้รับทั้งหมดมาหาค่ามัธยฐาน และพิสัยระหว่างควอไทล์ของแต่ละข้อ พร้อมตำแหน่งของคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง สำหรับแบบสอบถามรอบที่ 4 นี้ ส่วนใหญ่ในทางปฏิบัติจะตัดออก เพราะข้อมูลที่ได้ในรอบที่ 3 และ 4 มีความแตกต่างกันน้อยมาก ทั้งยังไม่คุ้มค่ากับความพยายามในการจัดทำนัก (ประยูร ศรีประสาธน์, 2523)

5.3 เทคนิควิจัยอนาคตแบบ อีดีเอฟอาร์ (EDFR)

เทคนิควิจัยแบบ EDFR เป็นเทคนิควิจัยอนาคตที่ จุมพล พูลภัทรชีวิน เป็นผู้พัฒนาจากเทคนิค EFR และเทคนิคเดลฟาย (Delphi) ในปี พ.ศ. 2522 และได้รับการตีพิมพ์ใน Journal of Cultural and Educational Futures, Vol. 2, No.4, 1982 : PP. 11 – 19.

เทคนิค EDFR เป็นเทคนิควิจัยอนาคตที่มีความสมบูรณ์แบบในตัวเองค่อนข้างมากที่สุดในปัจจุบัน กล่าวคือ เป็นเทคนิคที่รวมจุดเด่นของเทคนิค EFR และเทคนิคเดลฟายเข้าด้วยกัน โดยใช้จุดเด่นของแต่ละเทคนิคแก้ไขจุดด้อยของกันและกัน

จุมพล พูลภัทรชีวิน (2530) กล่าวว่า โดยหลักการแล้ว เทคนิค EDFR เป็นการผสมผสานระหว่างเทคนิค EFR กับ Delphi เข้าด้วยกัน ขั้นตอนต่างๆ ของ EDFR ก็คล้ายๆ กับ Delphi เพียงแต่จะมีการปรับปรุงวิธีให้มีความยืดหยุ่นและความเหมาะสมมากขึ้น โดยในรอบแรกของการวิจัยจะใช้การสัมภาษณ์แบบ EFR ที่ปรับปรุงแล้ว หลังจากการสัมภาษณ์ในรอบแรก ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วสร้างเป็นเครื่องมือ ซึ่งมักจะมีลักษณะเป็นแบบสอบถามแล้วส่งไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบตามรูปแบบของเทคนิคเดลฟาย เพื่อที่จะทำการกรองความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อหาฉันทามติ ซึ่งมักจะทำประมาณ 2-3 รอบ หลังจากนั้นจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อหาแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้มากและมีความสอดคล้องทางความคิดเห็นระหว่างกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสรุปเขียนเป็นอนาคตภาพ

เมื่อกล่าวถึงความเป็นมาของเทคนิควิจัยอนาคตแบบ EDFR พอสังเขปแล้ว ผู้วิจัยขอกล่าวถึงขั้นตอนใหญ่ๆ ของการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ดังนี้

1. การกำหนดและเตรียมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนับว่าสำคัญและจำเป็นมากเพราะจะมีผลกระทบต่อการศึกษาวิจัยตลอดเวลา การกำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ถ้าได้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจริงๆ ยิ่งทำให้การวิจัยน่าเชื่อถือมากขึ้นเท่านั้น และนักวิชาการน่าจะได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่จะศึกษาวิจัยเสมอ เพราะนักวิชาการนั้นเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างจะมีความคิดเห็นที่อิสระและมีความคิดสร้างสรรค์ซึ่งจะทำให้สิ่งที่ศึกษาวิจัยน่าจะได้รายละเอียดในแง่ที่เป็นวิชาการได้แนวโน้มที่เป็นไปได้ หรือน่าจะเป็นหลายๆ รูปแบบมากที่สุด เพราะผู้เชี่ยวชาญที่เป็นผู้บริหารนั้นเมื่อทำหน้าที่บริหารอาจจะมีภาระหน้าที่อยู่กับปัญหาด้านบริหารในปัจจุบัน อาจจะไม่ค่อยมีเวลาศึกษาความรู้หรือผลงานวิจัยใหม่ๆ ก็เป็นได้ ดังนั้น การที่มีกลุ่มนักวิชาการอยู่ในกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้นจะช่วยให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นนักบริหารได้รับรู้ข้อมูลใหม่ที่ทันสมัย ซึ่งอาจจะยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดี อันจะช่วยในการตัดสินใจอย่างหนึ่งอย่างใดได้รวดเร็วขึ้นด้วย (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2530 : 27)

สำหรับการเตรียมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญนั้นก็นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากเช่นกันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการวิจัยแบบ EDFR หรือเดลฟายนั้นกินเวลานานมาก จึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่จากกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้นจึงต้องมีการติดต่อผู้เชี่ยวชาญเป็นการส่วนตัวล่วงหน้าเสมอ โดยการอธิบายถึงจุดมุ่งหมายขั้นตอนต่างๆ ของการวิจัย ระยะเวลาที่จะต้องใช้โดยประมาณตลอด

จนประโยชน์ของการวิจัย ย้ำถึงความจำเป็นและความสำคัญของการใช้ผู้เชี่ยวชาญแล้วจึงขอความร่วมมือในการวิจัย ขอนัดวันเวลาสำหรับสัมภาษณ์ การเตรียมผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวนี้ นอกจากจะทำให้มั่นใจได้ว่าจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีแล้ว ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เชี่ยวชาญได้มีเวลาเตรียมตัว เตรียมข้อมูล จัดระบบข้อมูล อันจะช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือเพิ่มเติม (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2530)

2. เมื่อเตรียมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ นัดหมายเวลาสัมภาษณ์ได้แล้วก็เริ่มการสัมภาษณ์(EDFR รอบที่ 1) จุมพล พูลภัทรชีวิน (2530) กล่าวว่า การสัมภาษณ์มีลักษณะและขั้นตอนคล้ายกับ EFR แต่ EDFR มีความยืดหยุ่นมากกว่า กล่าวคือ ผู้วิจัยสามารถที่จะเลือกรูปแบบการสัมภาษณ์ที่จะสนองตอบต่อจุดมุ่งหมาย เวลา งบประมาณ และสถานการณ์ของการวิจัยได้ คือ เราอาจจะดำเนินการตามรูปแบบของ EFR โดยเริ่มสัมภาษณ์จากภาพบวก (Optimistic-Realistic, O-P), ภาพลบ (Pessimistic-Realistic, P-R), และภาพเป็นไปได้มากที่สุด (Most- Probable, M-P) ตามลำดับ หรืออาจจะเลือกสัมภาษณ์เฉพาะแนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญคาดว่าจะเป็นไปได้ และน่าจะเป็นไปได้ โดยไม่คำนึงถึงว่าแนวโน้มเหล่านั้นจะเป็นด้านบวกหรือลบ เพราะในการทำ EDFR รอบที่ 2 และ 3 ถ้าหากผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแยกอนาคตภาพทั้ง 3 ภาพ ตามแบบ EFR ผู้วิจัยก็สามารถทำได้ในการออกแบบสอบถามที่จะช่วยให้ได้อนาคตทั้ง 3 ภาพ อย่างเป็นระบบ

3. วิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อสร้างเป็นเครื่องมือสำหรับทำเดลฟาย

4. สร้างเครื่องมือ ซึ่งมักจะมีลักษณะเป็นแบบสอบถาม
5. ทำเดลฟาย (EDFR รอบที่สอง, สาม....)
6. เขียนอนาคตภาพ

เมื่อได้ศึกษาเทคนิควิจัยทั้ง 3 แบบดังกล่าว คือ EFR เดลฟาย และ EDFR แล้ว จะเห็นว่าเทคนิควิจัยทั้ง 3 แบบ มีความคล้ายคลึงกันและต่างกันในบางประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง EDFR ซึ่งเป็นเทคนิคประยุกต์ระหว่าง EFR และเดลฟาย ผู้วิจัยจึงขอเปรียบเทียบเทคนิค EDFR กับ เดลฟาย (Delphi) และเทคนิค EDFR กับ EFR ดังต่อไปนี้

เทคนิควิจัย EDFR กับเทคนิควิจัยเดลฟายนั้น มีความแตกต่างกันในด้านระเบียบวิธีวิจัย กล่าวคือ EDFR ต่างกับเดลฟายในการเก็บรวบรวมข้อมูลในรอบแรกที่เดลฟายใช้แบบสอบถามหรือการสัมภาษณ์ที่มีกรอบแน่นอนตายตัว ส่วน EDFR นั้น เก็บข้อมูลรอบแรกด้วย

การสัมภาษณ์แบบ EFR ซึ่งยืดหยุ่นมากกว่า ซึ่งจะทำให้ได้แนวโน้มที่เป็นไปได้มากที่สุด และอีกประการหนึ่ง คือ การวิจัยแบบเดลฟาย รูปแบบเดิมนั้นมักจะใช้แบบสอบถามหรือแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างแน่นอนตายตัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ซึ่งวิธีการนี้อาจจะทำให้ได้ข้อมูลที่ไมครอบคลุม และอาจจะเป็นการปิดกั้นแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญโดยผู้วิจัยเอง เป็นการไม่เคารพความเชี่ยวชาญของผู้เชี่ยวชาญ และถึงแม้ว่าแบบสอบถามรอบที่ 1 ของเดลฟายจะเป็นแบบสอบถามปลายเปิดก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญอาจจะไม่มีเวลาเขียนหรือเพราะขี้เกียจเขียน หรือเพราะถูกชักนำให้คิดเฉพาะกรอบเรื่องที่ชักนำให้คิด อันอาจจะทำให้ลืมประเด็นที่สำคัญไปก็เป็นได้ จึงอาจสรุปได้ว่าข้อมูลที่ได้จากกรวิจัย EDFR มีความครอบคลุมเป็นระบบระเบียบมากกว่าเดลฟาย (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2530 : 28 – 29)

เทคนิควิจัย EDFR และ EFR นั้น มีข้อแตกต่างกัน 2 ประการ คือ ในด้านระเบียบวิธีวิจัยและการสรุปผล กล่าวคือ EFR สัมภาษณ์เพียงรอบเดียว ส่วน EDFR ใช้สัมภาษณ์รอบแรกเช่นเดียวกับ EFR แต่ยังทำ Delphi ต่อในรอบ 2, 3 ... ต่อไป จะเห็นได้ว่าระเบียบวิธีวิจัยของ EDFR มีความเป็นระบบมากกว่า EFR ส่วนในด้านการสรุปผลนั้น EFR สัมภาษณ์เพียงรอบเดียว แล้วรายงานแนวโน้มที่มีความสอดคล้องของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ โดยพิจารณาเฉพาะแนวโน้มที่มีความสอดคล้องเท่านั้น อันอาจจะทำให้แนวโน้มที่สำคัญต้องหลุดไปเพราะสาเหตุที่ผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ ไม่ได้กล่าวถึง ส่วน EDFR แกะไขข้อจำกัดนี้ได้โดยคงแนวโน้มทุกแนวโน้มจากการสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 ไว้ ทำ Delphi ต่อในรอบที่ 2, 3 ... ต่อไป จึงทำให้ได้แนวโน้มที่ครอบคลุมน่าเชื่อถือมากกว่า (จุมพล พูลภัทรชีวิน, 2530 : 29)

5.4 รูปแบบของเทคนิควิจัยอนาคตแบบ อีดีเอฟอาร์ (EDFR)

จากการพิจารณาเปรียบเทียบเทคนิควิจัยอนาคตแบบ EDFR กับเทคนิควิจัยอนาคตแบบ EFR และเดลฟาย จะเห็นได้ว่าเทคนิค EDFR เป็นเทคนิคอนาคตที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองค่อนข้างมากที่สุดเทคนิคหนึ่งในปัจจุบัน และเนื่องจากเทคนิค EDFR เป็นเทคนิคที่พัฒนาขึ้นเพื่อสนองจุดมุ่งหมายของการวิจัยอนาคตอย่างแท้จริง อีกทั้งรูปแบบของ EDFR ก็มีความยืดหยุ่นในตัวเองอยู่แล้ว จึงสามารถที่จะใช้ EDFR ได้หลายรูปแบบ แต่ปรัชญาพื้นฐานของการวิจัยก็ยังคงเดิม คือ เป็นการสำรวจและศึกษาแนวโน้มที่เป็นไปได้หรือน่าจะเป็นไปได้ของเรื่องที่ศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ทั้งนี้รูปแบบที่เปลี่ยนไปนั้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการวิจัยงบประมาณ ตลอดจนระยะเวลาในการวิจัย ซึ่งในด้านรูปแบบของการวิจัย EDFR นี้ จุมพล พูลภัทรชีวิน (2536 : 200 – 201) กล่าวถึงรูปแบบของ EDFR ดังนี้ คือ

รูปแบบแรก อาจทำตามขั้นตอนปกติ คือ สัมภาษณ์ แล้วมีแบบสอบถาม 2 หรือ 3 รอบ จุดมุ่งหมายของจำนวนรอบ คือต้องการ Refine consensus ของผู้เชี่ยวชาญ คือจะกรองการคาดการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ ถ้ามีความสอดคล้องและครอบคลุมจุดมุ่งหมายของงานวิจัยแล้วก็หยุดได้

รูปแบบที่ 2 เป็นรูปแบบที่เรียกว่า Mini EDFR ซึ่งก็ยังตอบสนองปรัชญา การวิจัยอนาคตอยู่นั่นเอง คือการสัมภาษณ์แบบ EDFR บวกกับการส่งแบบสอบถามอีกเพียงรอบเดียวแล้วก็หยุด ถ้าเลือกทำวิธีนี้โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม สิ่งหนึ่งซึ่งควรจะทำก็คือการให้ข้อมูลย้อนกลับทางสถิติ (Statistical Feedback) ในรอบที่ 2 อย่างน้อยที่สุดก็คือค่าความถี่ของคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ป้อนกลับไปยังกลุ่มผู้เชี่ยวชาญให้เขาไปพิจารณาเป็นข้อมูลในการตัดสินใจในรอบที่ 2 ของเขา ซึ่งเป็นลักษณะเด่นอันหนึ่งของวิธีเดลฟาย หลังจากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเสนอผลเช่นเดียวกับ EDFR เต็มรูปแบบเท่านั้น เป็นการประหยัดงบประมาณ ประหยัดเวลา

รูปแบบที่ 3 เป็นแบบ EDFR เต็มรูปแบบ แต่มีการปรับแบบสอบถามในรอบที่ 3 ให้สั้นลงในกรณีที่เราวิจัยของเราได้ข้อมูลในแง่รายละเอียดมากจากการสัมภาษณ์ในรอบแรก แล้วทำแบบสอบถามรอบที่ 2 ทำขั้นตอนทุกอย่าง ซึ่งจะได้แบบสอบถามที่ยาวมาก หลังจากนั้นก็คิดคำนวณวิเคราะห์ข้อมูลทุกชนิด จะเป็นแบบ Rating scale หรือรูปแบบอื่นตามสะดวก ที่สามารถตอบสนองจุดมุ่งหมายการวิจัยได้ แล้วรอบที่ 3 ก็พิจารณาเลือกเอาเฉพาะแนวโน้มที่มีระดับความเป็นไปได้มากหรือมากที่สุดมาศึกษาในรอบที่ 3 เพื่อย่นความยาวของแบบสอบถาม จะทำอย่างนี้ก็ได้ ยังคงเป็น EDFR ทุกประการ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยภายในประเทศ

ผู้วิจัยได้ค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับประเด็นทางสุนทรียศาสตร์ และเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ซึ่งพบว่ามียุทธศาสตร์ที่ใกล้เคียงและมีส่วนเกี่ยวข้องของพอประมวลได้ดังนี้

วิชา อัสเวศน์ (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ วิชาเอกศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ วิชาเอกศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู ประชากรคือ ผู้สอนวิชาสุนทรียศาสตร์ วิชาเอกศิลปศึกษา ใน

วิทยาลัยครูทั้ง 36 แห่ง รวม 36 คน ดำเนินการวิจัย โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ผลการศึกษาพบว่าผู้สอนวิชาสุนทรียศาสตร์ให้ความเห็นในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านหลักสูตร ผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าควรบรรจุวิชานี้ในหลักสูตรศิลปศึกษา เนื้อหาวิชาทางสุนทรียศาสตร์สอดคล้องกับหลักสูตร และเป็นประโยชน์ต่อการเป็นครูสอนศิลปะ แนวปฏิบัติด้านการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนส่วนใหญ่เห็นว่าการสอนควรสร้างบรรยากาศที่ดี ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์ (2532) ศึกษาถึงเรื่องลักษณะของงานศิลป์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรัชญาทางสุนทรียศาสตร์จากทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ของคอลลิงวูด (Collingwood) ดำเนินการวิจัยโดยทำการวิเคราะห์หิวภาคหิววิจารณ์ทางสุนทรียะเชิงปรัชญา ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ศิลปินมีความสำคัญมากกว่าช่างฝีมือ อยู่ที่การรับรู้ต่อความงามและการมองของศิลปินซึ่งเป็นผู้สร้างงานศิลปะจะมีการแสดงออกทางอารมณ์ ซึ่งกระบวนการสร้างสรรค์นั้นเกิดขึ้นภายในจิตของศิลปินโดยผ่านสื่อกลางคืองานศิลปะ ความซาบซึ้งทางความงามจึงจะเกิดขึ้น ดังนั้นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ที่มีผลต่อการรับรู้ก็คือความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการอันมีความสำคัญทั้งทางศาสตร์และศิลป์

กรรต์น์ จิตตเกษม (2538) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับการพัฒนารายวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในวิทยาลัยครู โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารายวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีในวิทยาลัยครู ประชากรที่ใช้คืออาจารย์ผู้สอนวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์ จากวิทยาลัยครู 36 แห่งทั่วประเทศ โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย วิทยาลัยละ 2 คน รวม 72 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบตรวจสอบรายการ ประกอบด้วยสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม แบบจัดลำดับจุดประสงค์ในการสอนรายวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์แบบประเมินค่า 5 ระดับในเรื่องที่เกี่ยวกับจุดประสงค์การเรียนการสอนเนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผลของรายวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์ และคำถามปลายเปิด ผลการวิจัยพบว่าอาจารย์ผู้สอนศิลปะมีความเห็นว่าหลังจากนักศึกษาได้เรียนวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์แล้ว นักศึกษาจะมีความรู้ ดังนี้ (1) ให้มีความรู้เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์เบื้องต้น (2) ให้มีความเข้าใจความหมายของศิลปะ (3) ให้เข้าใจความหมายของขอบเขตของงานทัศนศิลป์ (4) ให้เข้าใจทฤษฎีเบื้องต้นทางทัศนศิลป์ (5) ให้มีความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ (6) ให้มีประสบการณ์ในการรับรู้ความงามทางทัศนศิลป์ (7) ให้สามารถวิจารณ์ความงามจากทัศนศิลป์ได้ (8) ให้มี

ความรู้เกี่ยวกับยุคสมัยของศิลปะไทย (9) ให้มีความรู้เกี่ยวกับลักษณะของศิลปะไทย (10) ให้เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปะพื้นบ้าน (11) ให้มีความรู้เกี่ยวกับวัสดุที่ใช้ในงานทัศนศิลป์ (12) ให้รู้จักประวัติและผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงของโลก (13) ให้รู้จักประวัติและผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงของประเทศไทย (14) ให้มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะตะวันตกพอสังเขป (15) ให้มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะสมัยใหม่ และ (16) ให้สามารถนำความรู้ทางสุนทรียะทางทัศนศิลป์ปรับปรุงใช้ในชีวิตประจำวัน

ฐิติรัตน์ รัตนจรัสโรจน์ (2542) ศึกษาถึงเรื่องสุนทรียศาสตร์ในคัมภีร์นาฏยศาสตร์ โดยต้องการศึกษามโนทัศน์เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ในคัมภีร์นาฏยศาสตร์ ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างและการชมละคร กระบวนการซาบซึ้งกับละครขึ้นอยู่กับภาวะและรส ภาวะ คือ อารมณ์ซึ่งศิลปินมีอยู่ในใจ และต้องการจะสื่อสารอารมณ์นี้กับผู้อื่น ดังนั้นศิลปินจะแสดงอารมณ์ออกมาโดยการสร้างงานศิลปะ อารมณ์ดังกล่าวอาจจะเป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับศิลปินในขณะที่สร้างงาน หรืออาจจะเป็นอารมณ์ที่ศิลปินจินตนาการขึ้นเองก็ได้ เพราะในทัศนะของคัมภีร์นาฏยศาสตร์ ภาวะแยกจากรส รสเกิดจากภาวะไม่สามารถเกิดได้เอง แต่ภาวะสามารถจินตนาการขึ้นเองได้ เมื่อผู้ชมได้ชมงานศิลปะที่มีภาวะอยู่ ภาวะนี้จะกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดรส และจากการที่ได้ลิ้มรสซึ่งเป็นความรู้สึกต่างๆ ก็จะทำให้ผู้ชมเกิด รส ซึ่งเป็นความรู้สึกพิเศษ กระบวนการที่ทำให้เกิดรสนี้ก็คือ กระบวนการศิลปะ และนิยามของศิลปะในทัศนะของคัมภีร์

ศุภภรณ์ ดิษฐพันธ์ (2542) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ภาพศิลปะที่สร้างจากคอมพิวเตอร์เพื่อพัฒนาทฤษฎีด้านสุนทรียศาสตร์ในบริบทของนฤมิตศิลป์ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ธรรมชาติของภาพศิลปะที่สร้างจากคอมพิวเตอร์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์สำหรับนฤมิตศิลป์ การวิจัยนี้ไม่ใช่เป็นการพิสูจน์สมมุติฐานแต่เป็นการชี้ให้เห็นว่าสร้างภาพศิลปะจากคอมพิวเตอร์นั้นมีความแตกต่างจากภาพที่สร้างจากสื่อศิลปะอื่นๆ หรือไม่ การเปรียบเทียบทางวรรณกรรม การสัมภาษณ์ พร้อมทั้งการใช้แบบสอบถามปลายเปิดเป็นวิธีการที่ถูกใช้ในการชี้ให้เห็นลักษณะของภาพที่สร้างจากคอมพิวเตอร์ และภาพของงานศิลปะ การศึกษาพบว่าภาพศิลปะที่สร้างด้วยคอมพิวเตอร์มีความหลากหลาย การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญในงานนฤมิตศิลป์ การพิจารณาคูณค่าของหลักการทางสุนทรียศาสตร์จะต้องประกอบไปด้วย ความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติของผลงาน ดังนั้น หลักการทางสุนทรียศาสตร์ทางนฤมิตศิลป์จึงควรใช้หลักการแบบผสมผสาน โดยพิจารณาจากบริบทภายในความงามเป็นต้นแบบและบริบทภายนอก จากการเปรียบเทียบภาพศิลปะที่สร้างขึ้นจากคอมพิวเตอร์กับสื่อศิลปะอื่นๆ พบ

ว่า ภาพศิลปะที่สร้างจากคอมพิวเตอร์มีความแตกต่างจากภาพจิตรกรรม ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ และมีความแตกต่างเล็กน้อยกับงานภาพพิมพ์ และไม่พบความแตกต่างของภาพที่สร้างจากคอมพิวเตอร์กับงานถ่ายภาพ และยิ่งไปกว่านั้นหลักการการพิจารณาสุนทรียศาสตร์ของภาพถ่ายก็สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์สำหรับภาพศิลปะที่สร้างขึ้นจากคอมพิวเตอร์ได้ การศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบไปด้วยอาจารย์ นักออกแบบอาชีพ และนิสิต พบว่า การพิจารณาสุนทรียศาสตร์ของกระบวนการสร้างภาพศิลปะด้วยคอมพิวเตอร์ในบริบทของนฤมิตศิลป์มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1. การเตรียมการก่อนการผลิตภาพ 2. การสร้างภาพ 3. ผลงาน และ 4. คุณค่าของผลงาน ซึ่งการศึกษาพบว่าความคล้ายคลึงและความแตกต่างในขั้นตอนต่างๆ ความรู้เกี่ยวกับหลักการออกแบบและศิลปะเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ยังจะต้องมีความคิดที่แตกต่างในเรื่องคุณค่าของผลงาน อารมณ์ ความรู้ที่มีต่อภาพที่สร้างจากคอมพิวเตอร์ อีกทั้งการพิจารณาบริบทภายในและบริบทภายนอกเป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกับการพิจารณาคุณค่าศิลปะอื่นๆ

สุภา ใจบุญ (2530) ได้ค้นคว้าเกี่ยวกับแนวโน้มปรัชญาการศึกษาไทยภายในปี พุทธศักราช 2548 ตามการคาดการณ์ของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและวิเคราะห์หาแนวโน้มปรัชญาการศึกษาไทย โดยมุ่งศึกษาแนวโน้มของปรัชญาการศึกษาไทย 5 ด้าน คือ 1. แนวคิดทางการศึกษา 2. จุดมุ่งหมายการศึกษา 3. องค์ประกอบของการศึกษา : หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน 4. กระบวนการเรียนการสอน 5. การวัดและการประเมินผล โดยใช้เทคนิควิจัยอนาคตแบบดีอีเอฟอาร์ (EDFR) ผลการวิจัยพบว่า ปรัชญาการศึกษาไทยภายในปี พุทธศักราช 2548 ตามการคาดการณ์ของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา มีแนวโน้มไปทางปรัชญาการศึกษาที่พัฒนาการนิยมทั้ง 5 ด้าน และมีรายละเอียดบางส่วนสอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม ปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม และปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม ตามลำดับ กล่าวคือ เมื่อแยกวิเคราะห์ในแต่ละด้านพบว่า ในด้านแนวคิดทางการศึกษามีบางส่วนสอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม และปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม ในด้านจุดมุ่งหมายของการศึกษามีบางส่วนสอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม และปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยม ในด้านองค์ประกอบของการศึกษามีบางส่วนสอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา ปรัชญาการศึกษาสารัตถนิยม และปรัชญาการศึกษาอัตถิภาวนิยม ในด้านกระบวนการเรียนการสอนมีบางส่วนสอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษา ในด้านการวัดผลและการประเมินผลสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาพัฒนาการนิยม

ดุชฎี สุนทรราชุน (2531) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาเนื้อหารายวิชาการ ออกแบบลายพิมพ์ผ้า สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ แผนกวิชาออกแบบสิ่งทอ วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ ก่อนดำเนินการวิจัยจะทำการ ประเมินหาความจำเป็นเบื้องต้น เพื่อประเมินความคิดเห็นของนักศึกษา อาจารย์ และผู้บริหาร ในคณะวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ เกี่ยวกับสถานภาพการเรียนการสอนที่ ต้องการให้มีการปรับปรุงในอนาคต และใช้วิธีวิจัยแบบ EDFR คือมีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ซึ่ง เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 7 ท่าน และให้ผู้เชี่ยวชาญตอบ แบบสอบถามอีก 2 รอบ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะนำมาหาค่ามัธยฐาน และพิสัยระหว่าง ควอไทล์ ผลของการวิจัยทำให้ทราบถึงคุณสมบัติของนักออกแบบลายพิมพ์ผ้าที่พึงประสงค์ หลัก วิชาการออกแบบลายพิมพ์ผ้าที่ควรศึกษาและการแบ่งหน่วยการสอน รวมไปถึงจุดประสงค์ของ การสอนที่ควรจะเป็นตามที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ได้เสนอความคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะและคาดการณ์ไว้

พรเทพ เลิศเทเวศิริ (2533) ศึกษาถึงเรื่อง องค์ประกอบในการออกแบบของ เล่นเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มประชากรในการวิจัยเป็นผู้ เชี่ยวชาญที่ทำงานเกี่ยวข้องกับของเล่นเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยจำนวน 9 ท่าน โดยใช้วิธี การวิจัยอนาคตเทคนิค EDFR เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ 1 ครั้ง และวิธีการตอบแบบสอบถาม 2 ครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ คำนวณหาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความ คิดเห็นสอดคล้องกันเกี่ยวกับหลักการแบ่งประเภทของเล่นเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยว่า ควรแบ่งตามพฤติกรรมและพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก ส่วนองค์ประกอบในการออกแบบของเล่น มีดังนี้คือ 1. ความปลอดภัย 2. โครงสร้างและประโยชน์ใช้สอย 3. จิตวิทยาพัฒนาการเด็ก 4. วัสดุ ควรใช้ไม้หรือไม้อัด 5. รูปร่างและรูปทรง 6. กรรมวิธีการผลิต 7. พื้นผิว 8. สี ปลอดภัย จากสารพิษ 9. ขนาด 10. น้ำหนัก ควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์การออกแบบ 11. ลวดลายและ ภาพประกอบบนของเล่น 12. สภาพแวดล้อม คติความเชื่อ และวัฒนธรรม

อัญชลี เปล่งวิทยา (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาเนื้อหารายวิชาการ พิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ สำหรับนักศึกษาระดับอนุปริญญา โปรแกรมวิชาศิลปการพิมพ์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ สหวิทยาลัยอีสานใต้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับ การเรียนการสอนในรายวิชาการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ สำหรับนักศึกษาระดับอนุปริญญา โปรแกรมวิชาศิลปการพิมพ์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์ สหวิทยาลัยอีสานใต้ โดยมีขั้นตอนการดำเนิน

การวิจัย 2 ชั้นตอน ในขั้นแรก เป็นการสำรวจหาความจำเป็นเบื้องต้นโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งพบว่ามีความต้องการปรับปรุงรายวิชาการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบในทุกด้าน รวมถึงด้านวิชาการด้วย ในขั้นที่สองคือ ขั้นตอนการพัฒนาเนื้อหาวิชากรพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ โดยการใช้นิเทศวิธีวิจัยอนาคตแบบ EDFR กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย อาจารย์ นักวิชาการ และผู้ประกอบการ โดยเน้นเฉพาะด้านการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบรวม 15 คน ทำการเก็บข้อมูลทั้งหมด 3 รอบ ประกอบด้วยการสัมภาษณ์ 1 รอบ และตอบแบบสอบถาม 2 รอบ โดยการสัมภาษณ์มีสาระสำคัญ 3 ด้าน คือด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน ด้านเนื้อหา และด้านกิจกรรม

ธวัชชัย มหานพวงศ์ชัย (2536) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารายวิชาการออกแบบของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย สาขาวิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารายวิชาการออกแบบของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเสนอเป็นรายวิชาเลือกในหมวดวิชาเฉพาะของหลักสูตรปริญญาตรีทางการศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย การดำเนินการวิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสารและการประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ในรูปแบบที่เรียกว่า Mini EDFR ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน ซึ่งเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากนักวิชาการศิลปศึกษา คณาจารย์ที่สอนทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ในสถาบันอุดมศึกษา นักวิชาการทางการศึกษาปฐมวัย นักวิชาการทางด้านจิตวิทยา และนักออกแบบจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการรวม 2 รอบ โดยรอบแรกเป็นการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาการออกแบบของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดทำเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายในการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลของรายวิชาการออกแบบของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อนำมาสอบถามกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในรอบที่สอง ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามในรอบที่สองนี้ ผู้วิจัยนำมาคำนวณหาค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ เพื่อเลือกข้อมูลที่มีค่าตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้มาสรุปเป็นผลการวิจัย ผลการวิจัยที่ได้ นำมาเสนอเป็นรายวิชาการออกแบบของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วย ลักษณะรายวิชา จุดมุ่งหมายในการสอน เนื้อหารายวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล

งานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องข้างต้นนั้น สรุปได้ว่าเป็นการศึกษาในประเด็นปัญหาการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ ส่วนวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์ที่ได้พัฒนาปรับปรุงนั้นจะเป็น

ประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาถึงคุณค่าของสุนทรียศาสตร์และศิลปะ แต่ส่วนใหญ่ยังเป็นงานที่ศึกษาสุนทรียศาสตร์ในบริบทของปรัชญาเป็นส่วนใหญ่ และในด้านเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR เป็นเทคนิคที่สามารถนำไปใช้ได้ในการวิจัยศึกษาได้ เช่น การวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็นเพื่อหาวิธีแก้ปัญหา และเพื่อการพัฒนา เป็นต้น เพราะเทคนิควิจัยอนาคตโดยเฉพาะ EDFR และเดลฟายนั้น ช่วยให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นระบบน่าเชื่อถือมากขึ้น

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษา ซึ่งพบว่า มีงานวิจัยที่มีความใกล้เคียงและมีส่วนเกี่ยวข้อง พอจะประมวลได้ดังนี้

Johansen (1978) ได้ทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการสอนความซาบซึ้งในศิลปะ สำหรับวิชาว่าด้วยความงาม (An Art Appreciation-oriented Teaching Model for Visual Aesthetic Education) จุดมุ่งหมายของการวิจัยนี้ เพื่อหารูปแบบหรือวิธีการสอนวิชาความซาบซึ้งในศิลปะสำหรับวิชาว่าด้วยความงาม ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบหรือวิธีการสอนความซาบซึ้งในศิลปะวิธีหนึ่งจะใช้วิธีการวิเคราะห์ศิลปะและกระบวนการของการซักถาม ซึ่งกระบวนการวิชาความซาบซึ้งในศิลปะมี 3 กระบวนการคือ กระบวนการที่ 1 ครูจะนำเสนอโครงการของรูปแบบงานทัศนศิลป์ และเทคนิควิธีการสร้างงานทัศนศิลป์ กระบวนการที่ 2 ครูจะนำเสนอวิธีการวิเคราะห์งานทัศนศิลป์ ส่วนในกระบวนการที่ 3 มี 3 ขั้นตอนคือ ขั้นที่ 1 การสร้างความประทับใจในงานทัศนศิลป์ ขั้นที่ 2 การแสดงออกเพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจส่วนประกอบของงานทัศนศิลป์ ขั้นที่ 3 การมอบหมายงาน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการพิจารณาวิเคราะห์งานทัศนศิลป์ได้

Delacruz (1989) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ขอบเขตในการสอนสุนทรียศาสตร์ สำหรับนักเรียนประถม (A Conceptual Framework for Teaching Aesthetics to Elementary Students) จุดมุ่งหมายของการวิจัยเพื่อที่จะให้ความกระจ่าง และรวบรวมทฤษฎีต่างๆ ในการพัฒนาการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตวิทยารวมทั้งหลักสูตรและการพัฒนาสุนทรียศาสตร์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับทัศนศิลป์ และเสนอขอบเขต 4 อย่างในการสอนสุนทรียศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนของการศึกษาศิลปะ วิธีการพื้นฐานนี้พัฒนามาจากปรัชญาและสังคมวิทยา ในการศึกษาการเข้าถึงสุนทรียศาสตร์สำหรับเด็กถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรตั้งแต่สมัยดั้งเดิม จนกระทั่งมีความหมายเฉพาะบุคคล และมีผลกระทบต่อสังคมและหลักสูตรของนักการศึกษาต่างๆ โดยนำหลักสูตรของนักการศึกษาเหล่านี้มาเปรียบเทียบและรวบรวมกันเพื่อจะได้เป็นหลักสูตรที่ใช้ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งทฤษฎีของการพัฒนาการเรียนรู้ซึ่งเสนอโดยนักศึกษากล่าวว่า ขั้นตอนในการสอนนั้นเกี่ยวกับทฤษฎีการ

เรียนรู้ ความพร้อมของนักเรียนและลำดับขั้นความเข้าใจของเด็ก ซึ่งควรใช้หลักของการมีวินัย นักการศึกษาทางศิลปะหลายท่าน ซึ่งมีผลงานที่เกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์บอกว่าการสอน สุนทรียศาสตร์ได้มาจากการรวบรวมการมองในแง่ต่างๆ ของธรรมชาติของการสอนและการเรียน ทางศิลปะ ซึ่งเน้นหนักในการศึกษาวินัยของการสอบถามเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ ซึ่งเป็นผลมา จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่กว้างขวางและวิธีการที่แตกต่างกันของสุนทรียศาสตร์

Jewell (1991) ได้ทำการวิจัยเรื่องส่วนประกอบทางสุนทรียศาสตร์ในวิชาศิลปะ ศึกษาที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันเป็นการรับรู้ในระดับมัธยมศึกษา ที่ทดลองในรัฐเซาท์ คาร์โรไลนา (An Investigation of the Current Aesthetics Component in Art Education as Perceived at the Secondary School level : in a Select Country in Upstate South Carolina) จุดมุ่งหมายของ การวิจัยนี้ เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสดงว่าวิธีการสอนซึ่งเกี่ยวกับส่วนประกอบของ วิชาว่าด้วยความงามถูกนำมาใช้ในห้องเรียนทัศนศิลป์ระดับมัธยมศึกษาในเมืองหนึ่ง การศึกษา ประกอบด้วยความคิดเห็นของครูระดับชั้นมัธยมต้น มัธยมปลาย ครูจากศูนย์ศิลปะบริสุทธิ์ และ ผู้ดูแลการศึกษาทางศิลปะ ผลการวิจัยพบว่า ผลที่มีนัยสำคัญ 3 ประการ ซึ่งเกี่ยวกับส่วนประกอบ ของวิชาว่าด้วยความงาม คือ (1) คำว่า "Aesthetic" ที่เป็นคำคุณศัพท์ นักการศึกษายังคงนำมา ใช้บรรยายคำตอบของนักเรียนที่มีใจรักคนหนึ่ง คำตอบ "ที่ไม่สามารถวัดได้ดังกล่าวถือว่าได้รับการ สนับสนุนส่งเสริมด้วยกิจกรรมการทางศิลปะมากที่สุดนี้ กำลังถูกนำเสนอผ่านโครงการหลัก สูตรทางศิลปะถือว่าเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้ที่มีประโยชน์ (2) มีข้อขัดแย้งกันมากมายในกลุ่มนัก การศึกษาเกี่ยวกับส่วนประกอบของวิชาว่าด้วยความงามที่เป็นเสมือนแบบฝึกหัดทางปรัชญาและ ความสัมพันธ์ที่มีส่วนประกอบการวิจารณ์ศิลปะ (3) นักการศึกษาทางศิลปะจำนวนมากในการ ศึกษาครั้งนี้ได้เลาะหาวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการศึกษาศิลปะที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานการใช้ ภาษาทางทัศนศิลป์ที่ลึกซึ้ง

Gaughan (1990) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง 100 ปีแห่งการศึกษาความซาบซึ้งในศิลปะ : การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างการศึกษาภาพและการศึกษาศิลปะโดยอาศัยหลักเกณฑ์ (One Hundred years of Art Appreciation Education : a Cross Comparison of the Picture Study Movement with the Discipline-based Art Education) การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างการศึกษาภาพและการศึกษาศิลปะ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ในปัจจุบัน ตำราในสมัย ก่อนได้มาจาก 3 แหล่งคือ (1) เนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาภาพอย่างละเอียดได้มาจากการวิเคราะห์ ตำรา 3 เล่มที่เรียนเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ (2) จากการวิเคราะห์ตำราว่าด้วยการศึกษาศิลปะ

ทั่วไป จำนวน 10 เล่ม ทำให้ทราบว่าเนื้อหาความซาบซึ้งในศิลปะยังมีผสมผสานอัดแน่นอยู่ในหลักสูตรศิลปะ (3) ศึกษาจากเอกสารบันทึกเหตุการณ์

Howard (1993) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศิลปะการสอนสุนทรียศาสตร์ (The Art of Teaching Aesthetics) การสอนศิลปะแบบเน้นการฝึกหัดได้บรรจุสุนทรียศาสตร์ลงในหลักสูตร เพื่อให้มั่นใจว่านักเรียนได้รับความรู้และได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในประสบการณ์ทางสุนทรียะ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรองรับผู้สอนระดับมัธยมศึกษาด้วยโครงสร้างที่ใช้การโต้ตอบเป็นพื้นฐานในการเรียนและการนำเสนอสุนทรียศาสตร์มาใช้ในหลักสูตร เนื้อหาส่วนที่สำคัญที่สุดได้แก่การนำเอาระบบ 4MAT ซึ่งพัฒนาขึ้นโดย Dr. Bernice McCarthy เข้ามาใช้เป็นกลยุทธ์ทางการสอนในการนำเสนอหัวข้อต่างๆ เนื้อหาของงานนี้ยังรวมไปถึงประเด็นและทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ซึ่งสามารถนำไปใช้ในหลักสูตรศิลปะที่เป็นอยู่ รวมทั้งมีบทเรียนตัวอย่าง 5 บทที่อาจนำไปใช้กับแบบจำลอง 4MAT ได้ในลักษณะต่างๆ กัน พร้อมชุดการโต้ตอบ (Inquiry sets) และภาพประกอบจากเนื้อหาของงานและบทเรียนตัวอย่างทั้งหมดจะทำให้ผู้สอนสามารถออกแบบบทเรียนทางสุนทรียศาสตร์ในระบบ 4MAT ได้ด้วยตนเอง

Venable (1997) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์ : คุณภาพของการนำเอาสุนทรียศาสตร์มาใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษา กรณีศึกษาในโรงเรียนรัฐบาล ระดับแปด (Teaching and Learning Aesthetics : a Qualitative of the Implementation of Aesthetics in a Middle School Art Class (Eight-Grade, Public Education) งานวิจัยนี้ศึกษาถึงการนำเอาสุนทรียศาสตร์มาใช้ในการเรียนการสอนวิชาศิลปะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น การศึกษาในเรื่องนี้เนื่องมาจากปัจจุบันยังขาดแคลนงานวิจัยที่จะสามารถทำให้ครูผู้สอนได้เข้าใจถึงแนวความคิดทางสุนทรียศาสตร์และการนำเอาสุนทรียศาสตร์มาใช้ในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยชิ้นนี้กล่าวถึงประวัติของการศึกษาสุนทรียศาสตร์ในวิชาศิลปะ และได้บรรยายถึงแนวความคิดทางสุนทรียศาสตร์และแนวการวิจารณ์ศิลปะในห้องเรียน งานวิจัยนี้ได้อาศัยแบบจำลองจากการสร้างสรรค์ของผู้วิจัย หลักปรัชญา และแบบจำลองที่เน้นการโต้ตอบ ทำการศึกษาการสอนสุนทรียศาสตร์ในชั้นเรียนระดับแปด ผู้วิจัยได้นำเอาประสบการณ์การเรียนการสอนในแต่ละวันมาวิเคราะห์จากปรากฏการณ์ที่เป็นจริง ผลการวิจัยสรุปได้ว่านักเรียนจะสามารถเข้าใจถึงสุนทรียศาสตร์ได้มากขึ้นอยู่ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนสุนทรียศาสตร์และหลักสูตรการสอนศิลปะแบบเน้นการฝึกหัด รวมทั้งการที่การเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์มีผลกระทบหรือได้รับผลกระทบจากบรรยากาศการเรียนโดยรวมในโรงเรียน

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย การดำเนินการวิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสารและการประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) ในรูปแบบที่เรียกว่า Mini EDFR ในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูล
2. การเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การสรุปข้อมูลและนำเสนอ

การศึกษาข้อมูล

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูล ทฤษฎี และหลักการต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา โดยศึกษาจากเอกสารหลักสูตร หนังสือบทความในวารสาร ฐานข้อมูลจากคอมพิวเตอร์ และงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ข้อมูลใหญ่ 1. ด้านสุนทรียศาสตร์, สุนทรียศึกษา 2. ด้านศิลปศึกษา, การพัฒนาการเรียนการสอน และ 3. ด้านเทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR

การเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร

ผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติ ดังนี้

1. นักวิชาการด้านศิลปศึกษา โดยให้เกณฑ์การพิจารณาคือ สำเร็จการศึกษาขั้นต่ำในระดับปริญญาโท ทางด้านศิลปศึกษา และมีประสบการณ์การสอนในสาขาวิชาศิลปศึกษาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

2. นักวิชาการด้านสุนทรียศาสตร์ โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สำเร็จการศึกษาชั้นต่ำในระดับปริญญาโทด้านปรัชญาหรือศิลปะ และมีประสบการณ์การสอนในวิชาสุนทรียศาสตร์ในสถาบันอุดมศึกษาตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

3. คณาจารย์ที่สอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณา คือ สำเร็จการศึกษาชั้นต่ำในระดับปริญญาโททางด้านศิลปศึกษา หรือศิลปะ และเป็นอาจารย์ที่กำลังปฏิบัติหน้าที่ผู้สอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาอยู่ในปัจจุบัน ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้ง 4 สถาบันดังกล่าวไปแล้ว

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติดังกล่าว โดยกำหนดจำนวนผู้เชี่ยวชาญใน 3 กลุ่ม ดังนี้คือ

นักวิชาการด้านศิลปศึกษา จำนวน 4 ท่าน

1. ศาสตราจารย์พิเศษ อารี สุทธิพันธุ์
อาจารย์พิเศษคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
2. ศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
3. รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่
อดีตคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร
อาจารย์พิเศษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มะลิฉัตร เอื้ออานันท์
อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นักวิชาการด้านสุนทรียศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ล. นิพาดา เทวกุล
อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ ชมูณี
หัวหน้าภาควิชาประยุกต์ศิลปศึกษา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิเชิต ชัยเสรี
อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณาจารย์ที่สอนวิชาสุนทรียศาสตร์ จำนวน 4 ท่าน

1. ศาสตราจารย์กิตติคุณ วิรัตน์ พิชญ์ไพญฺ์
อาจารย์พิเศษภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ วุฒิ วัฒนสิน
หัวหน้าสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
3. อาจารย์ อริยพร คุโรตะ
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

4. อาจารย์ จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า
อาจารย์ประจำภาควิชาทัศนศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ผู้วิจัยติดต่อขอเข้าพบผู้เชี่ยวชาญทั้ง 11 ท่านดังกล่าว เพื่อขอความร่วมมือในการวิจัย พร้อมทั้งเข้าชี้แจงรายละเอียดด้วยตนเองเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ความสำคัญประโยชน์จากการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามกระบวนการวิจัยขนาดแบบ EDFR ในรูปแบบที่เรียกว่า Mini EDFR และผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเก็บข้อมูลทั้งหมด 2 รอบ คือ สัมภาษณ์รอบที่ 1 และตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร หนังสือ และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการสร้างแบบสัมภาษณ์ โดยผ่านการปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา แบบสัมภาษณ์จะมีลักษณะเป็นแบบเปิดไม่ชี้นำ และเป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง คือ มีการเตรียมหัวข้อหรือประเด็นสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งอยู่ใน 6 ด้าน คือ 1. จุดประสงค์การเรียนการสอน 2. เนื้อหาวิชา 3. กิจกรรมการเรียนการสอน 4. สื่อการเรียนการสอน 5. การวัดผลและการประเมินผล และ 6. แนวคิดในการเสริมการพัฒนา

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์สร้างขึ้นเป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) คือ มีการเตรียมหัวข้อหรือประเด็นสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า มีลักษณะเป็นแบบเปิดและไม่ชี้นำ (Non-directive, open-ended) เพื่อสนองวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยประเด็นการสัมภาษณ์ประกอบด้วย

- 1.1 จุดประสงค์การเรียนการสอนของวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในระดับใด และจะสอนให้ผู้เรียนเกิดอะไร
- 1.2 ลักษณะขอบเขตของเนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาที่ผู้เรียนควรจะได้ศึกษา
- 1.3 กระบวนการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
- 1.4 บทบาทและการจัดระบบใช้สื่อการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์
- 1.5 หลักการและกระบวนการวัดผลและประเมินผลวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
- 1.6 ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา (ประเด็นอื่นๆ)

2. ผู้วิจัยทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และเข้าชี้แจงผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเองเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการวิจัย พร้อมทั้งนัดหมาย วันและเวลาในการสัมภาษณ์

3. ผู้วิจัยรวบรวมคำตอบจากการสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 นำมาวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) จัดเข้าเป็นหมวดหมู่ แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม โดยสร้างเป็นแบบสอบถามแบบประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน ที่ครอบคลุมคำตอบทุกประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน

แบบสอบถาม

แบบสอบถามมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาระบบการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ รวบรวมและเรียบเรียงจากคำสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 และข้อมูลอื่นๆ แบ่งออกเป็น 6 ประเด็น ดังนี้

3.1 จุดประสงค์การเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์	จำนวน 8 ข้อ
3.2 เนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์	จำนวน 16 ข้อ
3.3 กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์	จำนวน 14 ข้อ
3.4 สื่อการเรียนการสอนในวิชาสุนทรียศาสตร์	จำนวน 16 ข้อ
3.5 การวัดผลและประเมินผลวิชาสุนทรียศาสตร์	จำนวน 17 ข้อ
3.6 แนวคิดในการเสริมการพัฒนาระบบการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์	จำนวน 7 ข้อ
	รวมจำนวนทั้งหมด 78 ข้อ

4. เมื่อผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน (ดูรายชื่อในภาคผนวก) เป็นผู้พิจารณาเพื่อตรวจด้านภาษา และความตรงตามทฤษฎี ผู้วิจัยทำการแก้ไขแบบสอบถามตามที่คุณวุฒิแนะนำ หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากรให้ค่าน้ำหนักคะแนน โดยการพิจารณาความเป็นไปได้และความเหมาะสมของข้อความนั้นๆ ทุกข้อความ ในการทำ EDFR รอบที่ 2 แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ช่วงคะแนน คือ

- 5 หมายถึง ท่านคิดว่าข้อความนั้นเหมาะสมมากที่สุด
- 4 หมายถึง ท่านคิดว่าข้อความนั้นเหมาะสมมาก
- 3 หมายถึง ท่านคิดว่าข้อความนั้นเหมาะสมปานกลาง
- 2 หมายถึง ท่านคิดว่าข้อความนั้นเหมาะสมน้อย
- 1 หมายถึง ท่านคิดว่าข้อความนั้นเหมาะสมน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามรอบที่ 2 หรือ EDFR รอบที่ 2 โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) ของแต่ละข้อ เพื่อพิจารณาเลือกข้อความที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ ไม่เกิน 1.50 มาเป็นข้อมูลในการนำเสนอ การพัฒนาการเรียนการสอนนิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

1. การหาค่ามัธยฐาน (Median)

$$\text{มัธยฐาน : Median} = L + \frac{[n / 2 - F]}{f} i$$

โดย L = ขีดจำกัดล่างที่แท้จริงของช่วงที่มัธยฐานตกอยู่

F = ความถี่สะสมของช่วงคะแนนที่อยู่ใต้ช่วงที่มัธยฐานตกอยู่

f = ความถี่ของช่วงคะแนนที่มัธยฐานตกอยู่

n = จำนวนคนทั้งหมด

i = ค่าอันตรภาคชั้น (บุญเรียง ขจรศิลป์, 2533)

ตัวอย่างการคำนวณ

คะแนน	ความถี่	ความถี่สะสม
5	5	31
4	16	26
3	9	10
2	1	1
1	--	0

$$\begin{aligned}\text{แทนค่า Median} &= 3.5 + \frac{[31 / 2 - 10]_1}{16} \\ &= 3.84\end{aligned}$$

การตีความ

ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อความนั้นเหมาะสมมากที่สุด
 ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50–4.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อความนั้นเหมาะสมมาก
 ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 2.50–3.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อความนั้นเหมาะสมปานกลาง
 ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 1.50–2.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อความนั้นเหมาะสมน้อย
 ค่ามัธยฐานตั้งแต่ 1.00–1.49 หมายถึง กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าข้อความนั้นเหมาะสมน้อยที่สุด

2. การหาค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range)

การหาค่าควอไทล์ (Q) ใช้สูตรเดียวกับการคำนวณหาค่ามัธยฐาน แต่แทนค่า $n/2$ ด้วย $n/4$ สำหรับการหาค่า Q_1 และแทนค่า $n/2$ ด้วย $3n/4$ สำหรับการหาค่า Q_3 ส่วนค่า L , F , f , เปลี่ยนไปตามที่ควอไทล์นั้นตกอยู่ ดังนั้นพิสัยระหว่างควอไทล์ = $Q_3 - Q_1$ โดย $Q_1 = L + \frac{[n / 4 - F]_i}{f}$, $Q_3 = L + \frac{[3n / 4 - F]_i}{f}$

ตัวอย่างการคำนวณ

คะแนน	ความถี่	ความถี่สะสม
5	5	31
4	16	26
3	9	10
2	1	1
1	--	0

$$\begin{aligned}\text{แทนค่า } Q_3 &= 3.5 + \frac{[3 \times 31 / 4 - 10]_1}{16} = 4.33 \\ \text{แทนค่า } Q_1 &= 2.5 + \frac{[31 / 4 - 1]_1}{9} = 3.25 \\ Q_3 - Q_1 &= 4.33 - 3.25 = 1.08\end{aligned}$$

การตีความ

ถ้าข้อความใดได้ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ มีค่าตั้งแต่ 1.50 ลงมา แสดงว่าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นๆ สอดคล้องกัน ถ้าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความใด มีค่ามากกว่า 1.50 แสดงว่าความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อข้อความนั้นๆ ไม่สอดคล้องกัน

การสรุปข้อมูลและนำเสนอ

ผู้วิจัยสรุปข้อมูล และนำเสนอการพัฒนารายการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โดยในด้านจุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล และแนวคิดในการเสริมการพัฒนา ประมวลผลจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากดำเนินการวิจัยด้วยการประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ในรูปแบบที่เรียกว่า Mini EDFR โดยจะพิจารณาข้อความแนวคิดการพัฒนามีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 ซึ่งแสดงว่า แนวคิดการพัฒนายोजनाั้นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยมากที่สุด และเป็นข้อความที่สอดคล้องกัน ด้านแนวคิดการพัฒนายोजनाที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยมากที่สุด และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน และรวมถึงความเห็นด้วยปานกลางถึงมาก ทั้งที่เป็นข้อความที่สอดคล้องกัน และไม่สอดคล้องกัน ผู้วิจัยสรุปข้อมูลและนำเสนอเสริมประกอบการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์
ในหลักสูตรศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย วิเคราะห์ข้อมูล
โดยการหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) โดยผู้วิจัย
เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปตารางประกอบคำบรรยายของแนวคิดการพัฒนาด้านต่างๆ ดังนี้

1. จุดประสงค์การเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
2. เนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
3. กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
4. สื่อการเรียนการสอนในวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
5. การวัดผลและประเมินผลวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา
6. แนวคิดในการเสริมการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ใน
หลักสูตรศิลปศึกษา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดการพัฒนาจุดประสงค์
การเรียนรู้การสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

แนวคิดการพัฒนาจุดประสงค์การเรียนรู้การสอน วิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา	มัธยฐาน (Md)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ สอดคล้อง
1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความ แตกต่างระหว่างสุนทรียศาสตร์กับสุนทรียศึกษา	4.08	0.96	มาก	สอดคล้อง
2. เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่าง สุนทรียศาสตร์กับการศึกษา	4.25	1.02	มาก	สอดคล้อง
3. เพื่อให้สามารถรับรู้ หรือรู้รสของประสบการณ์ ทางสุนทรียะ	4.71	0.92	มากที่สุด	สอดคล้อง
4. เพื่อให้เห็นความสำคัญของคุณค่าทาง สุนทรียภาพอันเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศิลปะ	4.81	0.74	มากที่สุด	สอดคล้อง
5. เพื่อให้เกิดทัศนคติที่กว้างและหลากหลายใน เรื่องของสุนทรียภาพ	4.71	0.92	มากที่สุด	สอดคล้อง
6. เพื่อให้เกิดความภูมิใจในคุณค่าทางสุนทรียภาพ ของผลงานศิลปะตามภูมิปัญญาไทย	4.58	1.67	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
7. เพื่อให้มีความสามารถในการวิเคราะห์เกี่ยวกับ คุณค่าทางสุนทรียภาพได้อย่างมีหลักการและ เหตุผล	4.81	0.74	มากที่สุด	สอดคล้อง
8. เพื่อให้สามารถประยุกต์ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษามาสู่การปฏิบัติจริงในการวางแผน การเรียนการสอนศิลปะ (ศิลปศึกษา)	4.58	1.11	มากที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 1 แนวคิดการพัฒนาจุดประสงค์การเรียนรู้การสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน 5 ข้อคือ

1. เพื่อให้เห็นความสำคัญของคุณค่าทางสุนทรียภาพอันเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศิลปะ (Md = 4.81, IR = 0.74)
2. เพื่อให้มีความสามารถในการวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียภาพได้อย่างมีหลักการและเหตุผล (Md = 4.81, IR = 0.74)
3. เพื่อให้สามารถรับรู้ หรือรู้รสของประสบการณ์ทางสุนทรียะ (Md = 4.71, IR = 0.92)
4. เพื่อให้เกิดทัศนคติที่กว้างและหลากหลายในเรื่องของสุนทรียภาพ (Md = 4.71, IR = 0.92)
5. เพื่อให้สามารถประยุกต์ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษามาสู่การปฏิบัติจริงในการวางแผนการเรียนการสอนศิลปะ (ศิลปศึกษา) (Md = 4.58, IR = 1.11)

ส่วนแนวคิดการพัฒนาจุดประสงค์การเรียนรู้การสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน คือ เพื่อให้เกิดความภูมิใจในคุณค่าทางสุนทรียภาพของผลงานศิลปะตามภูมิปัญญาไทย (Md = 4.58, IR = 1.67)

นอกจากนี้แนวคิดการพัฒนาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมาก และสอดคล้องกัน 2 ข้อ คือ เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์กับการศึกษา และเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความแตกต่างระหว่างสุนทรียศาสตร์กับสุนทรียศึกษา (Md = 4.25 และ 4.08, IR = 1.02 และ 0.96 ตามลำดับ)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดการพัฒนาเนื้อหาวิชา
สุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

แนวคิดการพัฒนาเนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ ในหลักสูตรศิลปศึกษา	มัธยฐาน (Md)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ สอดคล้อง
1. ความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ ระหว่างสุนทรียศาสตร์ สุนทรียภาพ และ สุนทรียศึกษา	4.81	0.74	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. รูปแบบสุนทรียะ ประสบการณ์ทางสุนทรียะ และลักษณะประสบการณ์ทางสุนทรียะ	4.89	0.29	มากที่สุด	สอดคล้อง
3. ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ พอลสังเขป	4.25	1.02	มาก	สอดคล้อง
4. ทฤษฎีศิลปะ	4.58	1.11	มากที่สุด	สอดคล้อง
ทฤษฎีการเลียนแบบ	4.58	1.29	มากที่สุด	สอดคล้อง
ทฤษฎีการแสดงออกซึ่งความรู้สึก	4.58	1.11	มากที่สุด	สอดคล้อง
ทฤษฎีรูปทรง	4.40	1.26	มาก	สอดคล้อง
ทรงทฤษฎีประสบการณ์	4.08	0.96	มาก	สอดคล้อง
ทฤษฎีการเลือก (รสนิยม)	3.87	1.39	มาก	สอดคล้อง
5. คุณค่าของศิลปะและสุนทรียศาสตร์	4.58	1.11	มากที่สุด	สอดคล้อง
6. คุณค่าทางสุนทรียภาพในผลงานศิลปะ ตามภูมิปัญญาไทย	4.71	1.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
7. สุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ (จิตรกรรม ประติมา- กรรม) สถาปัตยกรรม และสุนทรียภาพใน แขนงอื่นๆ อาทิ ดนตรี วรรณกรรม ศิลปะ- การแสดง พอลสังเขป	4.58	1.67	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง

ตารางที่ 2 (ต่อ)

แนวคิดการพัฒนาเนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ ในหลักสูตรศิลปศึกษา	มัถฐาน (Md)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ สอดคล้อง
8. การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าทาง สุนทรียภาพของศิลปะตะวันตก ศิลปะไทย และศิลปะพื้นบ้าน	4.81	0.91	มากที่สุด	สอดคล้อง
9. ความสัมพันธ์กันระหว่างสุนทรียศาสตร์ ปรัชญา และการศึกษา	4.40	1.26	มาก	สอดคล้อง
10. ความรู้ทฤษฎีสุนทรียศึกษาบางทฤษฎีที่พอจะ ประยุกต์ใช้กับระดับที่นักศึกษาจะไปสอน (ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา) อาทิ ทฤษฎี สุนทรียศึกษาของโบรดี	4.40	1.26	มาก	สอดคล้อง
11. การประยุกต์ใช้ทฤษฎีสุนทรียศึกษาสู่การปฏิบัติ การออกแบบสร้างแผนการสอน ประกอบสื่อ ตามความเหมาะสมกับระดับการเรียนรู้ (ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา)	4.40	1.10	มาก	สอดคล้อง

จากตารางที่ 2 แนวคิดการพัฒนาเนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน 6 ข้อ คือ

1. รูปแบบสุนทรียะ ประสพการณ์ทางสุนทรียะ และลักษณะประสพการณ์ทางสุนทรียะ (Md = 4.89, IR = 0.29)
2. ความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์ สุนทรียภาพ และสุนทรียศึกษา (Md = 4.81, IR = 0.74)
3. การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าทางสุนทรียภาพของศิลปะตะวันตก ศิลปะไทย และศิลปะพื้นบ้าน (Md = 4.81, IR = 0.91)

4. คุณค่าทางสุนทรียภาพในผลงานศิลปะตามภูมิปัญญาไทย (Md = 4.71, IR = 1.03)

5. คุณค่าของศิลปะและสุนทรียศาสตร์ (Md = 4.58, IR = 1.11)

6. ทฤษฎีศิลปะ (Md = 4.58, IR = 1.11) ในแนวคิดนี้ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยกับทฤษฎีศิลปะในระดับมากที่สุด 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีการแสดงออกซึ่งความรู้สึก (Md = 4.58, IR = 1.11) และทฤษฎีการเลียนแบบ (Md = 4.58, IR = 1.29) และเห็นด้วยในระดับมาก 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีรูปทรง (Md = 4.40, IR = 1.26) ทฤษฎีประสบการณ์ (Md = 4.08, IR = 0.96) และทฤษฎีการเลือก (รสนิยม) (Md = 3.87, IR = 1.39)

ส่วนแนวคิดการพัฒนาเนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน คือ สุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ (จิตรกรรม ประติมากรรม) สถาปัตยกรรมและสุนทรียภาพในแขนงอื่นๆ อาทิ ดนตรี วรรณกรรม ศิลปะการแสดง พอสั่งเขป (Md = 4.58, IR = 1.67)

นอกจากนี้แนวคิดการพัฒนาเนื้อหาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากและสอดคล้องกัน 4 ข้อ คือ

1. การประยุกต์ใช้ทฤษฎีสุนทรียศึกษาสู่การปฏิบัติกรออกแบบสร้างแผนการสอน ประกอบสื่อตามความเหมาะสมกับระดับการเรียนรู้ (ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา) (Md = 4.40, IR = 1.10)

2. ความรู้ทฤษฎีสุนทรียศึกษาบางทฤษฎีที่พอจะประยุกต์ใช้กับระดับที่นักศึกษาจะไปสอน (ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา) อาทิ ทฤษฎีสุนทรียศึกษาของโบรดี (Md = 4.40, IR = 1.26)

3. ความสัมพันธ์กันระหว่างสุนทรียศาสตร์ ปรัชญาและการศึกษา (Md = 4.40, IR = 1.26)

4. ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะพอสั่งเขป (Md = 4.25, IR = 1.02)

ตารางที่ 3 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

แนวคิดการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา	มัธยฐาน (Md)	พิสัยระหว่างควอไทล์ (IR)	ระดับความเห็น	ความสอดคล้อง
1. มีการเตรียมวางแผนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ที่สอดคล้องกับหลักสูตรศิลปศึกษา	4.58	0.99	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. กิจกรรมการเรียนการสอนควรมุ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ได้รับประสบการณ์จริง และในลักษณะบูรณาการ	4.95	0.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
3. ให้ความสำคัญกับผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็น	4.95	0.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
4. วิธีสอนโดยการบรรยายยังคงมีความสำคัญ แต่บทบาทควรเป็นไปในลักษณะการให้หลักการ ทฤษฎี และการเสริมข้อมูลสิ่งเร้าให้เกิดการเรียนรู้	4.40	1.26	มาก	สอดคล้อง
5. มีวิธีสอนโดยการอภิปรายและซักถามโดยไม่มีสื่อประกอบการสอน	3.33	2.71	ปานกลาง	ไม่สอดคล้อง
6. มีวิธีสอนโดยการอภิปรายและซักถามประกอบสื่อ อาทิ วีดิทัศน์	4.89	0.32	มากที่สุด	สอดคล้อง
7. มีวิธีสอนโดยการสอนแบบสืบสอบ	4.58	1.67	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
8. มีวิธีสอนโดยการทัศนศึกษานอกสถานที่	4.40	1.26	มาก	สอดคล้อง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

แนวคิดการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน วิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา	มัธยฐาน (Md)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ สอดคล้อง
9. มีการใช้สื่อเทคโนโลยีหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์แทน สื่อที่เป็นรูปภาพหรือภาพนิ่งในการเรียน การสอนและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	4.40	1.26	มาก	สอดคล้อง
10. การเชิญวิทยากรในศิลปะสาขาอื่นมาบรรยาย พิเศษ อาทิ วิทยากรทางสาขาดนตรี	4.12	1.37	มาก	สอดคล้อง
11. กำหนดกิจกรรมให้นักศึกษาออกแบบแผนการ สอนในระดับประถมศึกษา, มัธยมศึกษา และ สาธิตการสอนให้นักศึกษาดู	4.12	1.37	มาก	สอดคล้อง
12. ให้นักศึกษาทดลองปฏิบัติงานศิลปะที่สอดคล้อง กับทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์	4.25	1.02	มาก	สอดคล้อง
13. มีการใช้เอกสารประกอบการสอนที่ปรับและ เรียบเรียงเนื้อหาในเชิงบูรณาการ	4.20	1.16	มาก	สอดคล้อง
14. แนะนำแหล่งข้อมูลเพื่อการค้นคว้า	4.71	0.92	มากที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 3 แนวคิดการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตร
ศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกัน
5 ข้อ คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอนควรมุ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ได้รับประสบการณ์
จริง และในลักษณะบูรณาการ (Md = 4.95, IR = 0.03)
2. ให้ความสำคัญกับผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็น (Md = 4.95, IR = 0.03)
3. มีวิธีสอนโดยการอภิปรายและซักถามประกอบสื่อ อาทิ วีดิทัศน์
(Md = 4.89, IR = 0.32)

4. แนะนำแหล่งข้อมูลเพื่อการค้นคว้า (Md = 4.71, IR = 0.92)
5. มีการเตรียมวางแผนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ที่สอดคล้องกับหลักสูตรศิลปศึกษา (Md = 4.58, IR = 0.99)

ส่วนแนวความคิดการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน คือ มีวิธีสอนโดยการสอนแบบสืบสอบ (Md = 4.58, IR = 1.67)

นอกจากนี้แนวความคิดการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากและสอดคล้องกัน 7 ข้อ คือ

1. วิธีสอนโดยการบรรยายยังคงมีความสำคัญ แต่บทบาทควรเป็นไปในลักษณะการให้หลักการ ทฤษฎี และการเสริมข้อมูลสิ่งเร้าให้เกิดการเรียนรู้ (Md = 4.40, IR = 1.26)
2. มีวิธีสอนโดยการทัศนศึกษานอกสถานที่ (Md = 4.40, IR = 1.26)
3. มีการใช้สื่อเทคโนโลยีหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์แทนสื่อที่เป็นรูปภาพหรือภาพหนึ่งในการเรียนการสอนและการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Md = 4.40, IR = 1.26)
4. ให้นักศึกษาทดลองปฏิบัติงานศิลปะที่สอดคล้องกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ (Md = 4.25, IR = 1.02)
5. มีการใช้เอกสารประกอบการสอนที่ปรับและเรียบเรียงเนื้อหาในเชิงบูรณาการ (Md = 4.20, IR = 1.16)
6. การเชิญวิทยากรในศิลปะสาขาอื่นมาบรรยายพิเศษ อาทิ วิทยากรทางสาขาดนตรี (Md = 4.12, IR = 1.37)
7. กำหนดกิจกรรมให้นักศึกษาออกแบบแผนการสอนในระดับประถมศึกษา, มัธยมศึกษา และสาธิตการสอนให้นักศึกษาดู (Md = 4.12, IR = 1.37)

และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับปานกลางว่า มีวิธีสอนโดยการอภิปรายและซักถามโดยไม่มีสื่อประกอบการสอน (Md = 3.33) ซึ่งเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน (IR = 2.71)

ตารางที่ 4 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

แนวคิดการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ในวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา	มัธยฐาน (Md)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ สอดคล้อง
1. สื่อทางสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษา และ ศิลปะที่เหมาะสมกับกระบวนการเรียนการสอน				
ตำรา	4.81	0.74	มากที่สุด	สอดคล้อง
หนังสือ	4.71	1.24	มากที่สุด	สอดคล้อง
วารสาร	4.71	0.92	มากที่สุด	สอดคล้อง
วิทยากร	4.71	1.24	มากที่สุด	สอดคล้อง
เอกสารประกอบการสอน	4.71	0.92	มากที่สุด	สอดคล้อง
ผลงานจริงทางทัศนศิลป์	4.89	0.29	มากที่สุด	สอดคล้อง
ภาพจำลองงานทัศนศิลป์	4.89	0.94	มากที่สุด	สอดคล้อง
สไลด์ หรือ สไลด์มัลติวิชั่น	4.81	0.79	มากที่สุด	สอดคล้อง
แผ่นภาพโปร่งแสง	4.12	1.73	มาก	ไม่สอดคล้อง
วีดิทัศน์ หรือภาพยนตร์	4.81	0.91	มากที่สุด	สอดคล้อง
สื่อเทคโนโลยี หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์	4.71	1.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. สื่อควรมีความกว้างหลากหลายและทันสมัยเพื่อ กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกลับสัมผัสในเชิงสุนทรียะ	4.71	1.24	มากที่สุด	สอดคล้อง
3. สื่อเทคโนโลยี โดยเฉพาะการค้นคว้าทางระบบ อินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้น	4.40	2.08	มาก	ไม่สอดคล้อง
4. การทัศนศึกษา โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์หรือ หอศิลปะและธรรมชาติเป็นสื่อที่สำคัญในการ รับรู้เชิงสุนทรียะ	4.71	0.92	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

แนวความคิดการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ในวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา	มัธยมศึกษา (Md)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ สอดคล้อง
5. การศึกษาสื่อ และประยุกต์ใช้สื่อการสอนให้ เหมาะสมกับความเป็นไปได้ของท้องถิ่นที่ นักศึกษาจะออกไปสอน อาทิ หัตถกรรมพื้น- บ้าน, วัตถุตามธรรมชาติ เป็นประเด็นที่ควรได้ รับการเสนอแนะ	4.71	0.94	มากที่สุด	สอดคล้อง
6. การเลือกสื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหา และการ เลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับสื่อเป็นสิ่งสำคัญใน การเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน	4.71	1.24	มากที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 4 แนวความคิดพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกันในสื่อทางสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษา และศิลปะที่เหมาะสมกับกระบวนการเรียนการสอน คือ ผลงานจริงทางทัศนศิลป์ (Md = 4.89, IR = 0.29) ภาพจำลองงานทัศนศิลป์ (Md = 4.89, IR = 0.94) ตำรา (Md = 4.81, IR = 0.74) สไลด์ หรือสไลด์มัลติมีเดีย (Md = 4.81, IR = 0.79) วิดีทัศน์หรือภาพยนตร์ (Md = 4.81, IR = 0.91) เอกสารประกอบการสอน (Md = 4.71, IR = 0.92) วารสาร (Md = 4.71, IR = 0.92) สื่อเทคโนโลยี หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Md = 4.71, IR = 1.03) หนังสือ (Md = 4.71, IR = 1.24) วิทยากร (Md = 4.71, IR = 1.24) และเห็นด้วยในระดับมาก คือ แผ่นภาพโปสเตอร์ (Md = 4.12) ซึ่งเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน (IR = 1.73)

ส่วนแนวความคิดพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน 4 ข้อ คือ

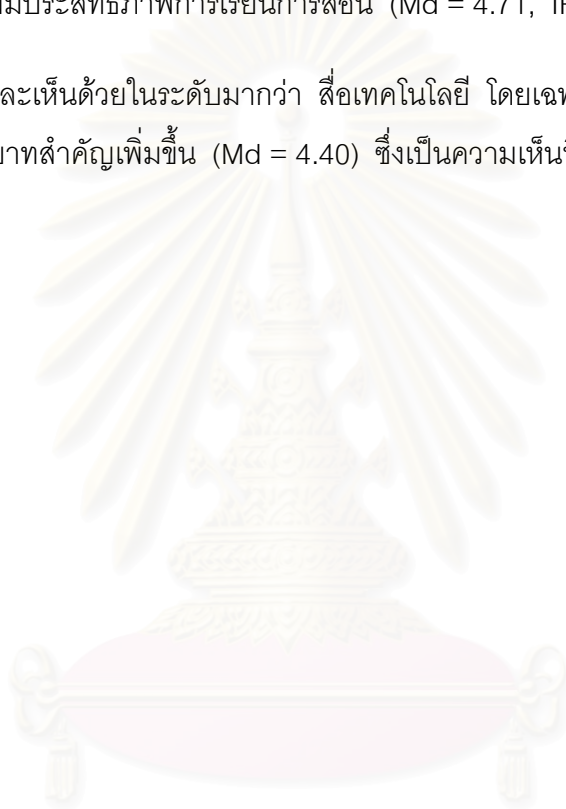
1. การทัศนศึกษา โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถานหรือหอศิลป์และธรรมชาติเป็นสื่อที่สำคัญในการรับรู้เชิงสุนทรียะ (Md = 4.71, IR = 0.92)
2. การศึกษาสื่อ และประยุกต์ใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับความเป็นไปได้ของ

ท้องถิ่นที่นักศึกษาจะออกไปสอน อาทิ หัตถกรรมพื้นบ้าน, วัตถุตามธรรมชาติเป็นประเด็นที่ควรได้รับการเสนอแนะ (Md = 4.71, IR = 0.92)

3. สื่อควรมีความกว้างหลากหลายและทันสมัยเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกสัมผัสในเชิงสุนทรีย์ (Md = 4.71, IR = 1.24)

4. การเลือกสื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหา และการเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับสื่อเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน (Md = 4.71, IR = 1.24)

และเห็นด้วยในระดับมากกว่า สื่อเทคโนโลยี โดยเฉพาะการค้นคว้าทางระบบอินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้น (Md = 4.40) ซึ่งเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน (IR = 2.08)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดการพัฒนาการวัดผลและประเมินผลวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

แนวคิดการพัฒนาการวัดผลและประเมินผล วิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา	มัธยฐาน (Md)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ สอดคล้อง
1. แจ้งถึงเกณฑ์ที่ต้องการประเมินผลให้นักศึกษา ได้รับรู้ก่อนการเรียน	4.71	1.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนทุกครั้งที่จบ แต่ละเนื้อหา	4.00	1.13	มาก	สอดคล้อง
3. วิธีการวัดผลและประเมินผล				
จากแบบทดสอบ	4.71	0.92	มากที่สุด	สอดคล้อง
จากการทำรายงาน และแผนการสอน	4.58	1.10	มากที่สุด	สอดคล้อง
จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม	4.71	1.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
จากการนำเสนอ	4.58	1.29	มากที่สุด	สอดคล้อง
จากการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน	4.40	2.08	มาก	ไม่สอดคล้อง
จากการสัมภาษณ์	4.71	1.86	มากที่สุด	ไม่สอดคล้อง
4. การวัดผลและประเมินผลจะเป็นไปตามเกณฑ์ที่ กำหนดไว้ก่อน	4.58	1.10	มากที่สุด	สอดคล้อง
5. มีหลักการและทฤษฎีชัดเจนในการกำหนด เกณฑ์การวัดผล และประเมินผลวิชา สุนทรียศาสตร์	4.71	1.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
6. เปิดโอกาสให้นักศึกษาร่วมสร้างเกณฑ์การวัด ผลและประเมินผล และร่วมประเมินผลของ เพื่อนนักศึกษา	4.40	1.53	มาก	ไม่สอดคล้อง
7. การประเมินผลเป็นการประเมินผลทั้งที่เป็นราย บุคคลและเป็นกลุ่ม	4.58	1.29	มากที่สุด	สอดคล้อง

ตารางที่ 5 (ต่อ)

แนวคิดการพัฒนาการวัดผลและประเมินผล วิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา	มัธยฐาน (Md)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ สอดคล้อง
8. การวัดผลและประเมินผลเป็นแบบบูรณาการ ร่วมกัน	4.58	1.10	มากที่สุด	สอดคล้อง
9. การประเมินผลคุณค่าทางสุนทรียภาพขึ้นอยู่กับ การใช้ถ้อยคำภาษาถกแถลงหรืออภิปราย หรือ เขียนตอบคำถามในลักษณะที่บ่งบอกถึงความ ซาบซึ้งเห็นคุณค่า	4.40	1.26	มาก	สอดคล้อง
10. ระบบการประเมินผลด้านสุนทรียภาพในทฤษฎี การสอนสุนทรียศาสตร์ของนักการศึกษาไทย และต่างประเทศ อาจารย์สามารถนำไปปรับใช้ จริงได้ในการประเมินผลการเรียนการสอน	4.40	2.08	มาก	ไม่สอดคล้อง
11. ระบบเกรดยังมีความเหมาะสมในการประเมิน- ผล	4.20	1.16	มาก	สอดคล้อง
12. มีการนำการวัดผลและประเมินผลมาปรับปรุง การเรียนการสอน	4.71	0.92	มากที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 5 แนวคิดการพัฒนาการวัดผลและประเมินผลวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกันในวิธีการวัดผลและประเมินผล คือ จากแบบทดสอบ (Md = 4.71, IR = 0.92) จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Md = 4.71, IR = 1.03) จากการทำรายงานและแผนการสอน (Md = 4.58, IR = 1.10) และจากการนำเสนอ (Md = 4.58, IR = 1.29) และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน คือ จากการสัมภาษณ์ (Md = 4.71, IR = 1.86) และเห็นด้วยในระดับมาก จากการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน (Md = 4.40) ซึ่งเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน (IR = 2.08)

ส่วนแนวความคิดการพัฒนาการวัดผลและประเมินผลที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน 6 ข้อ คือ

1. มีการนำการวัดผลและประเมินผลมาปรับปรุงการเรียนการสอน (Md = 4.71, IR = 0.92)
2. แจ้งถึงเกณฑ์ที่ต้องการประเมินผลให้นักศึกษาได้รับรู้ก่อนการเรียน (Md = 4.71, IR = 1.03)
3. มีหลักการและทฤษฎีชัดเจนในการกำหนดเกณฑ์การวัดผล และประเมินผล วิชาสุนทรียศาสตร์ (Md = 4.71, IR = 1.03)
4. การวัดผลและประเมินผลจะเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก่อน (Md = 4.58, IR = 1.10)
5. การวัดผลและประเมินผลเป็นแบบบูรณาการร่วมกัน (Md = 4.58, IR = 1.10)
6. การประเมินผลเป็นการประเมินผลทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม (Md = 4.58, IR = 1.10)

นอกจากนี้แนวความคิดการพัฒนาการวัดผลและประเมินผลที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากและสอดคล้องกัน 3 ข้อ คือ

1. การประเมินผลคุณค่าทางสุนทรียภาพขึ้นอยู่กับการใช้ถ้อยคำภาษาถกแถลง หรืออภิปราย หรือเขียนคำตอบในลักษณะที่บ่งบอกถึงความซาบซึ้งเห็นคุณค่า (Md = 4.40, IR = 1.26)
2. ระบบเกเรตยังมีความเหมาะสมในการประเมินผล (Md = 4.20, IR = 1.16)
3. มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ทุกครั้งที่จบแต่ละเนื้อหา (Md = 4.00, IR = 1.13)

และเห็นด้วยในระดับมาก และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน 2 ข้อ คือ เปิดโอกาสให้นักศึกษาร่วมสร้างเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล และร่วมประเมินผลของเพื่อน - นักศึกษา (Md = 4.40, IR = 1.53) และ ระบบการประเมินผลด้านสุนทรียภาพในทฤษฎีการสอน สุนทรียศาสตร์ของนักการศึกษาไทยและต่างประเทศ อาจารย์สามารถนำไปปรับใช้จริงได้ในการ ประเมินผลการเรียนการสอน (Md = 4.40, IR = 2.08)

ตารางที่ 6 ค่ามัธยฐานและค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ของแนวคิดในการเสริมการ
พัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

แนวคิดในการเสริมการพัฒนาการเรียนการสอน วิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา	มัธยฐาน (Md)	พิสัย ระหว่าง ควอไทล์ (IR)	ระดับ ความ คิดเห็น	ความ สอดคล้อง
1. การติดตามข่าวสารการปฏิรูปการศึกษา และ การศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเรียนการ สอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา	4.58	0.99	มากที่สุด	สอดคล้อง
2. มีการจัดให้มีการประชุมสัมมนาทางวิชาการ ด้านการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์หรือ สุนทรียศึกษา ประจำปี และหมุนเวียนตาม สถาบันอุดมศึกษา	4.58	1.10	มากที่สุด	สอดคล้อง
3. สถาบันอุดมศึกษามีความร่วมมือด้านการเรียน การสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ร่วมกัน	4.40	1.53	มาก	ไม่สอดคล้อง
4. ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาให้ สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในแนว การปฏิรูปการศึกษา	4.42	0.99	มาก	สอดคล้อง
5. มีการส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยทางการเรียน การสอนสุนทรียศาสตร์มากกว่าทฤษฎีทาง สุนทรียศาสตร์	4.12	1.62	มาก	ไม่สอดคล้อง
6. มีการใช้ผลการศึกษาจากงานวิจัยมาปรับใช้ใน การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ ในหลักสูตรศิลปศึกษา	4.71	1.03	มากที่สุด	สอดคล้อง
7. การพัฒนาและผลิตหนังสือและตำราเรียน สุนทรียศาสตร์หรือสุนทรียศึกษาให้เหมาะสมกับ การเรียนรู้ทางศิลปศึกษา	4.81	0.74	มากที่สุด	สอดคล้อง

จากตารางที่ 6 แนวคิดในการเสริมการพัฒนากการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกัน 4 ข้อ คือ

1. การพัฒนาและผลิตหนังสือและตำราเรียนสุนทรียศาสตร์หรือสุนทรียศึกษาให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา (Md = 4.81, IR = 0.74)
2. มีการใช้ผลการศึกษาจากงานวิจัยมาปรับใช้ในการพัฒนากการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา (Md = 4.71, IR = 1.03)
3. การติดตามข่าวสารการปฏิรูปการศึกษา และการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นการส่งเสริมพัฒนากการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา (Md = 4.58, IR = 0.99)
4. มีการจัดให้มีการประชุมสัมมนาทางวิชาการด้านการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ หรือสุนทรียศึกษา ประจำปี และหมุนเวียนตามสถาบันอุดมศึกษา (Md = 4.58, IR = 1.10)

ส่วนแนวคิดในการเสริมการพัฒนากการเรียนการสอนที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากและสอดคล้องกัน คือ ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในแนวการปฏิรูปการศึกษา (Md = 4.42, IR = 0.99)

และเห็นด้วยในระดับมาก และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน 2 ข้อ คือ สถาบันอุดมศึกษา มีความร่วมมือด้านการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ร่วมกัน (Md = 4.40, IR = 1.53) และมีการส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยทางด้านการเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์มากกว่า ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ (Md = 4.12, IR = 1.62)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โดยศึกษาแนวความคิดการพัฒนาใน 6 ด้านคือ จุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล และแนวคิดในการเสริมการพัฒนา

การดำเนินการวิจัยใช้การวิเคราะห์เอกสารและการประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ในรูปแบบที่เรียกว่า Mini EDFR ในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 11 ท่าน ซึ่งเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากนักวิชาการศิลปศึกษา นักวิชาการสุนทรียศาสตร์ และคณาจารย์ที่รับผิดชอบในการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ในรอบแรก แล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาจัดทำเป็นแบบสอบถามชนิดประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน เพื่อให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 2 ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามมาคำนวณหาค่ามัธยฐาน (Median) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) โดยพิจารณาข้อความแนวความคิดการพัฒนาที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ไม่เกิน 1.50 ซึ่งแสดงว่าแนวความคิดการพัฒนาข้อความนั้นผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยมากที่สุดและเป็นข้อความที่สอดคล้องกัน ในส่วนค่าระดับความคิดเห็นและความสอดคล้องและไม่สอดคล้องกัน ในข้อความสำคัญอื่นๆ ผู้วิจัยจะพิจารณาอภิปรายเสริมร่วมด้วยในการอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีแนวทางการพัฒนาสามารถสรุปผลการวิจัยในประเด็นต่างๆ ดังนี้

การพัฒนาจุดประสงค์การเรียนรู้การสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน 5 ข้อ ดังนี้

1. เพื่อให้เห็นความสำคัญของคุณค่าทางสุนทรียภาพอันเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศิลปะ (Md = 4.81, IR = 0.74)
2. เพื่อให้มีความสามารถในการวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียภาพได้อย่างมีหลักการและเหตุผล (Md = 4.81, IR = 0.74)
3. เพื่อให้สามารถรับรู้ หรือรู้รสของประสบการณ์ทางสุนทรียะ (MD = 4.71, IR = 0.92)
4. เพื่อให้เกิดทัศนคติที่กว้างและหลากหลายในเรื่องของสุนทรียภาพ (Md = 4.71, IR = 0.92)
5. เพื่อให้สามารถประยุกต์ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษามาสู่การปฏิบัติจริงในการวางแผนการเรียนการสอนศิลปะ (ศิลปศึกษา) (Md = 4.58, IR = 1.11)

ส่วนความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และเป็นความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ เพื่อให้เกิดความภูมิใจในคุณค่าทางสุนทรียภาพของผลงานศิลปะตามภูมิปัญญาไทย (Md = 4.58, IR = 1.67)

การพัฒนาเนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน 6 ข้อ ดังนี้

1. รูปแบบสุนทรียะ ประสบการณ์ทางสุนทรียะ และลักษณะประสบการณ์ทางสุนทรียะ (Md = 4.89, IR = 0.29)
2. ความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์ สุนทรียภาพ และสุนทรียศึกษา (Md = 4.81, IR = 0.74)
3. การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าทางสุนทรียภาพของศิลปะตะวันตก ศิลปะไทย และศิลปะพื้นบ้าน (Md = 4.81, IR = 0.91)

4. คุณค่าทางสุนทรียภาพในผลงานศิลปะตามภูมิปัญญาไทย (Md = 4.71, IR = 1.03)
  5. คุณค่าของศิลปะและสุนทรียศาสตร์ (Md = 4.58, IR = 1.11)
  6. ทฤษฎีศิลปะ (Md = 4.58, IR = 1.11)
    - 6.1 ทฤษฎีการแสดงออกซึ่งความรู้สึก (Md = 4.58, IR = 1.11)
    - 6.2 ทฤษฎีการเลียนแบบ (Md = 4.58, IR = 1.29)
- ส่วนความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและเป็นความเห็นไม่สอดคล้องกันคือ สุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ (จิตรกรรม ประติมากรรม) สถาปัตยกรรมและสุนทรียภาพในแขนงอื่นๆ อาทิ ดนตรี วรรณกรรม ศิลปะการแสดง พอสังเขป (Md = 4.58, IR = 1.67)

การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน 5 ข้อ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนควรมุ่งให้ผู้เรียน ได้ปฏิบัติจริงได้รับประสบการณ์จริงและในลักษณะบูรณาการ (Md = 4.95, IR = 0.03)
2. ให้ความสำคัญกับผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็น (Md = 4.95, IR = 0.03)
3. มีวิธีสอนโดยการอภิปรายและซักถามประกอบสื่อ อาทิ วีดิทัศน์ (Md = 4.89, IR = 0.32)
4. แนะนำแหล่งข้อมูลเพื่อการค้นคว้า (Md = 4.71, IR = 0.92)
5. มีการเตรียมวางแผนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ที่สอดคล้องกับหลักสูตรศิลปศึกษา (Md = 4.58, IR = 0.99)

ส่วนความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และเป็นความเห็นไม่สอดคล้องกัน คือ มีวิธีสอนโดยการสอนแบบสืบสอบ (Md = 4.58, IR = 1.67)

การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน 5 ข้อ ดังนี้

1. สื่อทางสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษาและศิลปะที่เหมาะสมกับกระบวนการเรียนการสอน
  - 1.1 ผลงานจริงทางทัศนศิลป์ (Md = 4.89, IR = 0.29)
  - 1.2 ภาพจำลองงานทัศนศิลป์ (Md = 4.81, IR = 0.79)
  - 1.3 วีดิทัศน์ หรือภาพยนตร์ (Md = 4.81, IR = 0.91)
  - 1.4 เอกสารประกอบการสอน (Md = 4.71, IR = 0.92)
  - 1.5 วารสาร (Md = 4.71, IR = 0.92)
  - 1.6 สื่อเทคโนโลยี หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Md = 4.71, IR = 1.03)
  - 1.7 หนังสือ (Md = 4.71, IR = 1.24)
  - 1.8 วิทยากร (Md = 4.71, IR = 1.24)
2. การทัศนศึกษาโบราณสถาน พิพิธภัณฑหรือหอศิลปะและธรรมชาติเป็นสื่อที่สำคัญในการรับรู้เชิงสุนทรียะ (Md = 4.71, IR = 0.92)
3. การศึกษาสื่อ และประยุกต์ใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับความเป็นไปได้ของท้องถิ่นที่นักศึกษาจะออกไปสอน อาทิ หัตถกรรมพื้นบ้าน, วัตถุตามธรรมชาติเป็นประเด็นที่ควรได้รับการเสนอแนะ (Md = 4.71, IR = 0.92)
4. สื่อควรมีความกว้างหลากหลายและทันสมัยเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในเชิงสุนทรียะ (Md = 4.71, IR = 1.24)
5. การเลือกสื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหาและการเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับสื่อเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน (Md = 4.71, IR = 1.24)

การพัฒนาการวัดผลและประเมินผลวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญพบว่ามีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน 7 ข้อ ดังนี้

1. วิธีการวัดผลและประเมินผล
  - 1.1 จากแบบทดสอบ (Md = 4.71, IR = 0.92)

- 1.2 จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Md = 4.71, IR = 1.03)
  - 1.3 จากการทำรายงานและแผนการสอน (Md = 4.58, IR = 1.10)
  - 1.4 จากการนำเสนอ (Md = 4.58, IR = 1.29)
- เป็นความคิดเห็นในระดับมากที่สุด และเป็นความเห็นไม่สอดคล้องกันคือ
- 1.5 จากการสัมภาษณ์ (Md = 4.71, IR = 1.86)
  2. มีการนำการวัดผลและประเมินผลมาปรับปรุงการเรียนการสอน (Md = 4.71, IR = 0.92)
  3. แจ้งถึงเกณฑ์ที่ต้องการประเมินผลให้นักศึกษาได้รับรู้ก่อนการเรียน (Md = 4.71, IR = 1.03)
  4. มีหลักการและทฤษฎีชัดเจนในการกำหนดเกณฑ์การวัดผล และประเมินผลวิชาสุนทรียศาสตร์ (Md = 4.71, IR = 1.03)
  5. การวัดผลและประเมินผลจะเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก่อน (Md = 4.58, IR = 1.10)
  6. การวัดผลและประเมินผลเป็นแบบบูรณาการร่วมกัน (Md = 4.58, IR = 1.10)
  7. การประเมินผลเป็นการประเมินผลทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม (Md = 4.58, IR = 1.29)

แนวคิดในการเสริมการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์

เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน 4 ข้อ ดังนี้

1. การพัฒนาและผลิตหนังสือและตำราเรียนสุนทรียศาสตร์หรือสุนทรียศึกษาให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา (Md = 4.81, IR = 0.74)
2. มีการใช้ผลการศึกษาจากงานวิจัยมาปรับใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา (Md = 4.71, IR = 1.03)
3. การติดตามข่าวสารการปฏิรูปการศึกษา และการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา (Md = 4.58, IR = 0.99)

4. มีการจัดให้มีการประชุมสัมมนาทางวิชาการด้านการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์หรือสุนทรียศึกษา ประจำปี และหมุนเวียนตามสถาบันอุดมศึกษา (Md = 4.58, IR = 1.10)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นสำคัญเพื่อนำมาอภิปรายผลการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย มีข้อค้นพบที่น่าสนใจหลายประการ ซึ่งอภิปรายได้ดังต่อไปนี้

การพัฒนาจุดประสงค์การเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

จากผลการวิจัยปรากฏว่าจุดประสงค์การเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน คือ

1. เพื่อให้เห็นความสำคัญของคุณค่าทางสุนทรียภาพอันเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่ง วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2536) ได้ให้ข้อคิดว่าการเรียนรู้ทางสุนทรียศาสตร์มีคุณค่าส่งเสริมให้บุคคลเข้าใจเกี่ยวกับความงาม การใช้ความคิด จินตนาการ และการใช้เหตุผลในความพึงพอใจในความงามของงานศิลปะหรือความพึงพอใจทางสุนทรียภาพ จึงเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดจนเป็นเป้าหมายสูงสุดของการจัดการศึกษาศิลปะ (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2529) ดังนั้นการให้ความสำคัญกับคุณค่าทางสุนทรียภาพจึงสำคัญต่อการเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์

2. เพื่อให้มีความสามารถในการวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียภาพได้อย่างมีหลักการและเหตุผล และเพื่อให้เกิดทัศนคติที่กว้างและหลากหลายในเรื่องของสุนทรียภาพ ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน ซึ่ง Johansen (1978) กล่าวว่า การพูดถึงศิลปะในเชิงสุนทรีย์นั้นเป็นการพูดที่แสดงภูมิปัญญาแห่งผู้รู้ถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผลงานนั้น ซึ่งจากการวิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียภาพนั้น Broudy (1972 อ้างถึงใน มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2541) สรุปว่าขั้นตอนสุดท้ายของการเรียนการสอนศิลปะก็เพื่อให้ผู้เรียนเกิด “ความรักอย่างรู้แจ้ง” อันเป็นความรักเห็นคุณค่าทางสุนทรียภาพที่มีรากฐานมาจากความรู้และได้

วิเคราะห์โดยถ่องแท้แล้ว และสอดคล้องกับวิรุณ ตั้งเจริญ ที่กล่าวว่า ควรเป็นการเรียนการสอนเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีกว้างและหลากหลายในเรื่องของความงาม เกิดทัศนคติและความเข้าใจ ไม่ใช่เพียงตัวความรู้ (วิรุณ ตั้งเจริญ, จดหมาย, 23 พฤศจิกายน 2543)

3. เพื่อให้สามารถรับรู้หรือรู้รสของประสบการณ์ทางสุนทรียะที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กิริติ บุญเจือ (2522) และนิพาดา เทวกุล (2528) ที่กล่าวว่าสิ่งที่สำคัญในการศึกษาสุนทรียศาสตร์ก็คือ การตอบสนองหรือประสบการณ์ที่มีลักษณะพิเศษทำให้เกิดความพึงพอใจในงานศิลปะหรือสิ่งสวยงามตามธรรมชาติที่ก่อให้เกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะ และสอดคล้องกับแนวความคิดของอารี สุทธิพันธุ์ (2533) ที่กล่าวว่าประสบการณ์ทางสุนทรียะมีส่วนสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์มาก เพราะช่วยให้คลายจากโลกแห่งความเป็นจริง เข้าไปสัมผัสกับโลกของความสุขทางอารมณ์จึงมีความจำเป็นสำหรับผู้เรียน เพราะจะทำให้ผู้เรียนมีความสุขและมีสุขภาพจิตดี อันจะเป็นพื้นฐานให้เป็นคนดี มีคุณธรรมต่อไป ผู้วิจัยมีความคิดว่าการรับรู้ความงามที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น ทำให้เราได้รับความสุข ความสบายใจ อันนำไปสู่ประสบการณ์ที่ดีงามในการเรียนการสอนศิลปะเป็นสิ่งสำคัญมาก

4. เพื่อให้สามารถประยุกต์ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษามาสู่การปฏิบัติจริงในการวางแผนการเรียนการสอนศิลปะ (ศิลปศึกษา) ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน อันเป็นหลักการสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาไปสู่การถ่ายทอดได้ โดยเฉพาะการเป็นครูสอนศิลปะในระดับต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับเกษร ธิตะจारी (2541) ที่กล่าวว่าหลักสูตรศิลปศึกษาเน้นให้นิสิตมีความรู้ความเข้าใจศิลปะและศิลปศึกษา ที่สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้อย่างมีขั้นตอน และทฤษฎีเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนด้านสุนทรียสำหรับครูและนักวิชาการสาขาศิลปศึกษาทุกระดับที่จะนำไปประยุกต์ใช้ (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์, 2543)

5. เพื่อให้เกิดความภูมิใจในคุณค่าทางสุนทรียภาพของผลงานศิลปะตามภูมิปัญญาไทยเป็นส่วนที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยระดับมากที่สุด และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่าส่วนสำคัญของจุดประสงค์การเรียนสอนที่ให้ความสำคัญด้านศิลปะก็มีการให้ความเห็นด้วยระดับมากที่สุดอยู่แล้ว อันอาจทำให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาค่าความเห็นที่ไม่สอดคล้อง

คล้ายกันในแต่ละท่าน แต่โดยคำมัญฐานยังคงแสดงความเห็นด้วยของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุด ซึ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์พิชิต ชัยเสรี (สัมภาษณ์, 8 พฤศจิกายน 2543) ก็ได้กล่าวเสริมว่า สิ่งสำคัญต้องสอนให้ผู้เรียนเกิดความภูมิใจในภูมิปัญญาไทยแต่โบราณให้จงได้ ไม่ว่าจะมาจากสายไหน เช่น ถ้ามาทางสายทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) ก็ต้องสอนให้ภูมิใจจิตรกรรมไทย จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอว่าการให้ความสำคัญกับผลงานศิลปะตามภูมิปัญญาไทยต่อการเรียนการสอนวิชาทางศิลปะเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษาใน ส่วนภูมิภาคที่มีแหล่งศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นมากมาย

6. เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์กับการศึกษา และเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความแตกต่างระหว่างสุนทรียศาสตร์กับสุนทรียศึกษาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยระดับมากและสอดคล้องกัน ซึ่งความสำคัญนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2543) ได้กล่าวว่า สุนทรียศาสตร์ต่างกับสุนทรียศึกษา คือ สุนทรียศาสตร์เป็นศาสตร์ทางปรัชญาที่ศิลปินหรือนักศิลปะ อาจศึกษาและใช้ได้โดยตรงเป็นศาสตร์ว่าด้วยอะไรคือความงาม ความน่าซาบซึ้งเชิงศิลป์ มนุษย์ซึมซับความงามเช่นไร แต่เมื่อศิลปศึกษาซึ่งทำหน้าที่ด้านสอนคนให้เป็นครูหรือผู้สอนรับเอาศาสตร์นี้มาถ่ายทอด จะต้องนำเอาสุนทรียศาสตร์มาบวกกับวิชาการศึกษา (Education) เป็นสุนทรียศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาว่าด้วยจะทำให้มนุษย์เรียนรู้และเกิดสุนทรียได้เช่นไรเป็นหน้าที่หลัก ผู้วิจัยคิดว่าถ้าเรานิยามคำศัพท์ให้ชัดเจนจะได้รู้ว่ามันมีหนทางการเรียนการสอนที่แตกต่างกัน ดังนั้นการเข้าใจถึงประเด็นนี้จึงมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

การพัฒนาเนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

จากผลการวิจัยปรากฏว่า เนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน จะประกอบด้วย

1. รูปแบบสุนทรียะ ประสพการณ์ทางสุนทรียะ และลักษณะประสพการณ์ทางสุนทรียะ ซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญที่ทั้ง กิรติ บุญเจือ (2522) นิพาดา เทวกุล (2528) อารี สุทธิพันธุ์ (2533) สุเชาว์ พลอยชุม (2534) วิรัตน์ พิชญไพบุลย์ (2536) และจรรยา โกมุทรัตนานนท์ (2540) ระบุว่า เป็นสิ่งจำเป็นมาก เพราะปัญหาต่างๆ และเนื้อหาสาระที่สำคัญในการศึกษา สุนทรียศาสตร์เกิดขึ้นมาจากการมีประสพการณ์หรือการได้รับรู้สิ่งต่างๆ ในเชิงสุนทรียะ ประสพ-

การณ์ทางสุนทรียะจึงเป็นเนื้อหาสำคัญของการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ และ Green (1971) ย้ำว่า การสอนที่ให้ประสบการณ์ทางสุนทรียะคือการปลดปล่อยผู้เรียนไปสู่การเปลี่ยนแปลงในชีวิตของพวกเขา และเป็นเหตุผลหนึ่งในการผนวกผู้เรียนเข้ากับศิลปะ

2. ความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์ สุนทรียภาพ และสุนทรียศึกษา กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยระดับมากที่สุดและสอดคล้อง ซึ่งจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีแนวความคิดเห็นในแนวทางเดียวกันที่ผู้เรียนควรจะได้มีความเข้าใจในเนื้อหาส่วนนี้ และผู้สอนในหลักสูตรศิลปศึกษาต้องให้ความสำคัญ ตลอดจนเนื้อหาด้านทฤษฎีศิลปะก็เป็นความคิดเห็นด้วยระดับมากที่สุด และจำเป็นสำหรับผู้เรียนศิลปะต้องศึกษาคือ ทฤษฎีการแสดงออกซึ่งความรู้สึก ทฤษฎีการเลียนแบบ และทฤษฎีรูปทรง ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเป็นสามทฤษฎีหลักที่สำคัญต่อการเรียนการสอนศิลปะ ในส่วนของทฤษฎีประสบการณ์และทฤษฎีการเลือกนั้นผู้เชี่ยวชาญศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ ชมูณี (สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2543) กล่าวเสริมว่าทฤษฎีประสบการณ์ถ้าจะเอาไว้อภิปรายดี แต่ถ้าต้องเอาไปใช้งานวิเคราะห์อาจจะกว้างเกินไปจนใช้งานไม่สะดวก ดังนั้นการสอนทฤษฎีศิลปะควรพิจารณาให้เหมาะสมด้วย

3. การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าทางสุนทรียภาพของศิลปะตะวันตก ศิลปะไทย และศิลปะพื้นบ้าน คุณค่าของศิลปะและสุนทรียศาสตร์ และคุณค่าทางสุนทรียภาพในผลงานศิลปะตามภูมิปัญญาไทย ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน ซึ่ง Efland (1971) กล่าวว่า คุณค่าทางสุนทรียภาพนั้นเป็นหัวใจสำคัญของสาขาศิลปศึกษา และความรู้สึกนี้เจริญได้ด้วยประสบการณ์หรือการศึกษาอบรม และสอดคล้องกับวิรัตน์ พิชญไพบุลย์ (2528) ที่กล่าวว่า การพุดจาอภิปรายถึงปัญหาต่างๆ ของคุณค่าทางสุนทรียภาพ นับว่าเป็นหลักการสำหรับใช้ในการเรียนรู้เพื่อเข้าใจในปัญหาเกี่ยวกับงานศิลปะได้ และผู้วิจัยเห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาส่วนภูมิภาคหรือส่วนกลางก็ตามต้องเน้นสิ่งที่ใกล้ตัวและสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนได้ โดยเฉพาะศิลปะไทย ศิลปะพื้นบ้าน และผลงานศิลปะตามภูมิปัญญาไทย

4. สุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ (จิตรกรรม ประติมากรรม) สถาปัตยกรรมและสุนทรียภาพในแขนงอื่นๆ อาทิ ดนตรี วรรณกรรม ศิลปะการแสดง พอสังเขป เป็นเนื้อหาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน ซึ่งอาจพิจารณา

ได้ว่าเนื่องมาจากเนื้อหาอื่นๆ กล่าวถึงสุนทรียภาพของศิลปะ (ทัศนศิลป์) ในหลายประเด็นบ้างแล้ว อาจทำให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาค่าระดับความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน แต่โดยค่ามัธยฐานยังคงแสดงความเห็นด้วยในระดับมากที่สุด ซึ่ง Silverstein (1981) ระบุว่า สุนทรียศาสตร์มีความสำคัญต่อมนุษย์ซึ่งสามารถปลูกฝังได้ด้วยสุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) เป็นพื้นฐานต่อความสามารถในการวิเคราะห์สิ่งที่แลเห็น ได้ยิน สัมผัส ทั้งต่อผลงานศิลปะและการกระทำด้านศิลปะทุกแขนง เช่น นาฏศิลป์ ดนตรี วรรณกรรม ศิลปะการแสดง และทัศนศิลป์

ส่วนการพัฒนาเนื้อหาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมาก และสอดคล้องกัน ประกอบด้วย การประยุกต์ใช้ทฤษฎีสุนทรียศึกษาสู่การปฏิบัติออกแบบสร้างแผนการสอน ประกอบสื่อตามความเหมาะสมกับการเรียนรู้ (ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา) และความรู้ทฤษฎีสุนทรียศึกษาบางทฤษฎีที่พอจะประยุกต์ใช้กับระดับที่นักศึกษาจะไปสอน (ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา) อาทิ ทฤษฎีสุนทรียศึกษาของโบรดี ซึ่งมะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (2541) ระบุถึงความสำคัญว่า ทฤษฎีสุนทรียศึกษาโดยเฉพาะทฤษฎีสุนทรียศึกษาของโบรดี จะกล่าวถึงเป้าหมายของการศึกษา เนื้อหาขั้นตอนการเรียนรู้ การจัดการด้านการเตรียมสื่อการสอน ประเภทของสื่อที่ใช้และการประเมินผล ซึ่งหัวใจของทฤษฎีนี้อยู่ที่สิ่งที่โบรดีเรียกว่า “การรับรู้อย่างมีศิลปะ” (Artistic perception) และทฤษฎีสุนทรียศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนด้านสุนทรียสำหรับครูและนักวิชาการสาขาศิลปศึกษาทุกระดับที่จะนำไปประยุกต์ใช้

การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

จากผลการวิจัยปรากฏว่า กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นด้วยระดับมากที่สุด และสอดคล้องกัน จะมุ่งพัฒนาเน้นที่

1. กิจกรรม การเรียนการสอนควรมุ่งให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ได้รับประสบการณ์จริง และในลักษณะบูรณาการ ตลอดจนให้ความสำคัญกับผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าคิดวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาจากงานวิจัยของวิชา อัสเวศน์ ที่พบว่า แนวการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์นั้นควรสร้างบรรยากาศที่ดี เปิดโอกาสให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็น ถิ่นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ยังเหมาะสมกับหลักสูตรศิลปศึกษา (วิชา อัสเวศน์, 2532) และเป็นความสำคัญมากซึ่งเกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พ.ศ.2542 ในมาตรา 22 ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการจัดการศึกษาในทิศทางการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยในทุกระดับการศึกษาที่จะต้องปฏิบัติตาม โดยเฉพาะในระดับปริญญาตรีควรเน้นการสอนที่มุ่งให้เกิดการคิดแบบวิเคราะห์ (ทพวงมหาวิทยาลัย, 2543)

2. มีวิธีสอนโดยการอภิปรายและซักถามประกอบสื่อ อาทิ วิดีทัศน์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ มีความเห็นด้วยระดับมากที่สุดและสอดคล้อง ซึ่งสอดคล้องกับ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) กล่าวว่า การสอนแบบอภิปรายจะทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการคิด พิจารณา วิเคราะห์ วิจัยสิ่งที่เรียนนั้น แล้วเสนอต่อให้ผู้สอนหรือผู้เรียนด้วยตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน นอกจากนี้ผู้เรียนจะให้ความสนใจในการมีสื่อประกอบแล้วนำมาอภิปรายร่วมกัน และกิดานันท์ มลิทอง (2543) กล่าวว่าไม่ว่าสื่อนั้นจะเป็นสื่อในรูปแบบใดก็ตาม ล้วนแต่เป็นทรัพยากรที่สามารถอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น และในการใช้สื่อการสอนผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาถึงลักษณะเฉพาะและคุณสมบัติของสื่อแต่ละชนิดเพื่อเลือกสื่อให้ตรงกับจุดประสงค์การสอนและสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. มีวิธีสอนโดยการสอนแบบสืบสอบ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน ซึ่งเสริมศรี ไชยศร (2539) อ้างถึงใน เกษร ธิตะจारी, 2543) กล่าวว่า การสอนแบบสืบสอบ เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักค้นคว้าหาความรู้ โดยใช้กระบวนการทางความคิด หาเหตุผล การค้นพบความรู้ หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยผู้สอนตั้งคำถามประเภทกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิด หาวิธีการแก้ปัญหาในการสอนแบบนี้ครูคือผู้ชี้แนะแนวทาง ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนที่ต้องแนะนำแหล่งข้อมูลเพื่อการค้นคว้าที่เป็นความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในระดับมากที่สุดเช่นกัน และจากงานวิจัยของ สุวิมล ว่องวานิช (2536) พบว่า นิสิตเห็นว่าการสอนแบบสืบสอบกระตุ้นให้เป็นผู้รู้จักคิด นิสิตส่วนใหญ่เห็นว่าการเรียนการสอนแบบสืบสอบดีกว่าแบบบรรยาย และนิสิตชอบการเรียนการสอนแบบที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักคิดแต่ต้องมีการแนะนำและให้เนื้อหาสาระประกอบด้วย วุฒิ วัฒนสิน (2542) กล่าวว่า การสอนศิลปะแบบสืบสอบเหมาะสำหรับ

การสอนรายวิชาที่หนักไปทางเนื้อหาสาระ หรือวิชาทางทฤษฎี โดยสรุปแม้ว่ากลุ่มผู้เชี่ยวชาญจะเห็นไม่สอดคล้องกัน แต่ความเห็นด้วยนั้นอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นวิธีสอนโดยการสอนแบบสืบสอบจึงมีความสำคัญกับกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์

4. วิธีสอนโดยการบรรยายยังคงมีความสำคัญแต่บทบาทควรเป็นไปในลักษณะการให้หลักการ ทฤษฎี และการเสริมข้อมูลสิ่งเร้าให้เกิดการเรียนรู้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากและสอดคล้องกัน ซึ่งไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน (2524) กล่าวถึงความสำคัญว่า การสอนแบบบรรยายจะเป็นการประหยัดเวลา ผู้สอนสามารถสรุปเนื้อหาจากที่ต่างๆ เป็นกลุ่มก้อนได้ง่าย ผู้วิจัยมีความคิดว่าการบรรยายยังคงสำคัญในวิชาทางทฤษฎีโดยเฉพาะวิชาที่มีเนื้อหามาก และซับซ้อนยุ่งยากต่อการเข้าใจ แต่วิธีการบรรยายคงต้องพัฒนาให้สอดคล้องเหมาะสมกับการเรียนรู้

5. มีวิธีสอนโดยการทัศนศึกษานอกสถานที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากและสอดคล้อง ซึ่งการศึกษานอกสถานที่จะมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้เห็นสภาพที่แท้จริงของสิ่งที่ศึกษาโดยสัมผัสกับของจริงและเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศของชั้นเรียนอีกด้วย (ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน, 2524) และกิดานันท์ มลิทอง (2543) กล่าวเสริมว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนร่วมทำงานเป็นกลุ่มและสร้างสรรค์ความรับผิดชอบร่วมกัน แต่ข้อจำกัดก็คือเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง และต้องเตรียมการและวางแผนการเดินทางโดยละเอียดรอบคอบ

6. ให้นักศึกษาทดลองปฏิบัติงานศิลปะที่สอดคล้องกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากและสอดคล้องกัน ซึ่งพีระพงษ์ กุลพิศาล (2531) กล่าวว่า การเรียนรู้สุนทรียศาสตร์สามารถเรียนรู้ได้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ สำหรับการเรียนรู้ทางปฏิบัติจะมีเนื้อหาและการปฏิบัติงานศิลปะที่เกี่ยวกับการรับรู้โดยตรงจากงานที่ผู้เรียนปฏิบัติว่าประสบการณ์ทางสุนทรียะจะเกิดขึ้นได้อย่างไร ผู้วิจัยมีข้อคิดเห็นว่าการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจะระบุในแนวทางเดียวกันว่าวิชาสุนทรียศาสตร์เป็นวิชาทางทฤษฎีอาจไม่มีเวลาสำหรับการปฏิบัติงานศิลปะ แต่ทุกท่านก็เห็นว่ามีความจำเป็นที่ผู้เรียนทางศิลปะหรือศิลปศึกษาจะต้องปฏิบัติงานศิลปะด้วย ในส่วนการปฏิบัติงานศิลปะศาสตราจารย์พิเศษ อารี สุทธิพันธุ์ (สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2543) กล่าวว่า การปฏิบัติงานศิลปะเป็นส่วนทำให้เกิดประสบการณ์ทางสุนทรียะ การสอนให้ผู้เรียนปฏิบัตินั้นเขา

สามารถพัฒนาการเล็อก เทคนิคกระบวนการและการแก้ปัญหาทั้งด้านความคิดและการกระทำได้ และการปฏิบัติงานศิลปะจะทำให้ผู้เรียนค้นหาความเป็นตัวของเขาเองได้เป็นอย่างดี

7. มีวิธีสอนโดยการอภิปรายและซักถามโดยไม่มีสื่อประกอบการสอน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับปานกลาง และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน ซึ่งอาจเนื่องมาจากการที่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาถึงความจำเป็นที่ต้องมีสื่อประกอบการเรียนการสอน และก็ยังพิจารณาได้อีกว่าเป็นวิชาทางทฤษฎีอาจจะไม่ต้องมีสื่อประกอบการเรียนการสอนได้ ถ้ามีการอภิปรายและซักถามที่มีการเตรียมพร้อมของผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศาสตราจารย์กิตติคุณ วิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์ (สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2543) ที่กล่าวว่า วิธีการอภิปรายและซักถามโดยการใช้การอุปมาอุปมัย สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเห็นภาพตามได้ ทั้งนี้ต้องขึ้นกับการเตรียมของผู้สอนและผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2543) กล่าวว่า การสนทนาถกปัญหาที่มีการวางแผนอย่างรอบคอบมีประสิทธิภาพ เป็นการอภิปรายกันอย่างสนุกสนานสนใจ จับความสนใจได้อย่างต่อเนื่อง ต่อให้ไม่มีสื่ออะไรให้เห็นมันก็น่าจะโอเค และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ล.นิพาดา เทวกุล (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2543) มองว่า ถ้าเน้นสื่อมากเกินไปเนื้อหาด้านวิเคราะห์วิจารณ์ทำความเข้าใจอาจจะลดน้อยลง สื่อควรมีพอที่จะทำให้การวิเคราะห์วิจารณ์อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจได้ชัดเจนขึ้นก็น่าจะเพียงพอ ดังนั้น ข้อนี้จึงมีผลระดับความคิดเห็นปานกลาง และไม่สอดคล้องกัน

การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

จากผลการวิจัยปรากฏว่า สื่อการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน จะประกอบด้วย

1. สื่อทางผลงานจริงทางทัศนศิลป์ ภาพจำลองงานทัศนศิลป์ ตำรา สไลด์ หรือสไลด์ มัลติมีเดีย วิดีทัศน์หรือภาพยนตร์ เอกสารประกอบการสอน วารสาร สื่อเทคโนโลยี หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ หนังสือ วิทยากร ซึ่ง Bates (2000) กล่าวว่า สื่อการสอนทางศิลปะที่ดีต้องมีความสอดคล้องกับบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน วัตถุประสงค์การสอน ซึ่งสื่อต่างๆ อาจแยกย่อยได้ดังนี้ ผลงานจริงทางทัศนศิลป์ การใช้สื่อผลงานศิลปะจริง นั้นเพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับงานศิลปะจริง และเหมาะสมกับการสอนที่ให้ผู้เรียนได้รู้จักกับพื้นผิววัสดุ เช่น ฝืนผ้า หรือเครื่องปั้นดินเผา งานประติมากรรม เพื่อเพิ่มประสบการณ์สุนทรีย์ของผู้เรียนจากห้องเรียนไปสู่ศิลปะที่อยู่นอกห้อง

เรียน ภาพจำลองงานทัศนศิลป์ ได้แก่ ภาพโปสเตอร์ ภาพโปสเตอร์ เป็นสื่อที่ผู้เรียนพิจารณาได้อย่างใกล้ชิด และนำมาเปรียบเทียบให้ผู้เรียนเห็นได้ สไลด์หรือสไลด์มัลติวิชั่น เป็นสื่อที่ผู้สอนอาจหาซื้อหรือจะผลิตด้วยตัวเองขึ้นมาได้ สื่อดังกล่าวจะต้องมีความสอดคล้องกับบทเรียน สื่อเทคโนโลยีหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อที่ผู้สอนนำมาใช้ในการประกอบการสอน อาทิ อินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นสื่อที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าถึงผลงาน หรือความรู้ได้จาก ทั่วโลก และค้นพบงานศิลปะที่ตนสนใจ แต่ก็มีข้อจำกัดของการใช้งาน ซึ่งกิดานันท์ มลิทอง (2543) กล่าวว่าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต อาจจะเป็นข้อมูลที่ไม่ถูกต้องหรือไม่ได้รับการรับรอง ส่วนของหนังสือและวารสาร เป็นสื่อที่ให้ข้อมูลที่เป็นเนื้อหา และแนวคิดในการทำงานศิลปะด้วย

2. การทัศนศึกษา โบราณสถาน พิพิธภัณฑสถานหรือหอศิลปะและธรรมชาติเป็นสื่อที่สำคัญในการรับรู้เชิงสุนทรีย์ะ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน เป็นความเหมาะสมที่จะนำผู้เรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ เพราะจะทำให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับความงามของธรรมชาติ และงานศิลปะในสถานที่จริง ผู้เรียนจะได้เกิดการรับรู้เชิงสุนทรีย์ะได้อย่างเต็มที่ ซึ่ง ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) กล่าวว่า การศึกษานอกสถานที่จะมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้เห็นสภาพที่แท้จริงของสิ่งที่ศึกษา ได้สัมผัสกับของจริงและเป็นการเปลี่ยนบรรยากาศของชั้นเรียน และรองศาสตราจารย์ วุฒิ วัฒนสิน (สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2543) กล่าวถึงประสบการณ์ว่าได้นำนักศึกษาไปทัศนศึกษาพิพิธภัณฑสถาน และชมความงามของน้ำตกทางภาคใต้ เป็นการทัศนศึกษาที่ประสบความสำเร็จอย่างยิ่ง และได้ไปพักผ่อนสมองด้วย การทัศนศึกษาจึงมีความสำคัญกับการเรียนการสอน ผู้วิจัยมีความคิดว่า การทัศนศึกษาเป็นสื่อที่เหมาะสมกับการเรียนการสอนแต่การนำมาปฏิบัติอาจต้องพิจารณาถึงความพร้อม งบประมาณ และการวางแผนการเดินทางที่ให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนที่แท้จริง มากกว่าเป็นการไปเพียงการพักผ่อนเท่านั้น

3. การศึกษาสื่อและประยุกต์ใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับความเป็นไปได้ของท้องถิ่นที่นักศึกษาจะออกไปสอน อาทิ หัตถกรรมพื้นบ้าน, วัตถุตามธรรมชาติเป็นประเด็นที่ควรได้รับการเสนอแนะกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน ซึ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2543) กล่าวถึงความสำคัญของสื่อว่า ถ้าผู้ที่จะออกไปสอนในถิ่นที่ไม่มีความสามารถในการเสาะหาสื่อเทคโนโลยี ต้องให้เขาตระหนักว่า วัตถุศิลปะ หัตถกรรมพื้นบ้าน ก็สามารถให้คุณค่าแก่การเรียนรู้ได้เช่นกัน ในท้องถิ่นที่ทำประมง เครื่อง

มีงบประมาณพื้นฐานต่างๆ นอกจากจะให้ผู้เรียนได้เห็นถึงความสวยงามของรูปแบบ แล้วยังได้เห็นประโยชน์ใช้สอยว่าเกี่ยวข้องกับรูปแบบเช่นไร และยังได้ซาบซึ้งถึงภูมิปัญญาระดับชาวบ้านของบรรพบุรุษของผู้เรียนด้วย ถ้าโรงเรียนหรือสถานศึกษามีความสามารถจัดหาสื่อได้อย่างเต็มที่ ก็ควรใช้โอกาสให้เต็มที่ สื่อเทคโนโลยีระดับสูงก็ย่อมให้คุณภาพการเรียนรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นต้องพิจารณาด้วยว่าสื่อใดเหมาะสมกับการเรียนในเนื้อหาประเด็นใด ผลงานศิลปะชิ้นใดบ้างจะช่วยนำเสนอประเด็นนี้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับการเลือกสื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหา และการเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับสื่อเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน

4. สื่อควรมีความกว้างหลากหลายและทันสมัยเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในเชิงสุนทรีย์ะ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของศาสตราจารย์ ดร.วิรุณ ตั้งเจริญ (จดหมาย, 23 พฤศจิกายน 2543) ที่กล่าวว่า สื่อการสอนขึ้นอยู่กับกระบวนการเรียนการสอนเพียงแต่ต้องเป็นสื่อที่มีความกว้างหลากหลายและทันสมัยเพื่อกระตุ้นความรู้สึกร่วมกันในเชิงสุนทรีย์ะให้กว้าง ครอบคลุมและเป็นรากฐานที่สำคัญในชีวิต ครอบคลุมทั้งธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมศาสตร์ทุกแขนง รวมทั้งความงดงามของชีวิต และผู้วิจัยคิดว่า สื่อการสอนเป็นเครื่องมือช่วยการเรียนการสอนที่สำคัญผู้สอนต้องฉลาดที่จะเลือกใช้ ซึ่งสันติ คุณประเสริฐ (2541) ยังระบุว่าสื่อต้องสอดคล้องกับหลักสูตรศิลปศึกษาด้วย

ส่วนสื่อเทคโนโลยี โดยเฉพาะการค้นคว้าทางระบบอินเทอร์เน็ตมีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้น เป็นความเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญระดับมาก และเป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน ซึ่งอาจเนื่องมาจากความไม่พร้อมของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อทางระบบอินเทอร์เน็ต และความที่มีสื่อที่สอดคล้องเหมาะสมกับการเรียนการสอนสุนทรีย์ศาสตร์ในระดับที่เหมาะสมอยู่แล้ว หรือการไม่มีสื่อประกอบการสอนแต่มีการอภิปรายและถกปัญหา ดังแนวคิดของวิรัตน์ พิชญ์ไพญญ์ (สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2543) และ มะลิฉัตร เอื้ออานันท์ (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2543) และผู้วิจัยมีความคิดว่าการค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ตสามารถติดต่อ ติดตามข้อมูลวงการศึกษาหรืออื่นๆ ได้จากทั่วทุกมุมโลกอย่างรวดเร็ว แต่ก็ยังมีข้อจำกัดของข้อมูลที่อาจไม่ถูกต้องเนื่องจากไม่มีผู้รับรอง และผู้เรียนอาจเข้าไปดูเว็บไซต์ที่ไม่เหมาะสมได้

การพัฒนาการวัดผลและประเมินผลวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา

จากผลการวิจัยปรากฏว่า การวัดผลและประเมินผลวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกันจะมุ่งพัฒนา

1. วิธีการวัดผลและประเมินผล จากแบบทดสอบจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม จากการทำรายงานและแผนการสอน และจากการนำเสนอกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกัน ส่วนการสัมภาษณ์ และจากการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน เป็นความเห็นที่ไม่สอดคล้องกัน ซึ่ง ภัทรา นิคมมานนท์ (2538) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสิน หรือสรุปคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีหลักเกณฑ์ โดยอาศัยข้อมูล หรือรายละเอียดที่ได้จากการวัดผล การสังเกต การตรวจผลงาน การสัมภาษณ์ หรือการทดสอบ ประกอบการพิจารณา และยังขึ้นอยู่กับการประเมินของผู้สอน ซึ่งอาจบอกได้ถึงความไม่สอดคล้องของการวัดผลและประเมินผลบางวิธีการ แต่ทั้งหมดยังอยู่ในระดับความคิดเห็นมากที่สุดถึงมาก และ มะลิฉัตร เอื้ออนันท์ (2543) ยังกล่าวถึงทฤษฎีบางทฤษฎี เช่น ของจอห์นสันและคูเปอร์ (1994) ในการเรียนการสอนและประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปวิจารณ์ ก็เป็นตัวอย่างที่นักการศึกษาหรือผู้สอนสามารถเรียนรู้และประเมินข้อเขียนของผู้เรียนได้ รวมถึงระบบการประเมินผลด้านสุนทรียในสวนอื่นๆ สามารถนำมาประเมินผลการเรียนการสอนได้

2. มีการนำการวัดและประเมินผลมาปรับปรุงการเรียนการสอน จนถึงเกณฑ์ที่ต้องการประเมินผลให้นักศึกษาได้รับรู้ก่อนการเรียน มีหลักการและทฤษฎีชัดเจนในการกำหนดเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล การวัดผลและประเมินผลเป็นแบบบูรณาการร่วมกัน และการประเมินผลเป็นการประเมินผลทั้งที่เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรองศาสตราจารย์ ดร.วิชัย วงษ์ใหญ่ (สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2543) ที่กล่าวถึงความสำคัญว่า จากงานวิจัยด้านการเรียนการสอนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ปัญหาใหญ่ที่ยังคงพบเสมอจากงานวิจัยคือ การไม่มีเกณฑ์การวัดผลและประเมินผลที่ชัดเจนของผู้สอน จึงเป็นความสำคัญสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอน และวัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2544) กล่าวถึง การสอนอุดมศึกษา ควรรู้จักวิธีการประเมินผลการสอนที่ดี มีการประเมินผลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ที่สอน เพื่อให้ผู้สอนเข้าใจการสอนของตนเองดีขึ้น ควรเป็นการประเมินที่เป็นธรรมชาติไม่ฝืนเกินไป ไม่ยากเกินไป ไม่มีอคติต่อผู้เรียนและควรวางแผนการประเมินไว้ชัดเจน โดยเฉพาะควรกำหนดให้ผู้เรียนทราบล่วงหน้าถึงวิธีการ โดยสรุปอุทุมพร จามรมาน (2532) กล่าวว่า การประเมินผล คือ กระบวนการใน

การตัดสินคุณค่าหรือพฤติกรรมของผู้เรียนอย่างมีหลักเกณฑ์ การประเมินผลเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการวัดผล กล่าวคือ สรุปลึ่ความ แล้วประเมินว่า ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะเพียงใด และประสพผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายแค่ไหน การพัฒนาในส่วนการวัดผลและประเมินผลจึงมีความสำคัญ

3. ส่วนการเปิดโอกาสให้นักศึกษาร่วมสร้างเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล และร่วมประเมินผลของเพื่อนนักศึกษา ซึ่งเป็นความเห็นด้วยในระดับมากและไม่สอดคล้องกัน ซึ่ง Bryan (1999) ระบุว่าผู้เรียนน่าจะมีส่วนร่วมในการประเมินผลด้านสุนทรียด้วยตัวเองและกลุ่มเพื่อนๆ ได้ด้วย และยังสอดคล้องกับการปฏิรูปการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาที่ต้องส่งเสริมให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการประเมินผล (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543) ดังนั้น ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้เรียนจึงสำคัญต่อการพัฒนาการวัดผลและประเมินผล

แนวคิดในการเสริมการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์

จากผลการวิจัยปรากฏว่า แนวคิดในการเสริมการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาที่กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกัน

1. พัฒนาและผลิตหนังสือและตำราเรียนสุนทรียศาสตร์หรือสุนทรียศึกษาให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา และมีการใช้ผลการศึกษาจากงานวิจัยมาปรับใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดที่ว่า นักวิชาการของไทยที่สนใจทางด้านสุนทรียศาสตร์มีอยู่น้อยมาก ทั้งๆ ที่สุนทรียศาสตร์เป็นรากฐานสำคัญของศิลปะทุกแขนง ดังนั้นตำราภาษาไทยจึงมีให้ศึกษาเพียงไม่กี่เล่ม ถึงแม้มีตำราไทยหลายเล่มที่ตั้งชื่อที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ แต่เนื้อหาภายในกลับเป็นความรู้ทั่วไปทางศิลปะหรือการวิจารณ์เสียส่วนใหญ่ (จรูญ โกมุทร์ตานนท์, 2539) และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ ชมุณี (สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2543) กล่าวเสริมว่า ถ้ามีหนังสือแต่อ่านไม่รู้เรื่องก็เป็นปัญหาต้องเขียนให้อ่านง่าย ต้องมีรูปประกอบอาจเป็นการดู ซึ่งอาจเป็นวิชาการน้อย แต่เป็นการกระจายค่านิยมความเข้าใจความงามในวงกว้าง ซึ่งศิลปศึกษาต้องเข้าสู่ประชาชนและผู้เรียน

2. การติดตามข่าวสารการปฏิรูปการศึกษา และการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และการจัดให้มีการประชุมสัมมนาทางวิชาการด้านการเรียนการสอน วิชาสุนทรียศาสตร์ หรือสุนทรียศึกษา ประจำปี และหมุนเวียนตามสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาและการที่มีผลที่จะเกิดตามมาจากการปฏิรูปการศึกษามากมายจึงทำให้เป็นประเด็นสำคัญในการเสริมการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ ซึ่งต้องมองไปถึงการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในแนวปฏิรูปการศึกษาที่จะต้องเกิดขึ้นในปี พ.ศ.2545 และต้องพิจารณาถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาอุดมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543)

3. ส่วนของสถาบันอุดมศึกษามีความร่วมมือด้านการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ร่วมกัน ซึ่งเป็นความเห็นด้วยในระดับมาก และไม่สอดคล้องกัน อาจพิจารณาได้จากการบริหารทางวิชาการ ได้แก่ การจัดการงบประมาณ กำลังคน และหลักสูตร มีจุดเด่นและข้อจำกัดที่แตกต่างกันไป และไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน (2539) ยังกล่าวว่า ปัญหาและอุปสรรคนั้น โดยทั่วไปพบว่าแต่ละสถาบันมีความแตกต่างกันสูง เมื่อมาร่วมมือกันทำงานหรือดำเนินงานจึงมีความขัดข้องและขัดแย้งกันได้ ในขณะที่เดียวกันความรู้สึกเป็นเจ้าของ ยึดคุณภาพของตนเอง ของอาจารย์เกินกว่าความเป็นจริงก็ขัดขวางความร่วมมือกันได้ ความเข้าใจและความร่วมมือของผู้บริหารก็นับเป็นสิ่งสำคัญในความสำเร็จ และล้มเหลวของการร่วมมือระหว่างกัน

ส่วนการส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยทางด้านการเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์มากกว่า ทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วยในระดับมาก และไม่สอดคล้องกัน ซึ่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ม.ล.นิพาดา เทวกุล (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2543) กล่าวถึงความสำคัญของสุนทรียศาสตร์ว่าเป็นเรื่องของทฤษฎีด้านความคิดที่ซับซ้อนและลึกซึ้ง ดังนั้นทฤษฎีจึงเป็นความสำคัญของการแสดงความคิดทางสุนทรียศาสตร์ ผู้วิจัยคิดว่าถ้ามองในหลักสูตรศิลปศึกษาคงต้องเน้นด้านการเรียนการสอนให้มากขึ้นบนพื้นฐานของทฤษฎี จึงอาจทำให้เป็นความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกันของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง

1. สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรศิลปศึกษา ควรพิจารณารายชื่อวิชาสุนทรียศาสตร์ให้เป็นชื่อเรียกบรรทัดฐานเดียวกันที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปศึกษา ซึ่งอาจเรียกชื่อวิชา สุนทรียศึกษา (Aesthetic Education)
2. ควรมีการร่วมมือระหว่างสถาบันที่เปิดสอนหลักสูตรศิลปศึกษา ในการจัดประชุมสัมมนาวิชาการ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ หรือสุนทรียศึกษา ในหลักสูตรศิลปศึกษา
3. ควรสนับสนุนให้บุคลากรในด้านศิลปศึกษาหรือศิลปะ ได้เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อนำสิ่งเหล่านี้กลับมาพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น
4. ควรสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาและผลิตหนังสือและตำราเรียนสุนทรียศาสตร์ หรือสุนทรียศึกษาให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยด้านทฤษฎีการเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์ที่สอดคล้องกับการเรียนการสอนศิลปศึกษา
2. ควรมีการศึกษาทดลองหาวิธีการสอนที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ทางสุนทรียศาสตร์ ในหลักสูตรศิลปศึกษา
3. ควรมีการศึกษาวิจัยในแนวทางที่เกี่ยวกับประเด็นสุนทรียศาสตร์หรือประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สุนทรียศึกษาในการเรียนการสอนศิลปะ หรือการศึกษาสุนทรียศาสตร์ข้ามวัฒนธรรม
4. ควรมีการศึกษาทดลองหาสื่อการสอนและนวัตกรรมการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับการเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์ อาทิ การสอนบนเว็บ (Web - Based Instruction)

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กรรถรัตน์ จิตตเกษม. **การพัฒนารายวิชาสุนทรียะทางทัศนศิลป์สำหรับนักศึกษาระดับ**

ปริญญาตรีในวิทยาลัยครู. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

กิดานันท์ มลิทอง. **เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

กীরติ บุญเจือ. **ปรัชญาเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2521.

กীরติ บุญเจือ. **ปรัชญาศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

เกษร ธิตะจारी. **การสอนศิลปะในระดับอุดมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาศิลปศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

เกษร ธิตะจारी. **ผลการใช้วิธีสอนแบบแก้ปัญหาโดยเน้นการจัดการชั้นเรียนที่มีต่อผล
สัมฤทธิ์ใน การเรียนวิชาศิลปศึกษาของนิสิตคณะครุศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร:
ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **แนวทางการปฏิรูปการศึกษาระดับอุดมศึกษา
ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.** คณะกรรมการจัดทำแนวทาง
ปฏิรูปอุดมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542.

คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.**
กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค, 2542.

จรัส สุวรรณเวลา. **บนเส้นทางอุดมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2540.

จรรยา โกมุทรัตนานนท์. **ศิลปะคืออะไร.** กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อน แกรมมี่, 2539.

จรรยา โกมุทรัตนานนท์. "สุนทรียศาสตร์". **โลกศิลปะ 4 (2) (กุมภาพันธ์ – เมษายน 2533):**
28-34.

จรรยา โกมุทรัตนานนท์. **สุนทรียศาสตร์ ปัญหาเบื้องต้นในปรัชญาศิลปะและความงาม.**
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต, 2540.

- จุมพล พูลภัทรชีวิน. เทคนิคการวิจัยแบบ EDR. ใน **ผลิตผลและผลิตภัณฑ์ทางการศึกษา จากงานวิจัย**, หน้า 180–203. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. “เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDR”. **วิจัยการศึกษา** 10 (5) (มิถุนายน – กรกฎาคม 2530): 23–30.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. “อนาคตศึกษา: ความรู้และความเข้าใจพื้นฐาน”. **วารสารครุศาสตร์** 19 (1-2) (กรกฎาคม – ธันวาคม 2533): 84–87.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. “การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อสร้างทักษะทางปัญญา”. **จุฬาสัมพันธ์** 40 (39) (พฤศจิกายน 2540): 1–2.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. **การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร: อลีนเพรส, 2539.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. **เทคโนโลยีการสอน: การออกแบบและพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2533.
- จิตติรัตน์ รัตนจรัสโรจน์. **สุนทรียศาสตร์ในคัมภีร์นาฏยศาสตร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- ดุษฎี สุนทรราชัน. **การพัฒนาเนื้อหาวิชาออกแบบลายพิมพ์ผ้า สำหรับนักศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ แผนกวิชาออกแบบสิ่งทอ วิทยาลัยเทคโนโลยี และอาชีวศึกษา วิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพ. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.**
- ทบวงมหาวิทยาลัย. **วิสัยทัศน์การพัฒนาอุดมศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาระดับ อุดมศึกษา ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549)**. กรุงเทพมหานคร: ทบวงมหาวิทยาลัย, 2543.
- ธวัชชัย มหานพวงศ์ชัย. **การพัฒนาวิชาออกแบบของเล่นสำหรับเด็กปฐมวัย สาขา วิชาศิลปศึกษา ระดับปริญญาตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต ภาควิชา ศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.**
- ถำรง บัวศรี. **ทฤษฎีหลักสูตร: การออกแบบและพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: เอร่าวันการพิมพ์, 2532.

- ธีรพงศ์ แก่นอินทร์. **การพัฒนาการเรียนการสอน**. ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2537.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. **กิจกรรมการศึกษาเพื่อท้องถิ่น**. ภูเก็ต: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏภูเก็ต, 2540.
- นิพาดา เทวกุล, ม.ล.. **ธรรมชาติหรือลักษณะทั่วไปของสุนทรียศาสตร์**. **คุรุปริทัศน์** 10 (พฤษภาคม 2528): 60-65.
- นิพาดา เทวกุล, ม.ล.. **สัมภาษณ์**, 25 ตุลาคม 2543.
- บรรจง จันทรสภา. **ปรัชญากับการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522.
- บุญเรียง ขจรศิลป์. **สถิติวิจัย I**. กรุงเทพมหานคร: พิสิกส์เซ็นเตอร์, 2533.
- บุญส่ง ชัยสิงห์กานานนท์. **ลักษณะของงานศิลป์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- ประยูร ศรีประสาธน์. "เทคนิคการวิจัยแบบเดลฟาย". **วารสารการศึกษาแห่งชาติ** 14 (เมษายน – พฤษภาคม 2523): 49-60.
- ปิยะแสง จันทรวงศ์ไพศาล. **การเปรียบเทียบความไวในการรับรู้เชิงสุนทรีย์และความสามารถทางเหตุผลเชิงนามธรรม ระหว่างนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินกับนักเรียนปกติในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- พรเทพ เลิศเทวศิริ. **องค์ประกอบในการออกแบบของเล่นเพื่อการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในทัศนะของผู้เชี่ยวชาญ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- พวง มีนอก. **สุนทรียศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2536.
- พันธุ์สุริย์ อดาว์ลีย์, ม.ล.. "การวิจัยตามแนว EFR". **ศึกษาศาสตร์สาร** 10 (กรกฎาคม 2524): 144 – 160.
- พิชิต ชัยเสรี. **สัมภาษณ์**, 8 พฤศจิกายน 2543.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. **มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะ**. กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2531.

- ไพฑูริย์ สิ้นลาร์ตัน. **ปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา. ในคู่มืออาจารย์ด้านการเรียนการสอน.** กรุงเทพมหานคร: หน่วยพัฒนาคณาจารย์ด้านการเรียนการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- ไพฑูริย์ สิ้นลาร์ตัน. **เพื่อความเข้าใจในสาระและกระบวนการของอุดมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
- ไพฑูริย์ สิ้นลาร์ตัน. **หลักการและวิธีการสอนระดับอุดมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2524.
- ไพโรจน์ ชมูณี. **สัมภาษณ์,** 10 ตุลาคม 2543.
- ภัทรา นิคมานนท์. **การประเมินผลการเรียน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรพิพัฒน์, 2538.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. **การเรียนการสอนและประสบการณ์ด้านสุนทรียภาพและศิลปวิจารณ์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. **สัมภาษณ์,** 25 ตุลาคม 2543.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. **เอกสารคำสอนวิชาสุนทรียศาสตร์และศิลปวิจารณ์.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน.** กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์, 2525.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษ-ไทย.** กรุงเทพมหานคร: เพื่อนพิมพ์, 2530.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์ศิลปะอังกฤษ-ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2.** กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2541.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. **การพัฒนาการเรียนการสอนทางการอุดมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- วารินทร์ รัชมีพรหม. **การออกแบบและพัฒนาระบบการสอน.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. **หลักการอุดมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2518.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. **กระบวนการทัศน์ใหม่: การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคล.** กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542.

- วิชัย วงษ์ใหญ่. **สรุปรายงานการสัมมนาทางวิชาการเรื่องศิลปะเด็ก: สภาพปัจจุบันและอนาคต.** สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2529.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2543.
- วิเชียร เกตุสิงห์. **การวัดผลการศึกษาและสถิติเบื้องต้น.** กรุงเทพมหานคร: การพิมพ์ไชยวัฒน์, 2520.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์. **ความเข้าใจในศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์. **สุนทรียศาสตร์ศึกษา คุณค่าและปรัชญา. ใน เอกสารสัมมนาอาจารย์ผู้สอนวิชาศิลปศึกษา, หน้า 17-26.** กรุงเทพมหานคร: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2516.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์. **สุนทรียศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์. สัมภาษณ์, 9 พฤศจิกายน 2543.
- วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์. "ศิลปะเป็นมูลฐานสำคัญ". **วารสารครุศาสตร์ 22 (1) (กรกฎาคม - กันยายน 2536): 1-12.**
- วิรุณ ตั้งเจริญ. **จดหมาย, 23 พฤศจิกายน 2543.**
- วิรุณ ตั้งเจริญ. **ศิลปะและความงาม.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2535.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. **ศิลปศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิมวอลอาร์ต, 2526.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. **อ่านความคิดทางทัศนศิลปศึกษาของ วิรุณ ตั้งเจริญ.** กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542.
- วิสา อัสเวศน์. **สภาพการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ วิชาเอกศิลปศึกษาในวิทยาลัยครู.** วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532.
- วุฒิ วัฒนสิน. "ศิลปศึกษาแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542". **วารสารรัฐสมิแล 20(2) (พฤษภาคม-สิงหาคม 2542): 47-60.**
- วุฒิ วัฒนสิน. สัมภาษณ์, 31 ตุลาคม 2543.
- ศิลป์ พีระศรี. **ศิลปะสงเคราะห์.** แปลโดย พระยาอนุমানราชชน. พระนคร: บรรณาคาร, 2515.

- ศุภกรณ์ ดิษฐพันธ์. การวิเคราะห์ภาพศิลปะที่สร้างจากคอมพิวเตอร์เพื่อการพัฒนาทฤษฎี
ด้านสุนทรียศาสตร์ในบริบทของนฤมิตศิลป์. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชา
นฤมิตศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- สมบูรณ์ ต้นยะ. “มารู้จัก Delphi Technique กันเถอะ”. **วารสารวัดผลการศึกษา** 3 (มกราคม –
เมษายน): 11–14.
- สันติ คุณประเสริฐ. “เทคโนโลยี: เครื่องมือในการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปศึกษา”. **วารสาร
ครุศาสตร์** 27(1) (กรกฎาคม-ตุลาคม 2541): 41-46.
- สุชาติ สุทธิ. **บนเส้นทางพัฒนาศิลปศึกษา**. ในเอกสารสัมมนาภาควิชาศิลปศึกษา คณะ
ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- สุชาติ สุทธิ. สุนทรียศาสตร์ในทรรคนะของศิลปิน. **ศิลป์** 2 1 (2) (ตุลาคม – ธันวาคม 2526):
46 – 50.
- สุภา ใจบุญ. **แนวโน้มปรัชญาการศึกษาไทยภายในปีพุทธศักราช 2548 ตามการคาด
การณ์ของผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชา
สารัตถศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- สุวรรณา เชื้อรัตนพงศ์. “การวิจัยด้วยเทคนิคเดลฟาย”. **วารสารการศึกษาแห่งชาติ** 19
(ธันวาคม – มกราคม 2528): 69 – 77.
- สุวิมล ว่องวานิช. **การพัฒนาการเรียนการสอนและการวัด-ประเมินผลการเรียนการสอน
แบบสืบสอบวิเคราะห์เบียบวิธีวิจัยทางศึกษาศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชา
วิจัยการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- สุเชาว์ พลอยชุม. **สุนทรียศาสตร์ ปัญหาและทฤษฎีว่าด้วยความงามและศิลปะ**. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, 2534.
- อัญชลี เปล่งวิทยา. **การพัฒนาเนื้อหารายวิชาการพิมพ์ผ่านตะแกรงบนพื้นราบ สำหรับ
นักศึกษาระดับอนุปริญญา โปรแกรมวิชาศิลปการพิมพ์ วิทยาลัยครูบุรีรัมย์
สหวิทยาลัยอีสานใต้**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน**. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2540.
- อารี สุทธิพันธ์. **ประสบการณ์สุนทรียะ**. กรุงเทพมหานคร: แสตมป์การพิมพ์, 2533.
- อารี สุทธิพันธ์. **ประสบการณ์สุนทรียะ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อนแถมมี, 2540.

อารี สุทธิพันธุ์. สัมภาษณ์, 18 ตุลาคม 2543.

อำไพ ตีรณสาร. “ขยายมุมมองการเรียนรู้ศิลปะ”. *วารสารครุศาสตร์* 22 (1) (กรกฎาคม-กันยายน 2536): 64-76.

อุทุมพร จามรมาน. *การประเมินอาจารย์: วิจัยและเครื่องมือ*. กรุงเทพมหานคร: สมานมิตรการพิมพ์, 2523.

อุทุมพร จามรมาน. *การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดลักษณะผู้เรียน*. กรุงเทพมหานคร: ฟีนีเพล็บลิชชิ่ง, 2532.

ภาษาอังกฤษ

Bates, Jane K. *Becoming an Art Teacher*. United States of America: Wadsworth, 2000.

Bloom, B.S. *Human Characteristics and School Learning*. New York: McGraw-Hill Book Company, 1976.

Bloom, B.S. *All Our Children Learning*. New York: McGraw-Hill Book Company, 1981.

Broudy, H.S. *Enlightened Cherishing: An Essay on Aesthetics*. Urbana, IL: University of Illinois Press, 1972.

Bryan, Sandra L. *Teaching Aesthetics*. *Phi Delta Kappa Fastbacks*. 443 (1999): 7-54.

Dewey, J. *Art as Experience*. New York: Perigee Books, 1980.

Efland, A. The Transition continued: The Emergence of an Affective Revolution. *Studies in Art Education* 13 (1) (1971): 13 – 25.

Delacruz, E.M. A Conceptual Framework for Teaching Aesthetics to Elementary Student. *Dissertation Abstracts International*. 50 (1989): 333.

Gagne, Robert. M; Briggs, L.J. and Wager, Watter. W. *Principles of Instructional Design*. Third Edition. New York: Holt Rinehart and Winston, 1988.

Ganghan, J.M. One Hundred years of Art Appreciation: A Cross Comparison of the Picture Study Movement with the Discipline-based Art Education Movement. *Dissertation Abstracts International*. 51 (1990): 718.

Gray, James U. A seventy-five percent solution for the success of DBAE. *Art Education* 40 (5) (1987): 54-57.

- Green, M. Teaching of Aesthetic Experience. In **Toward an Aesthetic Education**.
Washington, D.C.: Music Educators National Conference, 1971.
- Greer, W.D. Discipline-based Art Education: Approaching Art as Subject of Study.
Studies in Art Education 25 (4) (1984): 212-218.
- Haggerson, L. Aesthetic are Basic. **Resources in Education**. 14 (1979): 170783.
- Howard, Shelley. The Art of Teaching Aesthetics. **Masters Abstracts International**. 32
(1993): 1250.
- Jewell, R.P. An Investigation of the Current Aesthetics Component in Art Education as
Perceived at the Secondary School level: In a Select County in South
Carolina. **Dissertation Abstracts International**. 51 (1991): 2661.
- Johansen, P.O. An Art Appreciation-oriented Teaching Model for Visual Aesthetic
Education. **Dissertation Abstracts International**. Indiana University, 1978.
- Kreiliter and Kreitler. **Psychology of The Arts**. Duke University Press Durham, 1972.
- Silverstein, Lynne. An Aesthetic Education Program in a Public School District.
Curriculum and Instruction in Arts and Aesthetic Education. St. Louis:
CEMREL, 1981: pp. 209-217.
- Venable, Bradford B. Teaching and Learning Aesthetics: a Qualitative of the
Implementation of Aesthetics in a Middle School Art Class (Eight-Grade,
Public Education). **Dissertation Abstracts International**. Purdue University,
1997.

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. **ศาสตราจารย์กิตติคุณ วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์**
อาจารย์พิเศษภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. **ศาสตราจารย์พิเศษ อารี สุทธิพันธุ์**
อาจารย์พิเศษคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
3. **ศาสตราจารย์ ดร. วิรุณ ตั้งเจริญ**
คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
4. **รองศาสตราจารย์ ดร. วิชัย วงษ์ใหญ่**
อดีตคณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
อาจารย์พิเศษบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
5. **รองศาสตราจารย์ วุฒิ วัฒนสิน**
หัวหน้าสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี
6. **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มะลิฉัตร เอื้ออานันท์**
อดีตอาจารย์ประจำภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
7. **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ล.นิพาดา เทวกุล**
อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
8. **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ ชมูณี**
หัวหน้าภาควิชาประยุกต์ศิลปศึกษา คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
9. **ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิเชิต ชัยเสรี**
อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
10. **อาจารย์ อริยพร คุโรตะ**
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
11. **อาจารย์ จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า**
อาจารย์ประจำภาควิชาทัศนศิลปศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ศาสตราจารย์ กิริติ บุญเจือ

ราชบัณฑิต ประเภทปรัชญา สาขาวิชาสุนทรียศาสตร์ ราชบัณฑิตยสถาน

2. ศาสตราจารย์ ปรีชา ช้างขวัญยืน

ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิระพงษ์ กุลพิศาล

ภาควิชาศิลปะ สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนังสือราชการขอความร่วมมือในการวิจัย

ที่ ทม0302 (2770.0603) 2020

สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

19 กันยายน 2543

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์และตอบแบบสอบถามเพื่อประกอบการวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายรัชชัย ยอดพิชัย นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการศึกษา
ดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลป-ศึกษา ของ
สถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ปुณณรัตน์ พิชญไพบุลย์
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้ขออนุญาตสัมภาษณ์อาจารย์และตอบแบบสอบถาม เพื่อนำข้อมูลประกอบการ
พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญนักวิชาการศิลป-ศึกษา คณาจารย์ที่สอนวิชา
สุนทรียศาสตร์ ทั้งนี้ได้แนบบแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามมาพร้อมกันนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดให้ นายรัชชัย ยอดพิชัย ดำเนินการดังกล่าว เพื่อ
ประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เจริงณี นิมนวล)

รองคณบดีฝ่ายจัดการศึกษา

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

สำนักงานฝ่ายจัดการศึกษา (ระดับบัณฑิตศึกษา)

ที่ ทม.0302(2770.0603)445

ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10330

23 กุมภาพันธ์ 2544

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ด้วย นายรัชชัย ยอดพิชัย นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลป-ศึกษา อยู่ในระหว่างการดำเนินงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ปยุตต์ ทรัพย์ไพบุลย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในการนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

ฝ่ายวิชาการ

โทร. 218-2682

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ ฝ่ายวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โทร. 218-2682

ที่ ทม.0302(2770.0603)446

วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2544

เรื่อง ขอเรียนเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน

ด้วย นายรัชชัย ยอดพิชัย นิสิตชั้นปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาศิลปศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา อยู่ในระหว่างการทำนงานวิจัยวิทยานิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ปยุตต์รัตน์ พิชญ์ไพฑูริย์ เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ในกรณีนี้จึงขอเชิญท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยที่นิสิตสร้างขึ้น ตามเอกสารที่แนบ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านโปรดเป็นผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าว เพื่อประโยชน์ทางวิชาการต่อไป และขอขอบคุณมาในโอกาสนี้

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุลักษณ์ ศรีบุรี)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติราชการแทนคณบดีคณะครุศาสตร์

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

บทนำ

แบบสัมภาษณ์นี้ สร้างขึ้นเพื่อสนองวัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โดยการศึกษาค้นคว้า จุดประสงค์การเรียนการสอน เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลและการประเมินผล แบบสัมภาษณ์สร้างขึ้นเป็นแบบกึ่งมีโครงสร้าง มีลักษณะเป็นประเด็นการสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาแนวคิดการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์จากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อกำหนดกรอบของความคิดและวางรากฐานในการสร้างแบบสอบถามรอบที่สอง โดยประเด็นการสัมภาษณ์ประกอบด้วย

ประเด็นการสัมภาษณ์

1. ท่านคิดว่า ควรกำหนดจุดประสงค์การเรียนการสอนของวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ที่จะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในระดับใด และจะสอนให้ผู้เรียนเกิดอะไร
2. ท่านคิดว่าลักษณะขอบเขตของเนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาที่ผู้เรียนควรจะได้ศึกษานั้น ประกอบด้วยหัวข้อเรื่องใดบ้าง
3. ท่านคิดว่ากระบวนการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ควรพัฒนาในรูปแบบใดบ้าง
4. ท่านคิดว่าบทบาทและการจัดระบบการใช้สื่อการเรียนการสอนในวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ควรพัฒนาในรูปแบบใดบ้าง
5. ท่านคิดว่าหลักการและกระบวนการวัดผลและประเมินผลวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ควรพิจารณาอย่างไร
6. ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติมที่เกี่ยวกับวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา (ประเด็นอื่น ๆ)

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

คำชี้แจงในการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โดยใช้การวิเคราะห์เอกสารและประยุกต์ใช้เทคนิคการวิจัยอนาคตแบบ EDFR ในรูปที่เรียกว่า Mini EDFR ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 2 รอบ ดังนี้

รอบที่ 1 ใช้การสัมภาษณ์ เพื่อทราบความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

รอบที่ 2 ใช้แบบสอบถาม ชนิดประเมินค่า 5 ช่วงคะแนน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็น

2. แบบสอบถามฉบับนี้ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลรอบที่ 2 ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการวิเคราะห์ รวบรวมและเรียบเรียงจากคำสัมภาษณ์ในรอบที่ 1 และข้อมูลอื่นๆ ผู้วิจัยขอความกรุณาให้ท่านพิจารณาข้อความเหล่านี้ว่าท่านมีความเห็นด้วยมากน้อยเพียงใด เกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

คำชี้แจงในการกรอกแบบสอบถาม

แบบสอบถามมีลักษณะเป็นชนิดมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องหมายเลขที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่าน

เกณฑ์ในการพิจารณา

5	หมายถึง	ท่านคิดว่าข้อความนั้นเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายถึง	ท่านคิดว่าข้อความนั้นเหมาะสมมาก
3	หมายถึง	ท่านคิดว่าข้อความนั้นเหมาะสมปานกลาง
2	หมายถึง	ท่านคิดว่าข้อความนั้นเหมาะสมน้อย
1	หมายถึง	ท่านคิดว่าข้อความนั้นเหมาะสมน้อยที่สุด

ตัวอย่าง

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
จุดประสงค์การเรียนการสอน					
0. เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี กว้างและหลากหลายในเรื่องของ ความงาม.....	✓				
หมายความว่า ท่านคิดว่าจุดประสงค์การเรียนการสอนเพื่อสร้างทัศนคติที่ดี กว้างและหลากหลาย ในเรื่องของความงาม นั้นมีความเหมาะสมมากที่สุด					

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาการเรียนการสอน หมายถึง การกำหนดสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน นำมาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแก้ไข จัดลำดับขั้นตอนและตามความเหมาะสม เพื่อใช้สำหรับการเรียนการสอน

วิชาสุนทรียศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับความงาม

สุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เกิดความรู้ ความเข้าใจ และการรู้สึกถึงความงามและคุณค่า

คุณค่าทางสุนทรียภาพ หมายถึง คุณค่าทางความงาม ไพเราะ หรือรื่นรมย์ ไม่ว่าจะ เป็นของธรรมชาติหรืองานศิลปะ ความรู้สึกนี้เจริญได้ด้วยประสบการณ์หรือการศึกษาอบรม ฝึกฝนจนเป็นนิสัย เกิดเป็นรสนิยม (Taste) ซึ่งย่อมจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละบุคคล

หลักสูตรศิลปศึกษา หมายถึง หลักสูตรในสาขาวิชาศิลปศึกษาระดับปริญญาตรี ของสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย เพื่อผลิตบัณฑิตให้เป็นผู้มีความสามารถในการสอนสาขาวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตลอดจนมีความรอบรู้ในศาสตร์ทัศนศิลป์

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1. จุดประสงค์การเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา มีแนวคิดในการพัฒนา ดังนี้					
1.1 เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และเห็นความแตกต่างระหว่างสุนทรียศาสตร์กับสุนทรียศึกษา.....					
1.2 เพื่อให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์กับการศึกษา.....					
1.3 เพื่อให้สามารถรับรู้ หรือรู้รสของประสบการณ์ทางสุนทรียะ.....					
1.4 เพื่อให้เห็นความสำคัญของคุณค่าทางสุนทรียภาพอันเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศิลปะ.....					
1.5 เพื่อให้เกิดทัศนคติที่กว้างและหลากหลายในเรื่องของสุนทรียภาพ.....					
1.6 เพื่อให้เกิดความภูมิใจในคุณค่าทางสุนทรียภาพของผลงานศิลปะตามภูมิปัญญาไทย.....					
1.7 เพื่อให้มีความสามารถในการวิเคราะห์เกี่ยวกับคุณค่าทางสุนทรียภาพได้อย่างมีหลักการและเหตุผล.....					
1.8 เพื่อให้สามารถประยุกต์ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษา มาสู่การปฏิบัติจริงในการวางแผนการเรียนการสอนศิลปะ (ศิลปศึกษา)					
2. เนื้อหาวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษาจะประกอบด้วยเนื้อหาสาระ ดังนี้					
2.1 ความหมาย ความสำคัญ และความสัมพันธ์ระหว่างสุนทรียศาสตร์สุนทรียภาพ และสุนทรียศึกษา.....					
2.2 รูปแบบสุนทรียะ ประสบการณ์ทางสุนทรียะ และลักษณะประสบการณ์ทางสุนทรียะ.....					
2.3 ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics Theory) ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะพอสังเขป.....					
2.4 ทฤษฎีศิลปะ (Art Theory).....					
ทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of Representation).....					
ทฤษฎีการแสดงออกซึ่งความรู้สึก (Theory of Expression).....					
ทฤษฎีรูปทรง (Theory of Form).....					
ทฤษฎีประสบการณ์ (Theory of Experience).....					
ทฤษฎีการเลือก (รสนิยม) (Theory of Taste).....					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
2.5 คุณค่าของศิลปะและสุนทรียศาสตร์.....					
2.6 คุณค่าทางสุนทรียภาพในผลงานศิลปะตามภูมิปัญญาไทย.....					
2.7 สุนทรียภาพทางทัศนศิลป์ (จิตรกรรม ประติมากรรม) สถาปัตยกรรม และสุนทรียภาพในแขนงอื่นๆ อาทิ ดนตรี วรรณกรรม ศิลปะ - การแสดงพอสังเขป.....					
2.8 การวิเคราะห์และประเมินคุณค่าทางสุนทรียภาพของศิลปะตะวันตก ศิลปะไทย และศิลปะพื้นบ้าน.....					
2.9 ความสัมพันธ์กันระหว่างสุนทรียศาสตร์ ปรัชญาและการศึกษา.....					
2.10 ความรู้ทฤษฎีสุนทรียศึกษาบางทฤษฎีที่พอจะประยุกต์ใช้กับระดับ ที่นักศึกษาจะไปสอน (ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา) อาทิ ทฤษฎี สุนทรียศึกษาของโบรดี.....					
2.11 การประยุกต์ใช้ทฤษฎีสุนทรียศึกษาสู่การปฏิบัติ การออกแบบสร้าง แผนการสอน ประกอบสื่อ ตามความเหมาะสมกับระดับการเรียนรู้ (ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา).....					
3. กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตร ศิลปศึกษา มีแนวคิดในการพัฒนา ดังนี้					
3.1 มีการเตรียมวางแผนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ ที่สอดคล้องกับ หลักสูตรศิลปศึกษา.....					
3.2 กิจกรรมการเรียนการสอนควรมุ่งให้ ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ได้รับ ประสบการณ์จริง และในลักษณะบูรณาการ.....					
3.3 ให้ความสำคัญกับผู้เรียนโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียน การสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า คิดวิเคราะห์ และแสดง ความคิดเห็น.....					
3.4 วิธีสอนโดยการบรรยาย ยังคงมีความสำคัญ แต่บทบาทควรเป็นไป ในลักษณะ การให้หลักการ ทฤษฎี และการเสริมข้อมูลสิ่งเข้าให้ เกิดการเรียนรู้.....					
3.5 มีวิธีสอนโดยการอภิปรายและซักถามโดยไม่มีสื่อประกอบการสอน.....					
3.6 มีวิธีสอนโดยการอภิปรายและซักถามประกอบสื่อ อาทิ วีดิทัศน์.....					
3.7 มีวิธีสอนโดยการสอนแบบสืบสอบ (Inquiry Method).....					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
3.8 มีวิธีสอนโดยการทัศนศึกษานอกสถานที่					
3.9 มีการใช้สื่อเทคโนโลยี หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์แทนสื่อที่เป็นรูปภาพ หรือภาพนิ่งในการเรียนการสอน และการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง					
3.10 การเชิญวิทยากรในศิลปะสาขาอื่นมาบรรยายพิเศษ อาทิ วิทยากร ทางสาขาดนตรี					
3.11 กำหนดกิจกรรมให้นักศึกษาออกแบบแผนการสอนในระดับ ประถมศึกษา, มัธยมศึกษา และสาธิตการสอนให้นักศึกษาดู					
3.12 ให้นักศึกษาทดลองปฏิบัติงานศิลปะที่สอดคล้องกับทฤษฎีทาง สุนทรียศาสตร์					
3.13 มีการใช้เอกสารประกอบการสอน ที่ปรับและเรียบเรียงเนื้อหาในเชิงบูรณาการ					
3.14 แนะนำแหล่งข้อมูลเพื่อการค้นคว้า					
4. สื่อการเรียนการสอนในวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา มีแนวคิดในการพัฒนา ดังนี้					
4.1 สื่อทางสุนทรียศาสตร์ สุนทรียศึกษา และศิลปะที่เหมาะสมกับ กระบวนการเรียนการสอน					
ตำรา					
หนังสือ					
วารสาร					
วิทยากร					
เอกสารประกอบการสอน					
ผลงานจริงทางทัศนศิลป์					
ภาพจำลองงานทัศนศิลป์					
สไลด์ หรือ สไลด์มัลติมีเดีย					
แผ่นภาพโปรเจกต์					
วีดิทัศน์ หรือ ภาพยนตร์					
สื่อเทคโนโลยี หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
4.2 สื่อควรมีความกว้างหลากหลายและทันสมัย เพื่อกระตุ้นให้เกิด ความรู้อีกสัมผัสในเชิงสุนทรีย์.....					
4.3 สื่อเทคโนโลยี โดยเฉพาะการค้นคว้าทางระบบอินเทอร์เน็ตมีบทบาท สำคัญเพิ่มขึ้น.....					
4.4 การทัศนศึกษา โบราณสถาน พิพิธภัณฑ์หรือหอศิลปะและธรรมชาติ เป็นสื่อที่สำคัญในการรับรู้เชิงสุนทรีย์.....					
4.5 การศึกษาสื่อ และประยุกต์ใช้สื่อการสอนให้เหมาะสมกับความ เป็นไป ได้ของท้องถิ่น ที่นักศึกษา จะออกไปสอน อาทิ หัตถกรรมพื้นบ้าน, วัตถุ ตามธรรมชาติ เป็นประเด็นที่ควรได้รับการเสนอแนะ.....					
4.6 การเลือกสื่อที่เหมาะสมกับเนื้อหา และการเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมกับสื่อ เป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน.....					
5. การวัดผลและประเมินผลวิชาสุนทรีย์ศาสตร์ในหลักสูตร ศิลปศึกษามีแนวคิดในการพัฒนา ดังนี้					
5.1 แจกถึงเกณฑ์ที่ต้องการประเมินผลให้นักศึกษาได้รับรู้ก่อนการเรียน.....					
5.2 มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนทุกครั้งที่จบแต่ละเนื้อหา.....					
5.3 วิธีการวัดผลและประเมินผล					
จากแบบทดสอบ.....					
จากการทำรายงาน และแผนการสอน.....					
จากการมีส่วนร่วมในกิจกรรม.....					
จากการนำเสนอ.....					
จากการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน.....					
จากการสัมภาษณ์.....					
5.4 การวัดผลและประเมินผลจะเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก่อน.....					
5.5 มีหลักการและทฤษฎีชัดเจนในการกำหนดเกณฑ์การวัดผล และ ประเมินผลวิชาสุนทรีย์ศาสตร์.....					
5.6 เปิดโอกาสให้นักศึกษาร่วมสร้างเกณฑ์การวัดผล และประเมินผล และ ร่วมประเมินผลของเพื่อนนักศึกษา.....					
5.7 การประเมินผลเป็นการประเมินผลทั้งที่เป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม.....					
5.8 การวัดผลและประเมินผล เป็นแบบบูรณาการร่วมกัน.....					

ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
5.9 การประเมินผลคุณค่าทางสุนทรียภาพขึ้นอยู่กับการใช้ถ้อยคำภาษา ถกแถลงหรืออภิปราย หรือเขียนตอบคำถามในลักษณะที่บ่งบอกถึงความซาบซึ้งเห็นคุณค่า.....					
5.10 ระบบการประเมินผลด้านสุนทรียภาพ ในทฤษฎีการสอนสุนทรียศาสตร์ของนักการศึกษาไทยและต่างประเทศ อาจารย์สามารถนำไปปรับใช้จริงได้ในการประเมินผลการเรียนการสอน.....					
5.11 ระบบเกณฑ์ยังมีความเหมาะสมในการประเมินผล					
5.12 มีการนำการวัดผลและประเมินผลมาปรับปรุงการเรียนการสอน					
6.แนวคิดในการเสริมการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ ในหลักสูตรศิลปศึกษา มีแนวคิดในการพัฒนา ดังนี้					
6.1 การติดตามข่าวสารการปฏิรูปการศึกษา และการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นการส่งเสริมพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา					
6.2 มีการจัดให้มีการประชุมสัมมนาทางวิชาการด้านการเรียนการสอน วิชาสุนทรียศาสตร์ หรือสุนทรียศึกษา ประจำปี และหมุนเวียนตามสถาบันอุดมศึกษา.....					
6.3 สถาบันอุดมศึกษามีความร่วมมือด้านการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ร่วมกัน					
6.4 ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรศิลปศึกษาให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในแนวการปฏิรูปการศึกษา					
6.5 มีการส่งเสริมการค้นคว้าวิจัยทางด้านการเรียนการสอนสุนทรียศาสตร์มากกว่าทฤษฎีทางสุนทรียศาสตร์.....					
6.6 มีการใช้ผลการศึกษาจากงานวิจัยมาปรับใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสุนทรียศาสตร์ในหลักสูตรศิลปศึกษา					
6.7 การพัฒนาและผลิตหนังสือและตำราเรียนสุนทรียศาสตร์ หรือสุนทรียศึกษาให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ทางศิลปศึกษา.....					

ขอขอบพระคุณทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามอย่างดียิ่ง

ผู้วิจัย นายรัชชัย ยอดพิชัย

ประวัติผู้เขียน

นายรัชชัย ยอดพิชัย เกิดเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2517 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตรบัณฑิต (วิชาเอกศิลปศึกษา วิชาโทการผลิตหนังสือ) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เมื่อปีการศึกษา 2539 และเข้าศึกษาต่อในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาศิลปศึกษา ภาควิชาศิลปศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2541

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย